

9 771333 828003

mesačník o filmovom dianí
(nielen) na Slovensku

www.filmsk.sk

film

sk

3 —

2021 ▶ 2,50 €



rozhovor: Viera Čákanyová

téma: Filmovým klubom pomôže ich otvorenie

aktuálne: Slovenská distribúcia v roku 2020

recenzia: Krajina ve stínu – Pandémia SK

– C.B Strike: Smrtiaca biela



VIRTUÁLNA KINOSÁLA
KINA LUMIÈRE

Kinopremiéry online

Klubové filmy a diskusie

Focus: Pavol Barabáš

Music & Film z archívu SFÚ

Filmový kabinet deťom

kino-doma.sk

PREDAJ VSTUPENIEK NA WEBOCH KÍN
ZAPOJENÝCH DO PROJEKTU KINO DOMA:

Kino Lumière / Kino Iskra / Kino Tatran / Kino Fontána
Kino Úsmev (BRATISLAVA / KEŽMAROK / POPRAD / PIEŠŤANY / KOŠICE)

KINO
LUMIÈRE



PROJEKT KINO DOMA
FINANČNE PODPORIL



úvodník



V téme čísla sa venujeme filmovým klubom, tomu, ako zvládli uplynulý rok, ako i tomu, čo očakávajú od roku 2021. Niektoré aktivity filmových klubov, ale aj Asociácie slovenských filmových klubov, ktorá ich združuje, dostali online podobu. Zástupcovia klubov aj asociácie sa však zhodujú, že často ide o zástupné či symbolické riešenie v rámci aktuálnych možností a tým pravým miestom, kde by diváci mali nájsť kvalitnú artovú produkciu, zostáva kino.

Na čas, keď sa prítomie kinosál opäť stane azylom pre všetkých milovníkov filmu, čaká aj celoročný programový blok, ktorý pripomenie sté výročie slovenskej kinematografie. Kým sa to stane, chceme čitateľom aspoň priblížiť, na čo sa môžu v troch cykloch – 100 rokov slovenského filmu, Slovenský animovaný film a Digitálne kino – a v ich štvrtom, trochu drzom a provokujúcim doplnku, Abecedári slovenského filmu, tešiť, keď sa kiná a s nimi aj Filmotéka Kina Lumière, ktorá má tieto premietania v pláne, otvoria.

Kým spomínaný abecedár sa inšpiroval zahraničnými projektmi písania „dejín filmu bez mien“, na hviezdne mená, ako František Dibarbora, Eva Krížiková, ale aj Helena Růžičková či Jiří Hrzán, staval Jozef Režucha v komédii *Pozor, ide Jozefína...* (1976). V marci ju vysielala RTVS na Jednotke a v rubrike TV tip píšeme aj o tom, že dobová kritika jej vyčítala nepresvedčivosť a písala aj o nedostatku komediálnej tradície. Tá sa buduje ťažko, keď filmy, ktorých postavy majú dušu a humor im nechýba, končia v trezore. Ak Jozefína vyčítali nepresvedčivosť, trpká komédia Dušana Hanáka *Ja milujem, ty miluješ* (1980) bola presvedčivá až príliš a jej autenticita dráždila komunistov natoľko, že ju cenzúra poslala rovno do trezoru. Napriek hviezdnemu medzinárodnému obsadeniu. Filmu sa venujeme v rubrike Blu-ray špeciál spolu s *Ružovými snami* (1976). Vznikli takisto v spolupráci Dušana Hanáka a Dušana Dušeka, ktorý hovorí, že čím sú filmy staršie, tým výraznejšia je ich dokumentárna hodnota, a ak sú dobré, hovoria pravdivo o minulom čase.

Do budúcnosti bez človeka sa svojím „dokumentárnym sci-fi“ zahľadela režisérka Viera Čákanyová. Jej film *FREM* mal vlani medzinárodnú premiéru na festivale v Berlíne, teda na rovnakom fóre ako *Ja milujem, ty miluješ*, ktorý tam ocenili po uvoľnení z trezoru. V rozhovore čísla rozpráva aj o svojom filme *Biela na bielej*, víťaznej snímke minuloročného MFDF Ji.hlava, ako aj o treťom filme svojej, ako ju v úvodzovkách nazýva, *dystopickej sci-fi päťročnice*. Dúfajme, že dystopické sci-fi, ktoré už rok žijeme, to k päťročnici nepotiahne a *Biela na bielej* uvidíme čoskoro v kine, kam spolu s ďalšími domácimi novinkami čakajúcimi na premiéru patrí. ◀

— Matúš Kvasnička —

film.sk

mesačník o filmovom dianí
(nie len) na Slovensku / 22. ročník

Vydavateľ:

Slovenský filmový ústav

Adresa redakcie:

film.sk / Slovenský filmový ústav

Grösslingová 32 / 811 09 Bratislava

tel.: 02/57 10 15 25

fax: 02/52 73 32 14

e-mail: filmsk@sfu.sk

Šéfredaktor:

Matúš Kvasnička

Redakcia:

Mária Ferenčuhová

Jaroslava Jelchová

Redakčná rada: Peter Dubecký

[generálny riaditeľ SFÚ]

Rastislav Steranka

[riaditeľ NKC – SFÚ]

Marián Brázda

[vedúci edičného oddelenia SFÚ]

Miroslav Ulman

[odborný referent Audiovizuálneho

informačného centra SFÚ]

Simona Nótová-Tušerová

[tlačová tajomníčka SFÚ]

Andrea Biskupičová

[vedúca predajne Klapka.sk]

Štefan Vraštiak**Jazyková redakcia:**

Jaroslav Hocheľ

Design & grafická úprava: p & j**Tlač:** Dolis Goen, s. r. o.

Uzávierka čísla 3/2021: 12. 3. 2021

Snímka na titulnej strane:

FREM – Punkchart films

Objednávanie Film.sk:

L.K. Permanent, Zuzana Hrušková

tel.: 02/49 11 12 02,

e-mail: hruskova@predplatne.sk

Film.sk vychádza s podporou MK SR.

ISSN 1335 – 8286

Názory redakcie sa nemusia zhodovať
s názormi prispievateľov.Akékoľvek rozmnožovanie textu, fotografií, grafov
vrátane údajov v elektronickej podobe len
s predchádzajúcim písomným súhlasom vydavateľa.
© Slovenský filmový ústav

Vydanie časopisu
finančne podporil



Ivan Polóny

predseda FK v Múzeu SNP

— Nemal by som to takto písať, ale budúcnosť kín a verejných (masových) kultúrnych podujatí nevidím v ružovom svetle. Myslím si, že sa budú presúvať do virtuálnej sféry. Som šťastný, že sme zažili veľké filmové i hudobné akcie a festivaly, na ktoré budeme vždy s láskou spomínať. Doprial by som to aj našim potomkom. S ochorením covid a jeho hrozbou sa budeme musieť naučiť žiť – svet už nikdy nebude ako predtým. Bodaj by som nemal pravdu!

— Ako filmovému klubu by nám pomohlo zrušenie obmedzení, teda odstránenie nebezpečenstva šírenia vírusu, čo je asi nemožné. Situácia, v ktorej sa ocitli kiná a kultúra všeobecne, je veľmi nepriaznivá. Som asi pesimista, ale nevidím perspektívu jej zlepšenia. V najbližších rokoch alebo už nikdy sa nevráti do stavu pred vírusom. Strach a hrozba tu zostanú s nami.

— Nemám predstavu, ako to bude ďalej fungovať. Filmové spoločnosti sa začínajú presúvať do virtuálnej sféry a klasické kiná budú zrejme fungovať iba na báze komercie a zábavy. V takom režime vidím existenciu filmových klubov na malom priestore, v malých kinosálach, s besedami, návštevami tvorcov – možno vo forme poľských diskusných filmových klubov, veľmi populárnych v 60. rokoch. Ak majú kluby prežiť, musia zvoliť takúto taktiku distribúcie. Neistá za kvantitou, ale hlavne za kvalitou a ešte výraznejšie presadzovať umelecky a myšlienkovy výrazné tituly. To dáva aj väčšiu možnosť návratu k zlatému fondu kinematografie – samozrejme, ak budú filmy, ktoré doň patria, finančne dostupné.

— Naš banskobystrický klub nie je klasickým kinom, ale skutočne iba filmovým klubom. Dokonca s najdlhším kontinuálnym fungovaním na Slovensku – premietame od roku 1964. Dopusiaľ sme uvádzali takmer na sto percent filmy z ponuky Asociácie slovenských filmových klubov, výnimočne český alebo slovenský film z ponuky inej spoločnosti. Teraz sa bude treba zamerať aj na iných distribútorov. Lákadlom bude len kvalita a zážitok z umeleckého diela, možno sa obmedzíme na premietanie jedenkrát do týždňa, ale budeme sa snažiť ponúkať to, čo nebude dostupné inde. Nebudeme mať 4 000 divákov ročne ani 700 predaných preukazov. To je podľa mňa minulosť. Ale prežijeme! ◀

- 3 **myslím si**
- 4 — 8 **téma:** Filmové kluby
- 9 **Správy z filmového diania**
- 10 — 20 **aktuálne:** Distribúcia na Slovensku v roku 2020 / Slnko v sieti a Český lev / 100 rokov slovenskej kinematografie / Peter Bebjak nakrúca Jozefa Maka / Rok DAFilms.sk
- 21 **moje obľúbené slovenské filmy / zásadné filmy**
- 22 — 23 **Správy z filmového diania**
- 24 — 29 **rozhovor:** Viera Čákaniová
- 30 — 35 **recenzia:** Krajina ve stínu / **tv recenzia:** Pandémia SK / **vod recenzia:** C.B Strike: Smrtiaca biela
- 36 — 37 **blu-ray špeciál:** Ružové sny, Ja milujem, ty miluješ
- 38 — 39 **dvd nosiče / čo robia**
- 40 — 41 **z filmového archívu do digitálneho kina / tv tip**
- 42 — 43 **kalendárium špeciál**
- 44 — 47 **profil:** Fero Fenič / Jelena Paštéková / Vladimír Holloš / Gustáv Valach
- 48 — 49 **ohlasy:** 50. MFF Rotterdam / Sundance Film Festival 2021
- 50 **svet spravodajského filmu:** Týždeň vo filme
- 51 **ako ďalej, absolvent?**
- 52 **výročia / stalo sa za 30 dní**



Filmovým klubom pomôže ich otvorenie. Alebo čarovný prsteň

Utlmená činnosť, minimum premietaní. Tak zhrnul v skratke vlnajšie fungovanie kežmarského Filmového klubu (FK) Iskra jeho dramaturg Boris Švirloch. Veľmi podobne fungovali počas uplynulého roka aj ďalšie kluby. „Keď sme mohli premietiť, využili sme to tak, ako len bolo možné. Zorganizovali sme aj niekoľko projekcií s hosťami a stihli sme osláviť 10. výročie nášho klubu. Aspoň trochu radosti v prekliatom roku,“ hovorí Švirloch. Ako filmové kluby tento „prekliaty“ rok prežili a čo očakávajú od roku 2021?

„Rozbeh v roku 2021 bude určite pomalý, ľudia budú opatrní, ktovie, ako budeme mať pandémiu pod kontrolou. Nemyslím si, že sa do kín nahrnú masy, ani keby išlo o dlhoočakávaný titul. Taký bol vlani v komerčných kinách napríklad Tenet, ktorý nenaplnil predstavy. Myslím si, že sa to začne hýbať v druhej polovici, možno až koncom roka,“ hovorí vedúca kina a FK Tatran v Poprade Ľubomíra Olejárová. Keď sa vlani premietalo, stáli diváci podľa nej navštevovali projekcie tradičných klubových pondelkov v priemere rovnako po celý rok. „Najúspešnejšie podujatie, na ktorom sme ako FK spolupracovali, bolo vlani pri príležitosti 50. výročia

majstrovstiev sveta v lyžovaní vo Vysokých Tatrách. Išlo o filmy, ktoré digitálne zreštauroval Slovenský filmový ústav, a bol to nezabudnuteľný večer. Vypredaná kinosála, čiže 359 miest, účasť filmových tvorcov osemdesiatnikov, účasť žijúcich aktérov majstrovstiev, malo to veľký úspech,“ hovorí Olejárová. Vo všeobecnosti platí, že program filmových klubov pre náročnejšie publikum priťahuje prirodzene menší okruh divákov než mainstreamová oddychová produkcia. Zástupcovia filmových klubov sa však zhodujú v tom, že ide o verné publikum.

Výhodou je aj preukaz

„Výhoda klubových a jednosálových kín spočíva najmä v akejsi rodinnej atmosfére, tieto kiná sú užšie späté so svojim publikom, diváci k nim pociťujú akýsi lokálpatriotizmus,“ hovorí aj Libor Ondrejčík z kina a FK Mier v Nových Zámkoch. „Artoví diváci si viac zachovávajú svoje zvyky,“ myslí si dramaturg Kinoklubu Nitra Richard Kováčik. Klubové projekcie sa od bežného premietania líšia aj atmosférou. Šéf kežmarského FK Iskra Boris Švirloch k tomu hovorí: „Keďže klubové premietania málokedy zaplnia plnú kapacitu kina, čo je logické, ich výhodou je, že diváci sú zvyknutí na komornejšiu atmosféru a na väčšie rozstupy medzi sebou v hladisku, čím sa zrejme môžu cítiť ešte o niečo bezpečnejšie.“ Diváci sa podľa neho na návrat do kín a klu-

členom nižšie vstupné a preukaz im platí vo všetkých filmových kluboch na Slovensku,“ hovorí vedúca FK Fajn v Humennom. Preukazy vydáva Asociácia slovenských filmových klubov, platia celý kalendárny rok a ASFK ich distribuuje do všetkých klubov, ktoré sú v nej registrované. Cena preukazu je 5 eur a okrem zľavy na bežný program klubov naň možno získať zľavu na niektoré festivaly či produkty Slovenského filmového ústavu v predajni Klapka.sk. Platnosť členských preukazov zakúpených v roku 2020 predĺžila ASFK až do konca roku 2021. Chce tak kompenzovať zatvorené kinosály a zároveň sa odvdáčiť fanúšikom klubových filmov. „Diváci nás podporovali, tešili sa z každého predstavenia. Stredná a staršia generácia divákov mali strach chodiť, mladší však boli vďační



bov tešia: „Chcú sa už dostať zo svojich domov von a socializovať sa. Bude to však postupné a musíme byť trpezliví.“ Vedúca kina a FK Fajn v Humennom Katarína Matušková si myslí, že aj keď sa kiná otvoria, bude návštevnosť tento rok nízka: „Ľudia sa ešte boja, očkovanie bude trvať dlho, v tomto smere nie sme veľmi optimistickí.“ Podobne to vidí aj riaditeľ košického kina Úsmev Lukáš Berberich: „Nepredpokladám masový návrat divákov do kín. Určité obavy budú iste pretrvávajúť. Ale ak budú v kinách zaujímavé filmy, určite sa dá očakávať divácky záujem. Našou výhodou oproti multikinám je väčšia flexibilita.“

Klubové filmy môžu členovia FK vidieť za zvýhodnené vstupné. „Klubové kiná majú jednoznačne výhodu v tom, že po zakúpení členského preukazu ponúkajú všetkým

za každé premietanie i napriek bezpečnostným obmedzeniam. Výrazne ich potešilo predĺženie platnosti preukazov do konca roku 2021,“ hovorí predseda FK v Múzeu SNP v Banskej Bystrici Ivan Polóny.

Klasika aj novinky

Zlava je síce príjemný bonus, divákov však ťahá do klubov najmä program. Vybočujú totiž z bežnej dramaturgie a ponúkajú výber filmov, ktoré sa inde nepremietajú. „Ide o hodnotné filmy, úplne iné, ako je väčšinová americká komercia,“ hovorí vedúca kina a FK Fajn v Humennom. Filmové kluby sa pritom americkým filmom nevyhýbajú. V ponuke ASFK, ktorá kluby nielen združuje, ale im aj ponúka distribučné tituly, sa popri dielach iných →

národných kinematografií, americké snímky, samozrejme, objavujú pravidelne. Z noviniek to v posledných rokoch boli napríklad *Deväťdesiate* (r. Jonah Hill, 2018), *The Florida Project* (r. Sean Baker, 2017) či *Flákači* (r. Eliza Hittman, 2017), zo zlatého fondu svetovej kinematografie sa vďaka ASFK dostal do kín napríklad Kubrickov film *2001: Vesmírna odysea* (1968), Murnauov *Východ slnka* (1927), *Koyaanisqatsi* (r. Godfrey Reggio, 1982) či kolekcia filmov Jima Jarmuscha. Klasiky v zaujímavom mixe s atraktívnymi novinkami ponúkala asociácia zvyčajne v rámci najväčšej putovnej filmovej prehliadky na Slovensku Projekt 100, ktorý je jednou z jej mnohých aktivít. Vlni na jeseň sa však nekonal.

Filmtopia a Film Expanded. Na ilustráciu: Film Europe mala vlni v ponuke napríklad európsku snímku roka *Chlast* (r. Thomas Vinterberg) a chystá sa uviesť víťazný titul vlaňajšieho Berlinale *Niet zla medzi nami* (r. Mohammad Rasoulof). Filmtopia má zase v ponuke *Služobníkov* (r. Ivan Ostrochovský) a na kinopremiéru čaká s filmom Bohdana Slámu *Krajina ve stínu*. Film Expanded sa zameriava na dokumentárny film, vlni uviedla *FREM* Viery Čákanyovej, tento rok čaká na otvorenie kín s režisérkou novinkou *Biela na bielej* a uvedie aj očakávaný celovečerný debut Barbory Sliepkovej *Čiary*.



„Milujem filmy a dokumenty ASFK a Film Europe, sú skvelé, nútia nás premýšľať o filme, ponúkajú iný pohľad na svet. Veľmi by ma tešilo, keby si našli viac fanúšikov, sú to však filmy pre náročného diváka a možno aj preto majú menšiu divácku základňu,“ pokračuje vedúca humenského klubu Katarína Matušková. Ak sme spomínali distribučnú ponuku ASFK, tá nie je „povinná“. Asociácia ponúka svojim členom istý servis, ale dramaturgiu im neurčuje. Program môžu zostaviť aj z titulov iných distribučných spoločností. Okrem spomínanej spoločnosti Film Europe, ktorá sa sústreďuje na európske snímky, často ocenené v Berlíne, Cannes či Benátkach, prinášajú filmy pre náročnejšieho diváka či umelecky ambicioznejšie projekty aj

Najúspešnejší bol Parazit, do klubov lákal aj Barabáš

ASFK uviedla vlni 18 premiér, celkovo sa však v roku 2020 premietalo na Slovensku až 139 titulov z jej portfólia. Spolu išlo o 2 861 filmových predstavení. Najúspešnejší bol juhokórejský víťaz festivalu v Cannes *Parazit* (r. Joon Ho Bong). Videlo ho 11 421 divákov. Do kín prišiel ešte v decembri roku 2019 v rámci spomínaného Projektu 100. Už vtedy bol druhým najnavštevovanejším filmom ASFK. Film, ktorý neskôr získal okrem očakávaného Oscara v kategórii medzinárodných filmov aj ďalšie tri sošky vrátane Oscara pre najlepší film roka, skončil ešte pred touto oscarovou slávou v rebríčku návštevnosti ASFK so 6 856 divákmi hneď za snímku *Nech je svetlo*

(r. Marko Škop). Tá pritiahla v roku 2019 až 14 726 divákov. Kým v roku 2019 bola celková návštevnosť titulov z ponuky ASFK 104 325 divákov, v prvom roku pandémie videlo klubové filmy celkovo 51 192 divákov. Druhým najnavštevovanejším filmom po *Parazitovi* bola francúzska love story *Zažiť to znovu* (r. Nicolas Bedos) s 5 958 divákmi a tretím dokument Pavla Barabáša *Salto je kráľ*, ktorý videlo 3 594 divákov.

„Práve vďaka fanúšikom kvalitného klubového filmu mnohé kiná prežili a ich ponuka bola vzhľadom na situáciu nadštandardná,“ hovorí PR a marketingová zástupkyňa ASFK Lucia Mandincová. „Asociácii sa vďaka jej tímu podarilo zvládnuť neštandardné obdobie nadštandardne a pritom zachovať jej kontinuitu a smerovanie. Ani limity, ktoré pandémie načas nastavila, neovplyvnili selekciu nových filmov a projektov do distribúcie. V obmedzených podmienkach sa ASFK podarilo priniesť hodnotné akvizície, spomedzi mnohých napríklad festivalového maratónca *Corpus Christi* (spolu s krátkym filmom *Sh_t Happens*), komorný a všade rezonujúci austrálsky debut *Kým sa skončí leto alebo hravé a poučné Maškrtné medvedie príbehy* (s predfilmom *Cez palubu!*), pre najmladšiu generáciu vyrobené so slovenským dabingom,“ zhodnotil koordinátor distribučných projektov ASFK Jakub Zipser. „Ako veľké pozitívum v tejto neľahkej situácii,

teľ košického Úsmevu. „Zapojili sme sa do viacerých platformí: *Kino doma*, *Moje kino live* i *Kiná spolu online*,“ vymenuje Lukáš Berberich. „Niektoré programy sme streamovali live z nášho kina. Spustili sme aj nový e-shop. Online obsah je pre nás veľmi dôležitý, je to momentálne jediný spôsob, ako môžeme fungovať a udržiavať kontakt s divákmi,“ dodáva Berberich. „Beriem to ako formu PR, viditeľnosť značky *Kino Tatra* aj v období, keď je zatvorené. Diváci, ktorí si zakúpia vstupenku na online premietanie, vyjadrujú zároveň podporu kinu i samotnej kultúre. Pre mňa je to znamenie, že keď sa kiná opäť otvoria, diváci sú tu a sú ochotní prísť,“ myslí si vedúca popradského kina Tatra, ktoré sa počas prvej vlny zapojilo do projektu *Kino z gauča*. Aj podľa nej tieto projekty kinám pomohli skôr v symbolickej rovine.

„Nejde o projekt, ktorý dokáže vyžiť z predaných vstupeniék. Momentálne ho môžeme udržať predovšetkým vďaka finančnej podpore Audiovizuálneho fondu,“ potvrdzuje manažérka Kina Lumière Zita Hosszúová. Online projekcie nevidí ako ideálne riešenie, ale za aktuálnych podmienok je to podľa nej najlepší možný dostupný spôsob, ako kino virtuálne suplovať. Navyše, reakcie divákov sú pozitívne. „A vďaka *Kino doma* sa zrealizovali aj živé prenosy odborných panelov *Týždňa slovenského filmu*. Bola som voči tomu veľmi skeptická, ale napokon sa ukázalo, že je to veľmi

„Práve vďaka fanúšikom kvalitného klubového filmu mnohé kiná prežili a ich ponuka bola vzhľadom na situáciu nadštandardná.“

spôsobej pandémie, vnímame obrovské úsilie a odhodlanie kultúrnych subjektov prispôsobiť sa, hľadať nové spôsoby činnosti a naďalej odhodlane prinášať umenie verejnosti. Príkladom sú nielen mnohé online aktivity, ale aj vôľa meniť podujatia „za behu“, do poslednej chvíle. V ASFK sa snažíme reagovať na situáciu pružne, i keď to niekedy vyžaduje veľa síl a rýchlych rozhodnutí. Príkladom je MFF Febiofest Bratislava,“ doplnila Zipsera Lucia Mandincová. Hlavným organizátorom Febiofestu je asociácia. „Naša vďaka patrí aj klubistom, ktorí napriek neľahkej situácii opakovane otvárali a zatvárali brány svojich kín, udržali si kontakt s fanúšikmi a zapojili sa do online projektov,“ dodáva Mandincová.

Kino doma poskytlo azyl aj Týždňu slovenského filmu

Jedným z online projektov je *Kino doma*. Ako virtuálna kinosála *Kino Lumière* začal fungovať na začiatku prvej vlny. Z ad hoc riešenia na niekoľko týždňov, kým sa všetko vráti do normálu, sa stala platforma, ku ktorej sa postupne pridávali ďalšie kinosály a v apríli oslávi rok fungovania. „Projekt *Kino doma* vítame, je to fajn alternatíva, ale kino je kino. Nápomocný nám je, asi ako každému kinu, hlavne v rovine symbolickej, teda v tom zmysle, že nestrácame kontakt s našimi divákmi,“ hovorí dramaturg FK Iskra Kežmarok. Kontakt s divákmi spomína aj riadi-

užitočný spôsob, ako zmysluplne zrealizovať túto odbornú reflexiu a nevynechať z nej verejnosť,“ dodáva Hosszúová.

Rok zmien zo dňa na deň

Hoci filmové kluby mali oproti multiplexom počas obmedzení drobnú výhodu v tom, že kluboví diváci sa do kina zväčša nechodia najesť a neprekáža im, ak premietaný film nie je horúcou novinkou, dosah pandémie na ich fungovanie to veľmi nezmiernilo. Tešila ich však aspoň priazeň divákov. „Vnímali sme ich podporu prostredníctvom *Kina doma*, ale najmä tým, že nám zachovali priazeň v čase, keď sa premietat dalo, a chodili na projekcie – v kine, ale aj pod holým nebom. Bolo vidno, že im kino chýba a chcú sa doň vrátiť. Ďakujeme im za to veľmi pekne,“ povedal vedúci klubu Iskra. Jeho najúspešnejším titulom bol vlni dokument *Salto je kráľ*, ktorý prišiel uviesť režisér Pavol Barabáš a videlo ho 266 platiacich divákov. Nie všade sa však „masovo“ hrnuli do letného kina. „Pandémia zatvorila kiná už v prvej vlne, čím poklesla návštevnosť, rušili sa dlhočakávané premiéry. No aj keď sa kiná na krátky čas otvorili, návštevnosť bola nízka – nielen na klubové filmy, ale aj na iné snímky vrátane filmov v letnom kine, ktoré ponúkame zadarmo,“ hodnotí uplynulý rok Katarína Matušková z humenského kina.

Slovenská distribúcia v roku 2020:

ROK ZATVORENÝCH KÍN

Po rekordnom roku 2019 vyzeral rok 2020 pre slovenské kiná ešte nádejnejšie. **Sviňa** sa štyri týždne po premiére stala druhým divácky najúspešnejším domácim filmom v ére samostatnosti a dotahovala sa na zdanlivo nedostižný film **Bathory**, ktorému so 432 300 divákmi už dvanásť rokov patrí prvá priečka. Čakali nás aj premiéry novej bondovky a ďalších očakávaných blockbusterov. Ale 10. marca prišiel šok.



Príliš osobná známosť —

— V súvislosti s nárastom ochorení na Covid-19 a v záujme ochrany zdravia návštevníkov sa totiž museli 10. marca 2020 všetky kiná na Slovensku zatvoriť. Našťastie, dovtedy videlo len slovenské filmy okolo 680 000 divákov.

— Celkovo museli byť kiná na Slovensku v roku 2020 zatvorené 116 dní, teda takmer tretinu roku. Prvá fáza ich zatvorenia trvala od 10. marca do 19. mája, druhá od 15. októbra do 15. novembra a tretia od 19. do 31. decembra.

— Zatvorenie kín malo, samozrejme, vplyv na posuny v pláne premiér – premiéry väčšiny amerických blockbusterov sa napokon presunuli až na rok 2021. To malo za následok najnižšiu návštevnosť amerických filmov za posledné roky. Podiel amerických filmov na celkovej návštevnosti v slovenských kinách klesol zo 69,33 % v roku 2019 na 42,80 %. S tým, samozrejme, súvisí nárast podielu európskych a domácich filmov na celkovej návštevnosti. Podiel európskych

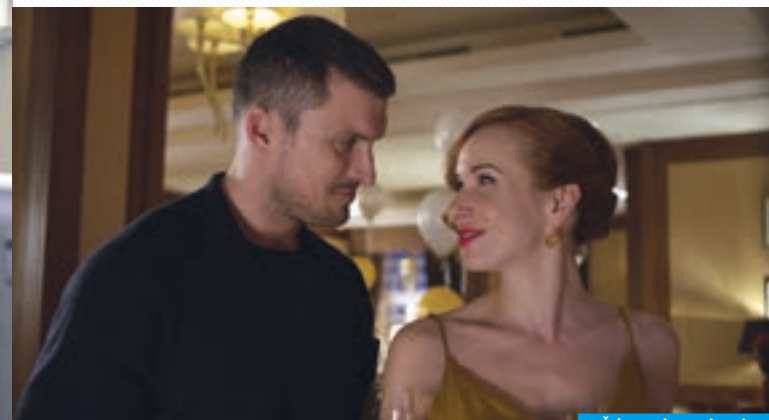
filmov, bez slovenských, stúpol z 15,50 % v roku 2019 na 28,98%. Z krajín EÚ, za ktoré sú k dispozícii predbežné výsledky, nevzrástla návštevnosť domácich filmov medziročne len v Chorvátsku, Lotyšsku a Slovinsku. Slovensku patrí siedma priečka, keď podiel domácich filmov na návštevnosti medziročne vzrástol zo 16,5 % v roku 2019 na 32,79 % v roku 2020. Mimo EÚ je prekvapujúci nepatrný pokles v Spojenom kráľovstve (zo 48,0 % na 44,0 %). A tradičným lídrom zostáva Turecko, ktorého podiel domácich filmov na celkovej návštevnosti vzrástol na 80 %.

— Vlni prišlo do slovenských kín 2 364 814 divákov, čo bolo o 63,78 % menej než v roku 2019, a bola to druhá najnižšia návštevnosť od roku 1993. Menej divákov (2 183 518) prišlo do slovenských kín len v roku 2005. Celkové hrubé tržby klesli medziročne o 63,78 % na 13 966 458 eur. Návštevnosť kín medziročne klesla nielen na Slovensku, ale i v EÚ

a Spojenom kráľovstve, a to o 70,7 % na 294,7 milióna divákov. Z pohľadu všetkých európskych krajín je medziročný pokles návštevnosti o niečo „miernejší“, kiná navštívilo iba 411,9 milióna divákov, kým v roku 2019 ich bolo 1,4 miliardy, čo je pokles o 68,7 %.

— Slovensko bolo jednou zo siedmich krajín, kde bol medziročný pokles návštevnosti nižší ako 65 %. Najvyšší pokles (79,4 %) zaznamenali v Španielsku a na Cypre. Najmiernejší pokles v štatistikách slovenských kín sme zaznamenali pri počte predstavení, ktorý klesol o 49,76 % zo 196 468 v roku 2019 na 98 714, a pri priemernej návštevnosti na predstavenie, ktorá klesla o 27,92 % – z 33,23 diváka v roku 2019 na 23,96. O 3,72 % však vzrástla priemerná cena vstupenky – z 5,71 na 5,92 eura. To je najvyššie priemerné vstupné v ére samostatnosti.

— Vlni sa hralo v slovenských kinách 648 filmov, z toho 147 premiér, ktoré uviedlo 12 distribučných spoločností. Medzi premiérami bolo i 20 slovenských celovečerných filmov a pásiem, čo je o 53,49 % menej než v roku 2019. (Prehľad premiérových slovenských a koprodukčných filmov s ich distribučnými výsledkami sme uverejnili vo **Film.sk** 2/2021.)



Šťastný nový rok —



Ježko Sonic —

— Divácky najúspešnejším titulom roku 2020 sa stala už spomínaná **Sviňa**, ktorú videlo 395 604 divákov. Film mal historicky najúspešnejší otvárací víkend domáceho filmu (a štvrtý najúspešnejší filmový štart v slovenských kinách za posledných 20 rokov), keď ho od štvrtka do nedele (6. až 9. februára) videlo v kinách 98 056 divákov. **Svini** patrí aj rekord s najlepším druhým víkendom v histórii spomedzi všetkých filmov uvádzaných v slovenských kinách – 79 401 divákov.

— Po prvý raz v ére samostatnosti sú i druhým a tretím najnavštevovanejším filmom domáce snímky. **Príliš osobná známosť** videlo 175 640 divákov a **Šťastný nový rok**, ktorý mal premiéru už v decembri 2019, prilákal v roku 2020 ešte 78 113 divákov (rok predtým to bolo 201 858 divákov). Najúspešnejší americký film **Ježko Sonic** skončil až na piatej priečke. A jednému z mála očakávaných hitov **Tenet**, ktorý sa napokon predsa len dostal aj do kín, patrí deviatá priečka. V rámci EÚ a Spojeného kráľovstva patrili podľa predbežných údajov k najnavštevovanejším filmy **1917** (US/UK), **Tenet** (US/UK) a **Ježko Sonic** (US/JP). Najúspešnejším dokumentom v slovenských kinách sa stal **V sieti** s 23 518 divákmi.

— Všetky slovenské filmy vrátane minoritných koprodukcii si vlni pozrelo v kine 775 487 divákov (v roku 2019 to bolo 1 075 129 divákov a v roku 2018 to bolo 251 098 divákov), čo je medziročný pokles o 27,86 %. Z hľadiska počtu divákov bol podľa Únie filmových distribútorov SR (ÚFD) najúspešnejšou distribučnou spoločnosťou CinemArt SK: 778 656 divákov na jej filmoch tvorí 32,9 % celkovej návštevnosti. Je to i vďaka tomu, že v kinách distribuovala nielen snímky spoločností 20th Century Fox International, DreamWorks Animation, Paramount a Universal, ale od 1. 3. 2020 aj Walt Disney Studios (do 29. 2. 2020 ich distribuoval Saturn Entertainment). V Top 10 mala filmy **Sviňa** a **Ježko Sonic**. Spoločnosti CinemArt SK patrí prvenstvo i podľa hrubých tržieb, ktoré tvorili 32,8 %.

— Druhé miesto podľa návštevnosti (27,6 %) i podľa hrubých tržieb (30,3 %) patrí vlnajšiemu lídrovi, distribučnej spoločnosti Continental film. V kinách distribuoval snímky spoločností Warner Bros. i nezávislých spoločností a v Top 10 mal vlni päť filmov – **Príliš osobná známosť**, **Šťastný nový rok**, **Chlap na striedačku**, **Scoob!** a **Tenet**. Na tretej priečke podľa oboch ukazovateľov skončila spoločnosť Bontonfilm (13,0 % divákov a 12,5 % hrubých tržieb),

ktorá mala v Top 10 dva tituly – **Labková patrola: Pripravení pomáhať a zachraňovať!** a **After: Sľub**.

— V uvedených číslach sú opäť zarátané len výsledky z ÚFD. V údajoch za rok 2020 nie je zahrnutá návštevnosť projektu Bažant Kinematograf, projekcií v letných kinách, kde sa neplatí vstupné, výsledky festivalových projekcií nedistribučných titulov (s výnimkou Febiofestu) ani návštevnosť čoraz populárnejšieho alternatívneho obsahu (záznamy divadelných, operných či baletných predstavení, koncertov, športové prenosy...). A takisto ani vyše 8 000 divákov online projekcií filmu **Sviňa** či 6 500 divákov na ASFK VoD. Naopak, vstupenky z platforiem, ako sú virtuálna kinosála Kina Lumière – Kino doma či projekt Kino z gauča, sú v celkových výsledkoch započítané.

— A aký bude rok 2021 v slovenských kinách? To zatiaľ nikto netuší. Od začiatku roku sú kiná zatvorené, a keďže ich otvorenie je v nedohľadne, distribučné premiéry sa pomaly začínajú presúvať do online priestoru. Zatiaľ to vyzerať tak, že rok 2020 by nemusel byť pre kinodistribúciu na Slovensku ten najhorší za posledné roky. ◀

TOP 10 SLOVENSKO

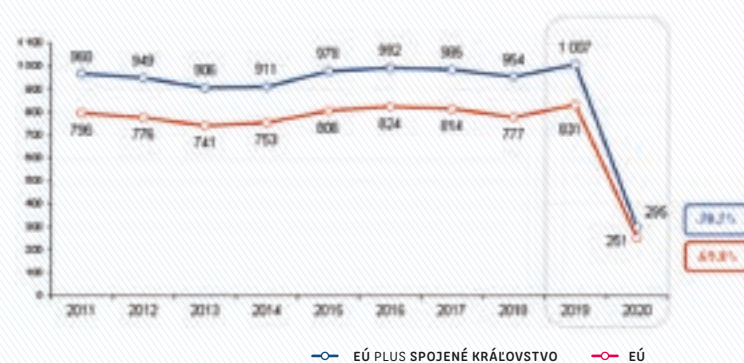
(1. 1. – 31. 12. 2020)

POČET DIVÁKOV

1. Sviňa	395 604
2. Príliš osobná známosť	175 640
3. Šťastný nový rok	78 113
4. Chlap na striedačku	76 427
5. Ježko Sonic	70 024
6. Labková patrola: Pripravení pomáhať a zachraňovať!	62 900
7. After: Sľub	59 637
8. Scoob!	59 528
9. Tenet	58 639
10. Bad Boys navždy	55 708

zdroj: Únia filmových distribútorov SR

Návštevnosť kín v Európskej únii a Spojenom kráľovstve v rokoch 2011 – 2020 (v miliónoch)



zdroj: European Audiovisual Observatory

Kinodistribúcia všetkých filmov na Slovensku POROVNANIE ROKOV 2019 A 2020

	POČET PREDSTAVENÍ	POČET DIVÁKOV	HRUBÉ TRŽBY	PRIEMERNÁ CENA VSTUPENKY	PRIEMERNÁ NÁVŠTEVNOSŤ NA PREDSTAVENIE
2019	196 468	6 529 320	37 258 401 €	5,71 €	33,23
2020	98 714	2 364 814	13 966 458 €	5,91 €	23,96
2019/20	50,24 %	36,22 %	37,49 %	103,5 %	72,08 %

Kinodistribúcia slovenských filmov v SR POROVNANIE ROKOV 2019 A 2020

	2019	2020	2019/20
počet filmov (premiéry v kinách)	43	20	46,51 %
celkový počet divákov	1 075 029	775 487	72,14 %
počet predstavení	26 471	17 086	64,55 %

zdroj: Slovenský filmový ústav / Únia filmových distribútorov SR

Kam nechodí slnko, nazrie aspoň Lev

— text: Matúš Kvasnička —

Hoci štatút cien Slnko v sieti hovorí, že sa udeľujú každoročne v apríli, je možné, že tento rok bude výnimkou. Tak ako predchádzajúci. Pandémia vlni na jar ochromila život v krajine a udeľovanie Slnka v sieti sa presunulo na jeseň. Presúvali sa aj filmové premiéry. Mnohé z domácich noviniek očakávaných vlni sa ešte stále nedostali do distribúcie. Prezídium Slovenskej filmovej a televíznej akadémie preto zvažuje, že udeľovanie Slnka v sieti presunie na budúci rok.

Pandémia by tak vrátila Slnko v sieti k jeho začiatkom, keď sa ceny udeľovali každý druhý rok. Akadémii vtedy viedla scenáristka a dramaturgička Zuzana Gindl-Tatárová, ktorá na dôkaz, že to so založením tradície myslí vážne, odovzdala prvé Slnko v sieti za výnimočný prínos slovenskej kinematografii režisérovi Jurajovi Herzovi. V roku 2006 akadémia prvýkrát odovzdávala štandardné ceny. „Národná filmová cena Slnko v sieti bude vzhľadom na počet vznikajúcich slovenských filmov udeľovaná formou bienále, každý druhý rok. Je to zároveň krok k zachovaniu značky kvality tohto nového ocenenia, nechceme, aby sa ceny zbytočne devalvovali,“ uviedla vtedy Gindl-Tatárová.

Keďže pandémia zásadne preriedila domáce kino-premiéry, úvaha neudeľovať ceny tento, ale výnimočne až na budúci rok je legitímna. Akadémia pod vedením Wandy Adamík Hrycovej navyše uvažuje o špeciálnom ročníku Slnka v sieti, ktorý by sa obzrel viac ako len rok dozadu a pripomenul by storočnicu slovenskej kinematografie, teda 100 rokov od premiéry Siakelovho *Jánošika*, ktorá bola koncom roka 1921.

Kým v čase uzávierky *Film.sk* nebolo ešte definitívne rozhodnutie slovenskej akadémie známe, filmári aj diváci už poznali výsledky českých národných filmových cien. Najviac Českých levov získali *Krajina ve stínu* Bohdana Slámu a *Šarlatán* Agnieszky Holland. S pätnástimi, resp. štrnástimi šancami dominovali aj nomináciám. Na oboch sa podieľalo i Slovensko a k ich vzniku prispeli tak RTVS, ako aj podpora Audiovizuálneho fondu. *Šarlatán* sa stal filmom roka a ocenili ho aj za réžiu. V kategórii, v ktorej tento rok nominovali aj Miru Fornay a *Žaby bez jazyka*, zostáva Agnieszka Holland jedinou ocenenou ženou. Režisérsku trofej získala predtým za *Hořící keř* (2013). *Šarlatána* vyslali českí akademici aj do oscarového súboja o najlepší medzinárodný film, v ktorom sa zatiaľ dostal do širšieho prednomináčného výberu. Film je vďaka Lívii Filusovej a jej Furia Filmu aj slovenskou koprodukciami a dôležitú vedľajšiu úlohu v ňom stvárňuje Juraj Loj. K celkovo piatim soškám pre *Šarlatána* prispeli predstaviteľ hlavného hrdinu, liečiteľa s komplikovaným osudom Ivan Trojan, zvukár Radim Hladík jr. a kameraman Martin Štrba. Zvítazil v kategórii so slovenskou „nomináčnou presilou“, ktorú tvoril s Alexandrom Šurkalom (*Modelár*) a Martinom Žiaranom (*Herec*).

Televízna miniséria *Herec* v réžii Petra Bebjaka

mala 7 nominácií. Popri oceňovaní krátkych a animovaných filmov bolo totiž jednou z noviniek 28. ročníka udeľovania cien aj otvorenie predtým výlučne filmových kategórií televíznym projektom, s výnimkou kategórií celovečerný film a réžia. Nové pravidlá umožnili udeliť Českého leva za scénografiu zosnulému architektovi Martinovi Kurelovi za pokračovanie televízneho megaprojektu *Mária Terézia. Herec*, ktorého Bebjak spolu s Rastom Šestákom a ich DNA Production aj produkoval, sa nakoniec tešil z jedinej ceny – za najlepší televízny film alebo minisériu. *Havel* (r. Slávek Horák) mal raz toľko nominácií ako *Herec*, až štrnásť, ale pri vyhlasovaní víťazov zaznel titul filmu takisto len raz, v kategórii masky (Adriana Bartošová, René Stejskal). Slovenskej minorite *Modelár* Petra Zelenku sa zo siedmich nominácií ušiel rovnako jeden Český lev za herecký výkon Jiřího Mádlu vo vedľajšej úlohe.

Akademici boli štedrejší iba ku *Krajine ve stínu* režiséra Bohdana Slámu. Čiernobiela historická dráma si odniesla najviac cien, spolu až šesť – v kategóriách scenár (Ivan Arsenjev), herečka v hlavnej a vo vedľajšej úlohe (Magdaléna Borová, Petra Špalková), strih (Jan Daňhel), hudba (Jakub Kudláč) a kostýmy (Zuzana Bambušek Krejzková). *Krajina ve stínu* (recenzujeme ju na strane 30) získala aj neštatutárnu cenu za najlepší plagát, ktorý je dielom Jana Poukara. Slovenským koproducentom filmu je Filmpark Production, zastúpená Petrom Nevedalom a Silviou Učňovou Kapustovou. Peter Kerekes sa zase koprodukčne podieľal na víťaznom dokumente *V sieti* (r. Barbora Chalupová, Vít Klusák) a slovenská stopa nechýbala vďaka scenáristovi Mirovi Šifrovi ani vo víťaznom televíznom seriáli *Zrádci*.

Cenu za mimoriadny prínos českej kinematografii si počas galaprogramu bez divákov, iba s nominovanými prevzal na červenom koberci rozprestretom priamo pred jeho domom režisér Hynek Bočan. Jeho *Zdivočelá země* (1997 – 2012) podľa predlohy Jiřího Stránskeho sa vracala do obdobia a k témam, ktoré rezonovali v *Krajine ve stínu* a v *Šarlatánovi*, a okrem toho má televíznu seriálovú aj filmovú podobu. A hoci o takzvanej quality TV sa viac hovorí až v posledných rokoch, práve Bočanovo dielo dokazuje, že silný umelecký a divácky zážitok možno priniesť nielen v prítomných kinosály (*Nikdo se nebude smát*, 1965; *Čest a sláva*, 1968), ale i na televíznej obrazovke (*Záhada hlavolamu*, 1969; *Přítelkyně z domu smutku*, 1992). ◀



— text: Jaroslava Jelchová —
foto: archív SFÚ/Milan Kordoš, archív SFÚ,
archív SFÚ/Leopold Bródy, Zuzana Mináčová —

Provokujúci, prítažlivý aj poučný exkurz do dejín slovenskej kinematografie

Tento rok si pripomínáme 100. výročie od premiéry prvého slovenského dlhometrážneho hraného filmu Jánošík bratov Siakelovcov, ktorá časovo rámcuje vznik slovenskej kinematografie. Filmotéka Kina Lumière pri tejto príležitosti naplánovala štyri celoročné programové cykly, ktoré rôznym spôsobom nazerajú do histórie slovenského filmu. Divákovi ich predstaví po otvorení kín.

„Pod hlavičkou 100 rokov slovenského filmu sa chystáme vo Filmotéke uviesť štyri samostatné programové línie, koncipované so zámerom, aby sa vzájomne prelínali, dopĺňali aj obchádzali,“ hovorí pre Film.sk riaditeľ Národného kinematografického centra Slovenského filmového ústavu (NKC SFÚ) Rastislav Steranka, koordinátor celého projektu. Ten tvoria programové cykly 100 rokov slovenského filmu, Slovenský animovaný film, Digitálne kino a projekt Abecedár slovenského filmu 1921 – 2021. „Abecedár sme definovali ako nenápadný, no prítažlivý a tak trochu drzý a provokujúci doplnok k trom hlavným líniám: k dielam dvadsiatich slovenských režisérov, zásadným i menej známym slovenským animovaným filmom, ktoré vyskladala do tematických blokov Lea Pagáčová, a k filmom digitálne reštaurova-

ným v Národnom filmovom archíve SFÚ, ktoré vyberá Marián Hausner, riaditeľ NFA,“ približuje Steranka. „Celý projekt je živý organizmus, ktorý sa neustále vyvíja. Na poradách s kurátormi Filmotéky, ale aj počas množstva rozhovorov s Martinom Kaňuchom (jeden z autorov projektu abecedára – pozn. red.) sme si postupne uvedomili, ako sa jednotlivé cykly, o ktorých sme najprv uvažovali ako o samostatných programových líniách, začínajú zlievať do jedného,“ ozrejuje Steranka.

Dvadsiatka režisérov z Best of

Riaditeľ NKC SFÚ je zároveň kurátorom jedného zo štvorice programových cyklov – 100 rokov slovenského filmu. „Uvedieme v ňom diela dvadsiatich slovenských

režisérov. Pri kľúči, ako ich vybrať, sme spolu s kurátormi Filmotéky Michalom Michalovičom a Richardom Šteinhübelom vychádzali z knihy Best of Slovak Film 1921 – 1991 britského odborníka na slovenskú kinematografiu Petra Hamesa,“ hovorí. Režisérov z publikácie zoradili kurátori podľa abecedy a každý mesiac uvedú v cykle tvorbu dvoch z nich. Prehliadku k storočnici otvoria hrané filmy Stanislava Barabáša *Pieseň o sivom holubovi* (1961) a *Tango pre medveda* (1966) s dvojicou filmov Paľa Bielika *Štyridsaťštyri* (1957) a *Vlčie diery* (1948). Kurátori k nim pridali aj dva dokumenty – *Za slobodu* (r. Paľo Bielik, 1945) a *Za slobodu* (r. Stanislav Barabáš, 1955). Majú rovnaký názov, dokonca pracujú s rovnakými filmovými zábermi, ale ich vyznenie je odlišné. Barabášov film vznikol ako politická objednávka pri príležitosti 10. výročia ukončenia

kinematografie pozerá prostredníctvom vybraných abecedných hesiel s cieľom postihnúť dosiaľ nepovšimnuté súvislosti, fenomény, motívy a ich funkcie v známych i neznámych slovenských filmoch. Autormi projektu sú filmový teoretik Martin Kaňuch a filmová historička Jelena Paštéková. „Inšpirovali nás výskumné projekty v rámci aktuálneho písania *dejin filmu bez mien* (Udinská univerzita), v tomto kontexte napríklad španielsko-francúzsky projekt *encyklopédie* Jordiho Ballóa a Alaina Bergalu *Vizuálne motívy v kinematografii*,“ vysvetľoval Martin Kaňuch v nedávnom rozhovore pre Film.sk, kde priblížil aj prístup k tvorbe hesiel a možnosti ich uchopenia: „Niekedy sme zvolili všeobecnejší pojem (*Ideály*), inokedy veľmi konkrétny (*Grapefruit*). Celkovo sme sa však chceli vyhnúť málo filmovým, filozofujúcim (*Identita*) alebo kultúrno-



← Štyridsaťštyri – Jachtári ↑

„Viaceré filmy z cyklu Digitálne kino uvidia diváci v digitálne reštaurovanej podobe vôbec po prvýkrát.“

druhej svetovej vojny, keďže autentický Bielikov film dostatočne nevyzdvihoval úlohu komunistckej strany v Povstaní.

Cyklus ďalej predstaví tvorbu režisérov Eduarda Grečnera, Dušana Hanáka, Ela Havettu, Juraja Herza, Martina Hollého, Juraja Jakubiska, Otakara Krivánka, Viktora Kubala, Miloslava Luthera, Stanislava Párnického, Karola Plicku, Dimitrija Plichtu, Jaroslava Siakela, Petra Solana, Martina Šulíka, Dušana Trančíka, Štefana Uhra a Zora Záhona.

Pod menami v zlate tečie ďalší prúd

Ďalšiu programovú líniu tvorí Abecedár slovenského filmu 1921 – 2021, ktorý sa na dejiny slovenskej

ticky orientovaným heslám (*Normalizácia*). Avšak autori sa takým témam môžu vo svojich heslách podľa potreby venovať.“

Ako prvé predstavia heslo Absolvent projekciami filmov, ktoré vybrala a lektorsky uvedie filmová teoretička Katarína Mišíková. Krátkometrážny titul *Kroky, skoky, roky... a posledný zhasne* je spoločným dielom študentov animovanej tvorby na FTF VŠMU v školskom roku 1994/95, podieľali sa na ňom Katarína Kerekesová, Vanda Raýmanová, Martin Snopek, Vladimír Král, Michal Struss a ďalší. Premietnu aj dokument *Hlas 98* (1999) Mareka Kuboša a celovečerný hraný debut Vladimíra Adáska *Hana a jej bratia* (2000). Ďalšie heslo Beštia prinesie výber filmov *Triedny nepriateľ* (1952) Vlada Kubenka, *Týka sa nás všetkých* (1958) Kazimíra Barlíka, *Osudné*

okamihy (1967) Ladislava Kudelku a *Zbehovia* (1967) Juraja Jakubiska s lektorským úvodom Jeleny Paštékovej. Heslo Cena predstaví Miroslav Ulman z NKC SFÚ filmami *Dobrý deň, Sorrento* (r. Štefan Ondrkal, 1969) a *Nič nekrváca večne* (r. Matej Hradský, 2003).

Okrem prehliadky filmov je súčasťou projektu abecedára aj pripravovaný zborník všetkých hesiel, ktorých autormi sú okrem už spomínaných aj ďalší slovenskí (Jana Dudková, Monika Mikušová, Martin Ciel, Eva Šošková, Eva Filová, Petra Hanáková, Kristína Aschenbrennerová, Rastislav Steranka, Zuzana Mojžišová, Denisa Jašová) a zahraniční (Olaf Möller, Joanna Goszczyńska, Jaromír Blažejovský, Jonathan Owen) historici a teoretici filmu.

„Tak ako je ambíciou *Abecedára* byť skôr ‚subverzívny‘, nechronologickým a nekánonickým pohľadom na dejiny slovenského filmu, ktorý by v rámci programu *Filmotéky* plynul ako spodný prúd či protiprúd, cyklus 100 rokov slovenského

pozornosť na slovenskú animovanú tvorbu bolo tak veľmi prirodzené,“ vysvetľuje Pagáčová.

„Filmové archívy uchovávajú mnoho výnimočných diel, ktoré sa k divákovi dostanú len zriedkakedy. Pri animovanej tvorbe jej prístupnosť neuláhčuje ani fakt, že väčšinu z nich tvoria krátkometrážne diela, a preto je pri ich uvádzaní (takmer) nevyhnutné hľadať vhodné kombinácie a vytvárať filmové pásma. Tie, samozrejme, vyžadujú dramaturgiu,“ ozrejmuje Pagáčová. „Nehľadala som na chronológiu ani historické súvislosti. Lákalo ma menej tradičné nazeranie na kinematografiu a hľadanie voľnejších prienikov. Usilovala som sa o rozmanité, divácky atraktívne kombinácie, ktoré rozvíjajú istú tému, myšlienku, pohrávajú sa s asociáciami, s prenoseným významom, ale i so základnými atribútmi animovanej tvorby. Niekedy som skončila v slepej uličke, inokedy s nečakane kompaktným pásmom. Z tohto dôvodu som sa, žiaľ, musela aj vzdať mnohých diel, ktoré sú dôležitou súčasťou našej kinematografie,“ približuje Pagáčová.

typy, hranice animovaného filmu a iné,“ avizuje kurátorka.

Kinematografické diela v prirodzenom prostredí

Cieľom cyklu projekcií digitálne reštaurovaných filmov *Digitálne kino* je predstavovať slovenské kinematografické diela v ich digitálne reštaurovanej podobe. „Chceli sme najmä nadviazať na prehliadku digitálne reštaurovaných filmov s názvom *Digitálne kino 1955 – 1975*, a teda naďalej na pravidelnej báze predstavovať vo *Filmotéke Kina Lumière* kinematografické diela, ktoré boli digitálne reštaurované v NFA SFÚ. V rámci tejto prehliadky sme uviedli najmä krátkometrážne filmy a určujúci bol chronologický prístup. V nadväzujúcom dlhodobom cykle *Digitálne kino* v sezóne 2020/21 pozostávajú komponované programy takisto najmä z krátkometrážnych filmov, ktoré uvedieme z digitálnych kópií (DCP), avšak primárne sú spojené na základe druhej, typovej alebo žánrovej príbuznosti. Začali sme už v minulom roku – strihový film, reklamný film a najbližším programom

ale, pochopiteľne, aj vďaka všetkým ostatným zamestnancom SFÚ, ktorí sa podieľajú na procese uchovávaní a sprístupňovaní nášho filmového dedičstva.“

V spomínanom pásme širokouhlých filmov, ktorým sa tento programový cyklus po otvorení kín začne, premietnu snímky *Jachtári* (r. Milan Černák, 1963), *Bazovský* (r. Jaroslav Pogran, 1964), *Ohnivá rieka* (r. Ctibor Kováč, 1965), *Vrcholky stromov* (r. Dušan Trančík, 1972) a *Miliardy kvapiek života* (r. Milan Černák, 1975).

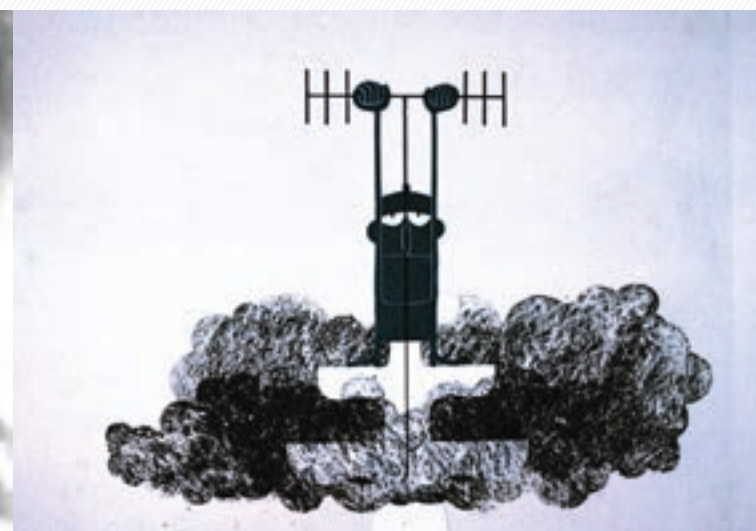
Všetky štyri cykly privítajú prvých divákov po tom, ako sa na Slovensku opäť otvoria kiná. Prvé projekcie mali byť pritom už v januári. „Kiná však zostali zatvorené a prvý štart sa nekonal. Reštart bol naplánovaný počas MFF Febiofest Bratislava v marci 2021 a záver počas MFF Febiofest Bratislava v marci 2022. MFF Febiofest sa však v roku 2021 v bežnej podobe neuskutočnil a nevieme, kedy začneme. Čakáme,“ ozrejmuje riaditeľ NKC SFÚ Rastislav Steranka. „Odporúčam dať sa zaočkovať, len čo to bude možné, a prísť



Tango pre medveďa —



Vlčie diery —



Sobotienka ide —



Zbojník Jurko —

filmu štandardne a jasne preteká históriou prostredníctvom výberu režisérov a ich diel vytesaných zlatým písmom do stránok knihy Petra Hamesa,“ vysvetľuje rozdiely v dramaturgii Steranka.

Hrdinovia, stereotypy aj hranice animovaného filmu

Ďalším programovým cyklom je Slovenský animovaný film a jeho kurátorkou je Lea Pagáčová z NKC SFÚ. „Animovaný film je síce najmladšou, no nemenej podstatnou súčasťou slovenskej kinematografie,“ hovorí pre *Film.sk* Pagáčová. V minulom roku bola súčasťou slovenského tímu kurátorov, ktorý navrhol výber diel na prehliadku československého animovaného filmu vo viedenskom Filmovom múzeu. „Pri príprave retrospektívnej prehliadky *Animace/Animácia* ma príjemne zaskočilo množstvo diel s potenciálom osloviť nielen domáceho, ale i zahraničného diváka – či už vďaka nadčasovej téme, alebo originálnemu výtvarnému spracovaniu. Rozhodnutie upriamiť

„Z môjho pohľadu zabudnutým (na nosiči nevydaným) dielom je film *Sobotienka ide* (1972) režiséra Vlastimila Herolda. Má jednoduchú naratívnu štruktúru – zobrazuje opakujúce sa motívy trávenia voľného času. Pohráva sa s perspektívou, je nenútené úsmevné, výstižné a minimalistické, ako ostatne aj mnohé ďalšie animované filmy z toho obdobia,“ dodáva Pagáčová, ktorá filmy zoradila do desiatich tematických blokov. Ten prvý priniesie tému *Hrdinovia* vo filmoch *Zbojník Jurko* (1976) Viktora Kubala a *Čmúchal & Sviňa* zasahujú (2009) Andreja Kolenčíka. „Jeden bojuje proti sociálnemu útlaku, ďalší dvaja proti drogovému kartelu, vždy v mene dobra a spravodlivosti. Nadčasová téma sa vo filmoch zlúči s dávkou akcie i humoru a s výtvarným minimalizmom,“ hovorí Pagáčová. Téma zároveň pripomína, že postava Juraja Jánošíka sa stala inšpiráciou nielen pre prvý celovečerný hraný, ale aj animovaný film. „Ďalšie filmové pásma sa budú ponárať do duše animovaných postáv, skúmať pevnosť medziludských spojení, zakorenenosť, stereo-

po otvorení kín bude širokouhlý film, potom film kreslený, bábkový, reportážny a ďalšie,“ ozrejmuje pre *Film.sk* kurátor cyklu Marián Hausner, riaditeľ Národného filmového archívu Slovenského filmového ústavu.

„Viacere filmy z cyklu uvidia diváci v digitálne reštaurovanej podobe vôbec po prvýkrát, takže budeme radi, ak sa prídu pozrieť na premietanie ktoréhokoľvek z programov cyklu *Digitálne kino*. A súčasne prajeme každému divákovi, aby si v nich našiel aspoň jeden film, ktorý ho poteší, prekvapí alebo pomkne k ďalšiemu uvažovaniu. Inými slovami, aby si každý jeden film našiel svojho diváka a každý divák svoj film. A v neposlednom rade, aby prišiel opäť do kina,“ hovorí Hausner. „Vidieť a počuť kinematografické diela v ich prirodzenom prostredí, v kinosále, považujeme za kľúčové. Slovenský filmový ústav digitalizuje a digitálne reštauruje jednotlivé kinematografické diela z pôvodných nosičov práve v kvalite primeranej súčasnému digitálnym kinám. Je to vďaka digitalizačnému pracovisku a jeho pracovníkom pod vedením Petra Csordása,

do Kina Lumière. Zatiaľ neuvažujeme o online variante. Mnohé tituly, ktoré plánujeme zaradiť do programu, neboli doposiaľ zdigitalizované a existujú iba na 35 mm kópiách,“ hovorí Steranka. A dodáva: „V prvom rade odporúčam celý exkurz do dejín slovenskej kinematografie zažiť v prvom rade. V kine.“ ◀

— text: Jaroslava Jelchová —
foto: RTVS —

V hlavnej úlohe človek–milión

Vo februári padla prvá klapka pripravovaného televízneho filmu *Jozef Mak* na motívy rovnomenného románu Jozefa Čigera-Hronského. Projekt vzniká v koprodukcii RTVS a DNA Production. Jeho réžie sa ujal Peter Bebjak a na televíznych obrazkách by sa mal objaviť ešte tento rok.



Podľa dramaturga hranej tvorby RTVS Romana Brata patrí Hronského *Jozef Mak* medzi najlepšie romány slovenskej prózy. „Dramaturgia hranej tvorby RTVS sa asi pred dvoma rokmi rozhodla pripraviť jeho adaptáciu a oslovila na spoluprácu skúseného scenáristu Ondreja Šulaja. Vznikol výborný scenár a RTVS ho zverila do rúk renomovaného režiséra Petra Bebjaka. No a od Bebjaka k DNA Production je už len krôčik,“ ozrejmjuje pre Film.sk Roman Brat. S DNA Production a Bebjakom televízia spolupracovala na viacerých projektoch. V roku 2018 režíroval premiérovú rozprávku *Vianočné želanie* a RTVS bola aj jedným z koproducentov minisérie *Herec* (2020).

„Príbeh Jozefa Maka, človeka–milión, je súčasťou zoznamu povinnej literatúry na školách už celé desaťročia. Všetci ho poznáme, ale pravda je, že málokto ho naozaj čítal.

A pritom je to úžasné dielo, plné vášní všetkého druhu. Ukazuje nám hrdinu, ktorému rozumieme. Keď som knihu po mnohých rokoch čítal, naozaj úprimne ma zasiahla,“ hovorí producent Rasto Šesták zo spoločnosti DNA Production. „Rozpráva o nás ako o národe aj o jednotlivcoch a o tom, čo v nás je, čo nás pred viac ako sto rokmi formovalo a čo v nás od tej doby pretrvalo. Ak sa na dielo pozeráte touto optikou, uvidíte, že za tých sto rokov sme sa ako národ ani ako jednotlivci až tak nezmenili,“ myslí si o Hronského románe, ktorý vyšiel prvýkrát v roku 1933. „Môžeme mať okolo seba modernú techniku, sociálne siete, ale v hĺbke našej duše stále spí Jozef Mak, človek–milión. Pretrpí všetky príkoria, netvorí dejiny, ale nechá, aby dejiny tvorili jeho, dá sa unášať životom, osudom alebo Bohom a všetky prekážky nakoniec prekoná, lebo musí... lebo chce... lebo to inak nevie,“ približuje

producent. Jeho slová dopĺňa režisér Peter Bebjak: „Jozef Mak sa nikdy nevzdáva, a to je v súčasnosti absolútne dôležitá vlastnosť,“ hovorí. „Vždy musím mať pocit, že téma má istý spoločenský význam, že je dostatočne zaujímavá, aby rezonovala v spoločnosti,“ dodáva.

Román *Jozef Mak* doposiaľ nebol sfilmovaný. „Za posledné desaťročia vzniklo na Slovensku nespočetné množstvo filmových aj televíznych adaptácií diel slovenských prozaikov. Naozaj, v tomto sa nemáme za čo hanbiť, spracovali sme takmer všetky dôležité romány, novely, poviedky. Medzi tými, čo chýbajú, je aj Jozef Mak. Ale nie preto, že by sa naň zabudlo. Jozef Mak má špecifickú poetiku rozprávania, pomerne náročnú kompozíciu, nie je ľahké zachovať ju a zároveň prepísať do filmového či televízneho žánru,“ vysvetľuje Roman Brat. Hronského text je náročný na au-

sahuje viacero zimných obrazov. Preto sa všetko v rámci výroby naplánovalo tak, aby sa prvá etapa nakrúcania začala už vo februári tohto roka a zvyšok filmu sa dokončí v lete. Postprodukcia je naplánovaná na jeseň,“ približuje Roman Brat. „Najväčšiu časť natáčania máme v lete a potom sa začne postprodukcia, tak aby sme to stihli niekedy na konci novembra odovzdať televízii,“ dopĺňa ho Peter Bebjak. Zimné natáčanie prebiehalo v Múzeu oravskej dediny v Zuberici. Ďalšími lokáciami by mali byť napríklad Komárno a Banská Štiavnica. Hlavným kameramanom snímky je Martin Rau, architektom Juraj Kuchárek, kostýmovým výtvarníkom Ján Kocman a strihať by ju mal Marek Kráľovský. Hlavnú úlohu Jozefa Maka stvárňuje Dávid Hartl a vo filme by sa mali objaviť aj Judit Bárdos, Diana Mórová, Judita Hansman, Tomáš Maštalír a Alexander Bárta.



diovizúálne stvárnenie. Hlavný hrdina Jozef Mak, ale ani iné postavy nehovoria o tom, čo cítia, často aj preto, že si to sami neuvedomujú, a prezradí to za ne autor – spisovateľ. Takýto spôsob rozprávania sa však nedá automaticky preniesť do filmovej podoby, čo bolo výzvou už pri písaní scenára a bude aj pri réžii. „Základ vytvoril Ondrej Šulaj svojim scenárom. Páči sa mi, ako sa mu podarilo adaptovať doň atmosféru a situácie z románu. Neprepisoval a nepridržal sa ho otrocky, slovo za slovom, situáciu za situáciou, ale podarilo sa mu absolútne vystihnúť podstatu príbehu, charakteru, vzťahy,“ hovorí Peter Bebjak.

Televízna premiéra *Jozefa Maka* je naplánovaná na koniec roka, keď chce RTVS aj takto osláviť 65. výročie vzniku Slovenskej televízie. „Samozrejme, aby sa to všetko stihlo, museli sme zobrať do úvahy fakt, že scenár ob-

„Román *Jozef Mak* síce vyšiel v roku 1933 a dejovo sa vinie od konca 19. storočia až po tridsiate roky, no jeho téma je nadčasová, priam biblická. V Starom zákone skúša Boh silu Jóbovej viery, v tomto príbehu skúša Hronský silu Makovej odolnosti proti nespravodlivosti, nešťastiu a nevráživosti. A *Jozef Mak*, človek–milión, ostáva verný svojej ľudskosti a presvedčeniu, že sa raz všetko na dobré obráti,“ uzatvára dramaturg Roman Brat. ◀

Rok DAFilms.sk potvrdil záujem o slovenský film

Slovenský portál DAFilms.sk začal fungovať 1. februára 2020. Pozornosť zameral na lokálny obsah, slovenské a české filmy rôznych žánrov a premyslenú dramaturgiu. Nová doména prišla s ambíciou ponúknuť alternatívu k veľkým komerčným streamovacím platformám a od materskej značky sa chcela odlíšiť nielen koncovkou .sk, ale aj slovenským obsahom.

V čase spustenia mal portál 400 registrovaných používateľov zo Slovenska. Už predtým totiž využívali doménu DAFilms.cz. Podľa projektovej manažérky DAFilms.sk Alexandry Gojdičovej stúpol v priebehu roka počet používateľov zo Slovenska nad 5 500. Úvodnú ponuku 250 akvizíčných titulov rozšíril DAFilms.sk za toto obdobie na približne 650 filmov. „Čo sa týka sledovanosti, v období nástupu karantény sme sa ocitli niekde na čísle 700 pozretí týždenne. V letných mesiacoch sledovanosť klesla, no k vianočnému obdobiu vystrelila na vyše 900 pozretí týždenne,“ hovorí pre Film.sk Gojdičová. „Pokiaľ ide o demografickú skladbu používateľov, oslovili sme o niečo viac žien ako mužov. Najsilnejšie máme zastúpenú vekovú kategóriu 23 až 34 rokov. Geograficky oslovujeme najmä Bratislavu. Zaujímavé je, že hneď za ňou sú Slováci v Prahe, nasledujú Žilina, Banská Bystrica, Trnava a Prešov,“ vysvetľuje Gojdičová.

Portál zaujal už počas prvých týždňov fungovania, keď koncom februára spustil kampaň Filmom proti extrémizmu. Okrem výberu filmov s tematikou extrémizmu ponúkol ako bonus videá tvorcov s vyjadreniami k nárastu popularity pravicového extrémizmu v predvolebnom období. „Kampaň sa stretla so spontánnym záujmom médií aj s veľkou sympatiou u oslovených filmárov, ktorí poskytli svoje filmy na obmedzený čas zdarma, a sledovanosť výrazne vyskočila,“ hovorí Gojdičová a dodáva, že hneď od začiatku sa rozhodli tvoriť doménu, v ktorej sa sklbi umelecký zážitok, filmová zábava a spoločenská zodpovednosť. Za dramaturgiou portálu DAFilms.sk stojí tím s Dorotou Zacharovou na čele.

Zlomová bola aj jar minulého roka, spojená so zavedením protipandemických opatrení a s presunom divákov do virtuálneho sveta, k online službám. „Sledovanosť DAFilms.sk v tom čase trojnásobne stúpla. Aby sme však nezostali v polohe subjektu, ktorý z nelahkej situácie profituje na rozdiel od zavretých kín, ostatnej kultúry a spoločnosti vôbec, prišli sme s myšlienkou kampane Ostávame s vami doma a za každý pozretý film sme odvedli 20 centov iniciatíve Kto pomôže Slovensku,“ približuje Gojdičová. Dodáva, že niektoré systémové zmeny v súvislosti s príchodom pandémie začínajú pociťovať až teraz. „Dá sa povedať, že k zmenám paradigmy prichádza postupne takmer po roku od prvého lockdownu, a čoskoro prinesieme aj prvé online premiéry. Nechceme však predbiehať... A hlavne, robíme to s citom

pre spoluprácu s producentmi a majiteľmi práv. V tejto dobe, pre kultúru ťažkej, jednoducho treba držať spolu,“ ozrejmuje Gojdičová a dodáva, že si cenia dôveru divákov, ale aj filmových profesionálov, ktorú sa im podarilo získať.

„Veľkým finále prvého roka bol pre nás prvý online festival v technickej réžii našej platformy – Jeden svet 2020. Mal okolo 30 000 divákov a bola to povzbudzujúca skúsenosť. V tomto svetle považujeme prvý rok nášho pôsobenia neskromne za úspešný,“ hodnotí projektová manažérka. Dodáva, že práve festival Jeden svet spolu s programovým špeciálom Filmom proti extrémizmu mali počas uplynulého roka najvýraznejšie čísla sledovanosti. Divákov zaujal aj výber najúspešnejších titulov roku 2020, filmy nominované na Slnko v sieti, retrospektíva Dušana Hanáka, reklamný film 50. rokov a detský program DAFilms deťom. Z konkrétnych titulov je podľa Gojdičovej suverénne najúspešnejší film *Nech je svetlo* Marka Škopa a v prvej desiatke sa umiestnili aj *Keď príde vojna* (r. Jan Gebert), *Hluché dni* (r. Pavol Pekarčík), *V sieti* (r. Barbora Chalupová, Vít Klusák), *Vlastníci* (r. Jiří Havelka), *Amnestie* (r. Jonáš Karásek) či *Svet podľa Daliborka* (r. Vít Klusák).

„Príjemným prekvapením bol obrovský záujem o retrospektívu Dušana Hanáka. Hoci sú jeho najdôležitejšie filmy notoricky známe aj z televíznych obrazoviek, ľudia sa k nim znovu vracali a sme radi, že pritom mohli objaviť aj jeho ďalšie tituly z krátkej tvorby, ktoré sa doteraz uvádzali menej. Retrospektíva zaujala nielen doma, ale aj na zahraničných doménach – v Amerike a Európe. Pripravili sme dokonca špeciálne filmové ‚vouchery‘ Hanákovej retrospektívy pre kultúrne centrá v New Yorku či Londýne,“ približuje Gojdičová a dodáva, že Dušan Hanák patrí k tvorcom, pri ktorých sa takéto záujmy dá očakávať. „S tímom DAFilms.sk sme si užili aj recesistickú ľahkosť kolekcie reklamného filmu 50. rokov, ktorú sme podobne ako Hanák pripravili v spolupráci so Slovenským filmovým ústavom,“ hovorí projektová manažérka.

Podľa nej pokrýval DAFilms.sk diery na trhu. „Lokálna tvorba, ktorú prioritne prinášame, nemala mimo trhu s DVD a blu-raymi nijakú stabilnejšiu databázu, kde by si ju divák našiel po krátkom (či teraz i absentujúcom) uvedení v kinách a v televíznej premiére. Rozhodnutie otvoriť slovenskú doménu sa ukázalo ako správne – záujem divákov o slovenský film je zreteľný,“ hodnotí Gojdičová. ◀

Dorota Holubová

[fotografka
a šéfredaktorka Fotonovín]

Mám rada európsku kinematografiu a klubový film. Ako dokumentárna fotografka preferujem dokumenty, a mnoho hodnotných vzniká aj na Slovensku. Spomeniem seriály *Prvá a Ikony* – okrem kvalitného obsahu ponúkajú aj zaujímavé spracovanie. Ženy sú v dejinách často neviditeľné, keďže, bohužiaľ, stále žijeme v patriarchálnej spoločnosti. Cyklus *Prvá* predstavuje výnimočné slovenské ženské osobnosti, ktoré sa svojím pôsobením zapísali do histórie. Námet skrsol v hlave talentovanej scenáristky a režisérky Zuzany Liovej a realizovali ho viacerí ďalší talentovaní tvorcovia. Okrem obsahu oceňujem aj jeho formu – invenčné použitie animácií a archívnych materiálov. Priame kreslenie do fotografií a jednotlivých scén pôsobí moderne a sviežo. Môj najobľúbenejší diel je príbeh špiónky Beatrix Čelkovej-Pospíšilovej. Cyklus *Ikony* reflektuje generáciu osobností povojnovej architektúry, ktoré vo väčšine dielov aj osobne vystupujú. Napriek drobným zaváhaniam v dramaturgii niektorých dielov vyvažujú kvalitu seriálu atraktívne zábery z dronu na architektonické ikony brutalizmu. Často sú to stavby bežne prehliadané, pretože splynuli s koloritom mesta alebo chátrajú. Vďaka výbornej kamere, práci so svetlom a hudbe sa ich darí zviditeľňovať. Jednotlivé časti režírovali talentovaní mladí režiséri, o ktorých ešte určite budeme počuť. Najviac ma zaujali diely o Ferdinandovi Milučkom od Doroty Vlnovej, Vladimírovi Dedečkovi od Jany Durajovej a Štefanovi Svetkovi od Maroša Milčíka. Myslím si, že slovenský dokument je na dobrej ceste ku kvalite, ktorá obstoja v konkurencii zahraničných produkcií. ◀

Marko Škop

[režisér]

Začnem slovenskou kinematografiou. Je veľa autorov, ktorých filmy sa ma v určitých obdobiach života dotkli. Krátky výber z dokumentov zahŕňa napríklad *Obrazy starého sveta* Dušana Hanáka, *Fotografovanie obyvateľov domu* Dušana Trančíka, snímky *Gajdoš Antalík* Mariana Urbana a *Deža Ursinyho*, *Stanko Mužik* Jána Opartyho, ... nepozná ona mňa, ani ja ju Jara Vojteka, 66 sezón Petra Kerekesa, *Slepé lásky* Juraja Lehotského, *Arsy-Versy* Mira Rema. Z hraných filmov sú to napríklad *Slnko v sieti* Štefana Uhra, *Slávnosť v botanickej záhrade* Ela Havettu, *Ja milujem, ty miluješ* Dušana Hanáka, *Všetko čo mám rád* Martina Šulíka, *Dom* Zuzany Liovej, *Ďakujem, dobre* Mátyása Priklera a *Služobníci* Ivana Ostrochovského.

Nie je tu priestor na vymenovanie všetkých domácich filmov, ktoré ma ako diváka zasiahli výpoveďou a osobitým autorským prístupom, no už sa veľmi teším na tie, ktoré prídu od nastupujúcej generácie, napríklad od Michala Blaška.

Mám rád atmosféru filmových klubov. Ako gymnazista som viac čítal, než pozeral filmy, ale v rodnom Prešove som začal chodiť do kina s názvom Klub. K projekciám tam robil lektorské úvody Igor Slivenský, čo spravilo z každej návštevy špeciálnu udalosť. Pamätám si, ako ma ohúrili klasické diela *Andrej Rubľov* (r. Andrej Tarkovskij), *Bláznivý Petříček* (r. Jean-Luc Godard), *8½* (r. Federico Fellini) alebo *Ten tajomný objekt túžby* (r. Luis Buñuel).

Po príchode do Bratislavy na vysokú školu sme z internátov pravidelne niekoľkokrát do týždňa brali útokom filmové kluby Nostalgia a 901. A keďže sme sa skupinovo identifikovali s revolúťou voči rodičom a establišmentu, popri klasike sme za kultové považovali aj hipisácke filmy *Bezstarostná jazda* (r. Dennis Hopper) alebo *Vlasy* (r. Miloš Forman). Rád spomínam aj na vtedy súčasné tituly ako *Tri farby: Modrá* (r. Krzysztof Kieślowski), *Piano* (r. Jane Campion), *Kuchár, zloděj, jeho žena a jej milenec* (r. Peter Greenaway), *Lost Highway* (r. David Lynch), *Prelomiť vlny* (r. Lars von Trier), *Psie dni* (r. Ulrich Seidl).

No a dnes sa vždy teším napríklad na každý nový film od Michaela Hanekeho, Naomi Kawase alebo Alice Rohrwacher. Z mladšej generácie si veľmi cením tvorbu Kantemira Balagova. ◀

Febiofest udelí Best Fabio Pitch, projekcie plánuje neskôr

Aktuálny 28. ročník Medzinárodného filmového festivalu Febiofest Bratislava sa neuskutoční v štandardnom termíne koncom marca ani v podobe, v akej ho diváci poznajú. V plánovanom termíne sa však v online forme uskutoční jedna z jeho kľúčových aktivít pre odbornú verejnosť – Industry Days. „Febiofest pre nás a našich návštevníkov znamená okrem filmových zážitkov aj stretnutia, výmeny názorov, inšpirácií a energií a nie je možné predpovedať, kedy by sme festival s naplnením týchto cieľov mohli s istotou ponúknuť,“ povedala Ľubica Orechovská, výkonná riaditeľka MFF Febiofest. Pandémia ho zastavila aj minulý rok, dokonca dvakrát – aj v náhradnom jesennom termíne. „Náš filmový program nechceme presúvať do online priestoru ani celý festival v čase do druhej polovice roka a narúšať tak prirodzený kalendár filmových a kultúrnych podujatí na Slovensku,“ dodala Orechovská. V pôvodne plánovanom termíne sa uskutočnia online aktivity pre filmových profesionálov. V rámci Works in Progress (29. – 30. 3.) chce Febiofest prezentovať 11 pripravovaných slovenských filmových projektov. Novinkou je Cena Best Fabio Pitch s finančnou prémieou 3 000 eur, ktorú najlepšiemu projektu udelí porota. Jej členmi budú zástupca karlovarskeho festivalu Hugo Rosák, Renata Santoro ako zástupkyňa MFF v Benátkach a spolupracovníčka Berlinale i Cannes a Bernd Buder, kurátor a riaditeľ festivalu v Cottbuse. Partnerom školiacich aktivít Works in Progress je medzinárodný vzdelávací inštitút MIDPOINT. Hlavnú súťažnú sekciu Febiofestu V strede Európy by organizátori chceli v inom termíne predstaviť v kine na veľkom plátne – nielen preto, že sa tento rok prihlásil rekordný počet snímok. Tradične by sa chceli spojiť s podujatím Visegrad Film Forum, ktoré sa presunulo na jesenný termín. Keď to situácia dovolí, plánujú organizátori počas roka aj niekoľko exkluzívnych uvedení ďalších výnimočných filmov pod hlavičkou Febiofest – výber 2021 v kinách v Bratislave aj v regiónoch.

– jj –

MIDPOINT Intensive SK ako súčasť online Industry Days

Súčasťou programu pre filmových profesionálov Industry Days na MFF Febiofest Bratislava bude aj desiaty ročník dramaturgického workshopu MIDPOINT Intensive SK (30. 3. – 1. 4.). Mohli sa naň prihlásiť tvorivé tímy v kombinácii scenárista a producent, prípadne i režisér, s projektom celovečerného hraného alebo animovaného filmu. Počas workshopu budú svoje scenáre analyzovať pod lektorským vedením režiséra, scenáristu a producenta Iva Trajkova. Po skončení workshopu majú účastníci možnosť individuálnej online konzultácie novej verzie scenára.

– red –

Ceny českej filmovej kritiky pre Krajinu ve stínu aj FREM

Najviac, po päť nominácií, na Ceny českej filmovej kritiky mali pred vyhlásením výsledkov filmy **Krajina ve stínu** (r. Bohdan Sláma) a **Šarlatán** (r. Agnieszka Holland). Treťou snímkou nominovanou v kategórii najlepší film sa prvýkrát v histórii udeľovania cien stal dokument, a to **V sieti** (r. Barbora Chalupová, Vít Klusák). Všetky tri filmy boli nominované aj v kategórii réžia a vznikli v slovenskej koprodukcii. Za najlepší film roka nakoniec kritici vyhlásili **Krajinu ve stínu**, najlepším dokumentom sa stal film **V sieti**, za réžiu **Šarlatána** ocenili Agnieszkú Holland, za scenár takisto koprodukčného **Modelára** Petra Zelenku a herecké ceny udelila kritika Magdaléne Borovej (**Krajina ve stínu**) a Ivanovi Trojanovi (**Šarlatán**). Kamera Tomáša Kleina a Viery Čákanovej vo filme **FREM** získala cenu v kategórii Audiovizuálny počin, v kategórii Mimo kino zvíťazil seriál Českej televízie **Zrádci** podľa scenára slovenského autora Mira Šifru. Objavom roka je podľa českých kritikov s **Novou šichtou** Jindřich Andršt a najlepším krátkym filmom **Anatomie českého odpoledne** Adama Martinca.

– mak –

Vítaz Berlinale nikoho nešetří, diváci ho uvidia v júni

Zlatého medveďa si zo 71. ročníka Berlinale (1. – 5. 3.) odniesla snímka **Babardealä cu bucluc sau porno balamuc**, ktorú nakrútil rumunský režisér Radu Jude. „Radu Jude ide vždy proti prúdu, pichá do osích hniezd,“ povedal český koproducent filmu Jiří Konečný. Film, ktorého názov je v češtine **Smolný pich aneb Pitomý porno**, podľa neho nielen demaskuje pokrytectvo súčasnej spoločnosti, ale je aj veľmi vtipný. Rozpráva o učiteľke, ktorej domáce sexvideo unikne na internet. Rodičia žiakov chcú, aby v škole skončila, ona však odmietne. „Útočí na diváka, rozdeľuje publikum, ale nikoho nešetří,“ vyjadrila sa o filme porota. Jej členmi boli tri režisérky a traja režiséri, všetko držiteľia Zlatého medveďa z predchádzajúcich Berlinale. Veľkú cenu udelili japonskej snímke **Guzen to sozo** (Koleso šťastia a fantázie). Rjúsuke Hamaguči v nej spojil tri poviedky, ktorých hrdinkami sú ženy so svojimi rozhodnutiami, ale i s pôsobením náhody. Cenu poroty si vyslúžil nemecký dokument Marie Speth **Herr Bachmann und seine Klasse** (Pán Bachmann a jeho trieda). Za réžiu ocenili vojnovú drámu **Természetes fény** (Prirodzené osvetlenie, r. Dénes Nagy). Najlepší herecký výkon v hlavnej úlohe predviedla Maren Eggert v sci-fi komédii **Ich bin dein Mensch** (Som tvoji človek, r. Maria Schrader). V kategórii vedľajšia úloha zaujala Lilla Kizlinger vo filme Benceho Fliegaufa **Rengeteg – mindenhol látvlak** (Les – vidím ťa všade). Hrá v ňom aj slovenská herečka Ági Gubiková. Genderovo neutrálne udeľovanie hereckých cien za hlavnú a vedľajšiu úlohu bolo jednou z noviniek Berlinale, mimoriadne rozdeleného na dve časti. V kategórii scenáristov sa z víťazstva tešil juhokórejský filmár Hang Sang-soo (**Inteuodeoksyeon**/Predstavenie). Kino projekcie víťazov a odovzdávanie cien sú naplánované na jún. Marcovú online časť festivalu tvoril popri hlavnej súťaži najmä European Film Market. Jeho súčasťou bol aj prezentačný stánok slovenskej kinematografie, ktorý zabezpečuje Slovenský filmový ústav. S pripravovanými projektmi sa na industry plat-

formách zúčastnili Barbora Berezňáková, Matúš Krajňák, Zora Jaurová a Teodor Kuhn

– jj, mak –

Asociácia českých kameramanov ocenila Štrbu aj Žiarana

Čerstvým laureátom 26. ročníka ceny Asociácie českých kameramanov (AČK) sa stal Martin Štrba za film **Šarlatán** Agnieszky Holland. Za vynikajúce kameramanské televízne dielo ocenila AČK Martina Žiarana za minisériu **Herec** režiséra Petra Bebjaka. Cenu za kameramansky prínosné dielo získal český kameraman Diviš Marek za slovenskú minoritnú snímku **Krajina ve stínu** Bohdana Slámu. O víťazoch informovala AČK 24. 2. Odovzdávanie cien vrátane projekcie víťazného filmu plánuje, len čo to pandemická situácia dovolí.

– jj –

Jean-Claude Carrière (17. 9. 1931 – 8. 2. 2021)

Jeden z najznámejších svetových scenáristov Jean-Claude Carrière zomrel 8. 2. v Paríži vo veku 89 rokov. V roku 2011 sa stal laureátom Zlatej kamery na Art Film Feste v Trenčianskych Tepliciach. Carrière sa vyhlasoval za milovníka všetkého iracionálneho, najmä v ľudskom správaní. Zrejme aj preto si tak rozumel so surrealistickým režisérom Luisom Buñuelom. Od spolupráce na scenári k filmu **Denník komornej** (1964) tvorili spolu tandem pri takmer všetkých scenároch režisérovho neskoršieho obdobia. S filmom **Skrytý pôvab buržoázie** (1972), ktorý ocenili Oscarom pre najlepší cudzojazyčný film, získali cenu BAFTA za najlepší scenár. Na Oscara za scenár nominovali aj **Ten tajomný objekt túžby** (1977). Nominácia sa Carrièrovi ušla aj za adaptáciu knihy Milana Kunderu **Neznesiteľná ľahkosť bytia** (1988) v réžii Philipa Kaufmana, za ktorú získal cenu BAFTA.

Spolupracoval aj na scenári k oscarovému **Plechovému bubienku** (1979) Volkeru Schlöndorffa. Samotný Carrière získal dva Oscary – za réžiu krátkeho filmu **Šťastné narodeniny** (1962) a za celoživotné dielo v roku 2015. O rok neskôr si ho čestnou cenou uctili aj na Európskych filmových cenách. Získal aj Césara za scenár k filmu **Návrat Martina Guerra** (r. Daniel Vigne, 1982). Na filmoch **Taking Off** (1971), **Valmont** (1989) a **Goyove príznaky** (2006) spolupracoval s Milošom Formanom a podpísaný je aj pod snímkami Andrzeja Wajdu **Danton** (1982) a **Besi** (1988). V posledných rokoch pracoval s francúzskym režisérom Philippom Garrelom a s jeho synom Louisom napísal scenár k filmu **Verní neverní** (2018), ktorý ocenili v San Sebastiáne. Carrière písal aj pre divadlo a známe sú i jeho esejistické texty

– jj –

Zlaté glóbusy pre Korunu, Krajinu nomádov a Borata 2

Najlepším dramatickým filmom 78. ročníka udeľovania Zlatých glóbusov sa stala **Krajina nomádov** v réžii Chloé Zhao. Príbeh vdovy, ktorá všetko stratila a vydá sa v dodávke na cestu naprieč Amerikou, získal aj cenu za réžiu. Víťazný film minuloročného festivalu v Benátkach mal celkovo štyri nominácie, jednu aj pre Frances McDormand – o jej herecký výkon sa snímka opiera. Glóbus za dramatický herecký výkon však nakoniec získala Andra Day. Vo filme **Spojené štáty vs. Billie Holiday** (r. L. Daniels) stvárnila legendárnu speváčku. Najlepším hercom sa stal predčasne zosnulý Chadwick Boseman s úlohou hráča na trúbku v príbehu inej speváckej legendy v snímke **Ma Rainey – matka blues** (r. G. C. Wolfe). V kategórii komédií bodovalo na udeľovaní 28. februára pokračovanie dobrodružstiev kultového „kazašského“ hrdinu **Borat 2** (r. J. Woliner) z ponuky VoD služby Prime Video. Druhý Glóbus získal snímke jej producent Sacha Baron Cohen za stvárnenie titulnej postavy. Cenu pre najlepšiu herečku v komediálnej úlohe si odniesla Rosamund Pike (**Ako v bavlnke**, J Blake-

– mak –

Film má takú silu, akú doň vloží tvorca

O filmoch Viery Čákanyovej *FREM* a *Biela na bielej* sa v posledných mesiacoch hovorí aj v súvislosti s oceneniami. *FREM* mal medzinárodnú premiéru vlani na Berlinale tesne pred zatvorením kín. Začiatkom tohto roka získal Cenu českej filmovej kritiky v kategórii audiovizuálny počín, nomináciu na Českého leva za zvuk a neštatutárnu nomináciu za plagát. *Biela na bielej* zase triumfovala na MFDF Ji.hlava v prestížnej hlavnej sekcii *Opus Bonum*, kde získala cenu za najlepší svetový dokument.

Keď ste v rozhovoroch pri uvedení filmu *FREM* hovorili o východiskách a téme, spomínali ste aj to, že človek sa cíti a správa ako kráľ vesmíru a potreboval by menej arogancia a viac pokory. Je zaujímavé, aký krátky čas stačil na to, aby *FREM*, ale i *Biela na bielej* získali nové významy. Keď sa na ne pozeráme dnes, po skúsenosti, ktorou stále prechádzame, všetky tie obrazy a myšlienky o človeku a jeho ničotnosti ešte zosilneli. Navyše je zážitok z filmu *FREM* do veľkej miery určený vnímaním diváka a závisí od jeho skúsenosti. Teraz má divák novú skúsenosť a na film bude nazeráť aj cez jej optiku. Ako to po uplynulom roku vnímate vy?

Neviem, či sa dá zovšeobecniť skúsenosť potenciálnych divákov. Medzi povestnými bublinami, v ktorých ľudia žijú, je čoraz menší prienik a pandémia to asi len umocnila. Každý človek má trochu inú skúsenosť - závisí od toho, či má rodinu, deti, od typu jeho zamestnania, od toho, kde žije, akú má povahu a ako je schopný zvládať stresové situácie. Sú ľudia, ktorí si takmer nevšimli, že tu prebieha nejaká pandémia. A iní zase slúžia 12-hodinové služby na covidovom oddelení v nemocnici. To je extrémne rozpätie skúseností a medzi tým existuje milión odtieňov šedej. Uvedomujem si krehkosť systému spoločenských a politických vzťahov - všetko je založené na dôvere. Štát má síce nejaké právomoci a ponúka nejaké služby či pomoc, ale zdá sa, že stále

menej ľudí má pocit, že to, čo štát ponúka, je užitočné, funkčné a možno sa na to spoliehať. V mnohých prípadoch oveľa lepšie, adresnejšie a efektívnejšie fungujú svojpomocné, samosprávne alebo komunitné mechanizmy, len nám chýba „tradícia“ riešenia (najmä lokálnych) problémov touto cestou. Súčasne s tým zrejme veľa ľudí prehodnocuje to, ako žijú a čo je pre nich dôležité. Trieda, čo bytostne potrebujú a čo ich len vyčerpáva alebo obťažuje. V tom je táto skúsenosť dobrá. Nevieť však, čo sa stane, keď sa tieto mikro-skúsenosti spoja do jednej množiny.

Vírus nám veľmi rýchlo ukázal, ako hovoríte v *Bielej na bielej*, „efemérnosť nášho pechorenia“. Aká je vaša skúsenosť? Ako zasiahol nečakaný stoptime do vašich projektov a do života?

Stoptime trvá už takmer rok. Iné to bolo počas prvej vlny, iné je to teraz, keď to už nie je taká „zábava“. Som celkom zvyknutá na rôzne druhy depriácie, ale niekedy je to proste ťažké.

Aj „efemérnosť nášho pechorenia“ je často témou dňa. Potom je ťažké prinútiť sa čokoľvek robiť. Je dobré mať aspoň elementárny režim dňa, čas vyhradený na prácu a oddych. O to sa snažím. Potrebujem pohyb, takže veľa chodím - pešo do strižne, na prechádzky. Pri chôdzi sa dobre čistí hlava. Inak učím dištančne v ate-



„Nevieme si predstaviť pohľad bez emócií. Nedá sa to, aj keď práve takýto pohľad by ma zaujímal – čo za ‚pocit‘ je ten ‚nepocit‘, ten stav mysle. Nemáme na to ani slovo.“

liéri dokumentárnej tvorby na VŠMU a zároveň dokončujem tretí diel trilógie. Trochu sa na tom sama zabávam, ale vznikne ešte jeden film, ktorý sa odtrhol z mračna bodov okolo témy *FREMU*. Celý je natočený na 8 a 16 mm materiál plus mám nejaké lidarové skeny (digitálne 3D modely prostredia vytvorené laserom). Táto situácia mi vyhovuje v tom, že materiál je viac-menej natočený. Tak ako v prípade *Bielej na bielej* počas prvej vlny, môžem sa hrať v strižni. Akurát táto prvá fáza strihu, ktorou je hľadanie tvaru, je v tejto situácii ťažšia ako obvykle, pretože ide o totálne autistickú prácu. Je dobré aspoň raz za deň sa s niekym porozprávať, najlepšie naživo.

Čo vás priviedlo k nakrúcaniu na klasickú surovinu? Budete aj tentoraz strihať s Marekom Šulíkom?

— Jeden z príbehov, ktorý mal byť pôvodne súčasťou *FREMU*, som z dôvodov súvisiacich s témou nakrúcala na 16 mm materiál. Keď som točila túto časť filmu, bavilo ma to a pokračovala som v tom, hoci som už vedela, že materiál nebude súčasťou *FREMU* (dostalo sa tam nakoniec pár záberov v rámci prológu). Začala som rozmýšľať nad samostatným filmom, ktorého téma sa prepojila s jedným ešte starším námetom. Išlo v ňom o nápady, ako využiť pri riešení zložitých globálnych problémov (napr. aj pri reforme správy vecí verejných alebo klimatickej zmene) nové technológie, konkrétne filozofiu blockchainu v synergii s umelou inteligenciou – zjednodušene povedané. O tomto a o zamotanej genéze tretieho filmu by mohol byť celý ďalší rozhovor, takže to skrátim. Som v úvodnej fáze strihu, sama sa snažím nájsť základný tvar. Potom možno budem môcť niekoho k strihu prizvať. Ale tam ešte nie som, a preto to nechcem ani veľmi rozpitvávať.

Pri nakrúcaní na klasický materiál sa inak premýšľa, je potrebná precíznejšia príprava. Do strižne nejdú také dlhé hodiny materiálu...

— To je práve omyl! Ja nad tým toľko nepremýšľam, postupujem veľmi intuitívne. Dost často experimentujem a bez veľkej prípravy, takže sa vždy teším, keď sa do svetlo-citlivej vrstvy filmu niečo zakreslí. Nerobím hraný film, kde by som presne inscenovala scény s dialógmi. Film používam ako zápisník. Niekedy to je, ako keď si čosi zapíšete na kúsok toaletného papiera, lebo nič iné nie je poruke. Jednoducho ma to baví. Paradoxne pri tom cítim omnoho väčšiu slobodu a radosť ako pri nakrúcaní s digitálnou kamerou. Áno, je to iný typ točenia aj premýšľania, ale to sa ťažko vysvetľuje, treba to zažiť. Najprv je to strašná frustrácia, a cez tú fázu sa treba preniesť. Ide aj o očakávania, ktoré človek má.

V *Bielej na bielej* sledujeme introspekciu človeka v izolácii, na mieste, kde je iba sneh a ľad, iné spektrum zvukov a svetlo. Mnohí hovoria, že práve uplynulý rok a zastavenie sa im poskytlo priestor na rozmýšľanie, prehodnotenie. Prešli ste si teraz procesom introspekcie ešte raz nanovo?

— Áno, ale je to temnejšie prehodnotenie. Občas sa snažím spomenúť si na Antarktídu a vyvolať si ten pocit vnútorného pokoja. Samota tam bola v podstate až euforická. Tu v meste je to menej príjemné. Introspekcia stále beží, ale asi nemám potrebu zverejňovať jej výsledky. V každom prípade, posledných päť rokov spojených s témami *FREMU* bolo pre mňa veľmi vyčerpávajúcich. Teším sa na to, keď dokončím túto „päťročnicu“ a začnem niečo nové a inak, v práci aj v živote. A možno nemusím znovu splniť plán na 120 percent. To je vlastne nádej, ktorá sa spája s týmto obdobím a pomáha mi ho nejako prežiť. Paradoxne v tejto situácii vidím svetlo na konci tunela, akurát musím k tomu svetlu ísť pomaličky, postupnými krokmi, vlastne sa skoro plaziť. A pritom najradšej by som bežala! Kládne to veľké nároky na moju trpezlivosť, prirodzene som totiž veľmi netrzeplivý človek. Takže to beriem ako lekciu trpezlivosti a učím sa správne využívať posledné zvyšky energie.

V dávnejšom rozhovore pre *Film.sk* ste povedali, že neznáme prostredie sa reflektuje lepšie ako známe, pretože ho vnímame viac zmyslovo, neanalyzujeme, ale prežívame. Akú skúsenosť vám v tomto zmysle priniesol pobyt v Antarktíde? Sú *FREM* a *Biela na bielej* - odlišné, ale zároveň v niečom komplementárne filmy odpovedou na otázku?

— Synergia týchto dvoch pohľadov je dobrá v tom, že ukazuje sentimentálny a nesentimentálny vzťah k realite. Príroda tu jednoducho je, indiferentne sa ponúka procesom nášho vedomia, my ju nejako vnímame, niečo cítime. Možnože práve existencia sentimentálneho vzťahu k nej v nás vytvára pocit privilegovanej pozície. Pritom naše vedomie je len nejaká vrstvička, ktorú generujú elektrochemické procesy v mozgu a má určité konkrétne vyladenie, určitý obmedzený repertoár vnímateľných polôh. Iná vec je, že zase až taký rozdiel medzi organickou a anorganickou hmotou možno nie je. Všetko je hmota, v rôznych konfiguráciách. Ale to už analyzujem, mudrujem. Na mieste dominuje pocit fascinácie realitou.

Už pred pandemiou sme sa často pýtali, čo je ešte dystópia a čo už dnešná realita. Vo *FREME* sa spája ekologická téma s témou umelej inteligencie a jej vývoja. Sledovali sme, ako si príroda v istom zmysle

vydýchla, keď sa ľudské životy načas v mnohom zastavili. Trochu to pripomína súboj kto z koho – či človek zničí planétu, alebo sa príroda začne „brániť“ a zbaví sa človeka. Je pre vás dystópia zaujímavý žáner?

Keď robím film, nepremýšľam nad jeho žánrovým vymedzením. O žánroch sa začne hovoriť až v rozhovoroch, ako je tento. Napríklad zo žánru sci-fi som doteraz prečítala možno dve knihy, inak sci-fi nečítam. Aj sa niekedy čudujem, odkiaľ ku mne chodia tie myšlienky, ktoré sa potom označujú ako dystopické sci-fi. Čo sa týka súboja kto z koho, nepoviem nič nové, ale asi ide práve o to, aby dostatočne veľa ľudí pochopilo, že to nemá byť súboj.

Napriek všetkému *FREM* nie je film o aktivizme, i keď môže mať aj taký účinok. Smútok a nostalgia sa tu spájajú s estetikou a vznikol zážitkový film, ktorý skrz niečo vizuálne i zvukovo pôsobivé hovorí o zániku. Tento princíp nájdeme v umení často, ale vy ste ho posunuli ešte ďalej. Pritom prvotný zámer bol trochu iný a súčasťou filmu mala byť aj „ľudská linka“ – príbeh polárnik.

Áno, všetko malo byť inak. Vývoj *FREMU* bol extrémne turbulentný proces. Dlhú dobu mi trvalo, než som sa odvážila opustiť bezpečné teritórium – ľudský naratív, s ktorým sa vie človek ľahšie identifikovať. Je vtipné, že tento naratív sa vrátil v podobe filmu *Biela na bielej*, čím vznikla synergia, o ktorej bola reč. Už keď sa *FREM* strihal, vedela som, že mám svoj osobný materiál. Postava polárniky bola vždy len alter ego. Keď z *FREMU* jeho „príbeh“ vypadol, začal mi ten osobný ľudský pohľad chýbať. A vyžiadala si samostatný film. Myslím si, že to je tak dobre.

Nakrúcanie často prinesie nové pohľady, zmenu názorov, niekedy otvorí ešte zaujímavejšie témy, ako boli tie východiskové. Ekológia, umelá inteligencia, to sú nevyčerpatelné témy. Priviedla vás táto práca k ďalším témam?

Z veľkých tém som teraz trochu unavená. Dajú sa reflektovať aj cez nejakú mikro-prizmu, to ma teraz zaujíma viac ako teórie všetkého. Súvisí to s únavou zo spomínanej „päťročnice“ a určite aj s pandemiou. Keď má človek odvalu a záujem, všetko je nevyčerpatelné.

Akú silu má dnes film? Môže niečo zmeniť?

Čo mám na to povedať? Film má takú silu, akú doň vložil tvorca zo seba, plus energiu všetkých ľudí, ktorí sa podieľali na jeho výrobe. To je zákon zachovania energie. A či môže film niečo zmeniť vo vedomí iných ľudí? Môže, čoby nie. Veď preto ľudia tvoria umenie, že chcú niečo zmeniť vo vedomí iných ľudí. Prípadne prezentovať vlastné plody vedomia, ale aj to vedie v konečnom dôsledku k zmene vo vedomí iných ľudí. A úplne jednoducho – film má silu, keď je dobrý. To bude platiť asi vždy. V súčasnej dobe zahltenej obrazmi sa možno oslabuje sila audiovizuálneho posolstva, môže to byť spôsobené mentálnou a percepčnou únavou. Na prebitie tejto únavy, na prerazenie bariéry je potrebná väčšia sila. Preto si treba naordinovať trochu audiovizuálnej abstinencie.



Vo filme ste, hoci iným spôsobom, ako sa bežne využíva, použili dron, aby ste sa na stále nedotknutý kus planéty Antarktídu pozreli skrz niečo, čo nemá emócie. Vedci a aktivisti medzitým začali upozorňovať, že drony sú pre zvieratá nebezpečné a stresujúce. Takáto možnosť sa teda už nenaskytne. Chceli by ste ešte experimentovať s dronom?

Ani nie, zatiaľ mi stačila táto skúsenosť. Je fakt, že zvieratá treba šetriť, vystresované sú z nás už dosť. Možno keď sa vývoj posunie ešte ďalej a budú existovať naozaj autonómne drony, bude ma zaujímať, čo bude zaujímať ich.

Prostredie ako Antarktída, s malým farebným spektrom, ponúka priestor na prácu so svetlom. Sú tam aj iné svetelné podmienky. Aká to bola skúsenosť?

Zaujímavá a liečivá. Bavilo ma sledovať premeny svetelných atmosfér, ako sa odrážali na textúre snehu a ľadu.

Hovoríme o pohľade niečoho neživého. Umelá inteligencia dnes už pri rôznych pokusoch píše, maľuje, ale

„Občas sa snažím spomenúť si na Antarktídu a vyvolať si ten pocit vnútorného pokoja. Samota tam bola v podstate až euforická. Tu v meste je to menej príjemné.“

ani najdokonalejšia forma nevyváži absenciu emócie. *FREM* je emocionálny, pretože i keď je to pohľad stroja, stále za ním stojí človek a vy ste ten pohľad trochu poľudšťili, nejde len o mechanický záznam.

Nemôže vyvážiť absenciu emócie. Nevie, či to je pozitívum, alebo negatívum. Náš svet vyzerá tak, ako vyzerá, so všetkým pozitívnym aj negatívnym, pretože máme emócie. Ukazuje sa, že emócie sa výrazne podieľajú aj na mentálnych procesoch, ktoré sa predtým chápali ako analytické a racionálne. Nevie si predstaviť pohľad bez emócií. Nedá sa to, aj keď práve takýto pohľad by ma zaujímal – čo za „pocit“ je ten „nepocit“, ten stav mysle. Nemáme na to ani slovo. Možno ide o stav, ktorý má aj veľa odtieňov šedej. Odtieňov, ktoré sú „pocitmi“ v nejakom inom registri vnímania alebo cítenia.

***FREM* sa dá vidieť už aj na portáli DAfilms. V posledných mesiacoch je online všetko – divadlo, hudba, výstavy. Zosilnel i fenomén streamovacích platforiem. Vy ste aká diváčka?**

Slabá. Praktikujem práve audiovizuálnu abstinenciu, ktorú som spomínala. Radšej sa idem von prejsť.

Niektoré filmy mali pre zatvorené kiná nakoniec premiéru online. Išli by ste aj vy touto cestou? Pretože *FREM* na veľkom plátne a s kvalitným zvukom je úplne iný zážitok aj v porovnaní s hocako kvalitným domácim kinom.

Neviem. Aj kvalita domácej kinovýbavy sa zlepšuje, až človek rozmýšľa, kam to zájde. O chvíľu bude mať každý kino doma a môže ešte aj streamovať, čo pozerať. Druhý extrém potom je, že ľuďom sa to už nechce riešiť a pozerajú filmy na telefóne. *FREM* bol špeciálny film, kde hypnotický efekt veľkého plátne a kvalitných reproduktorov mal zmysel. Myslím si však, že väčšina „normálnejších“ filmov je okej aj na obrazovke monitora. Nevie, ako to dopadne s distribúciou *Bielej na bielej*. Je to ťažké aj pre pretlak, ktorý pandémia vytvorila na festivaloch. Uvidíme, kde bude mať film nakoniec medzinárodnú premiéru a či sa dovtedy otvoria kiná. Ak nie, neprekáža mi online distribúcia.

Vaše predchádzajúce filmy sa dotýkali aj histórie, jej presahov do prítomnosti. Teraz ste sa obrátili aj smerom k budúcnosti. Pracujete na uzatvorení trilógie.

Hľadáte už aj novú tému? Pracujete ešte na niečom?

Aktuálne pracujem na tom treťom filme, ktorý som spomínala. Tým sa uzavrie „dystopická sci-fi päťročnica“, potom si trochu oddýchnem a potom budem zrejme robiť ďalší film. Mám novú tému, ktorá ma zaujíma, len je ešte skoro ju konkretizovať. Hlavne viem, že chcem pracovať iným spôsobom ako doteraz. Hádám to bude cesta k väčšej radosť z tvorby. Potom mám ešte dlhodobé motto, ktoré som v poslednom čase zanedbala: Práca je dobrá, ale treba mať aj iné záujmy. ◀

Veľká výprava do dejinných tiesňav

Už úvodné titulky filmu *Krajina ve stínu*, podľa ktorých si roku 1920 nad pohraničným dejiskom príbehu „vymohlo správu nové Československo“, a to „s negatívnym dosahom na životy miestnych rodín“, ohlasujú dištanc od oslavného masarykovského naratívu. Pozdvihnutú zástavu nacionálnej nezaujatosti a deapologetizujúceho pohľadu nesie film celý čas so ctou a s umeleckou bravúrou.

Režisér Bohdan Sláma a scenárista Ivan Arsenjev stvorili veľký národný opus o vidieckej multinárodnej komunite, ktorá asistovala réžii 20. storočia, predovšetkým súboju dvoch propagand – nemecko-nacistickej a komunisticko-boľševickej. Za uchopením politicky, nábožensky a národnostne zmiešaných dejinných súvislostí sa črtá jasnozrivý morálno-historický postoj.

Snímku otvára obraz akoby umŕtvenej krajiny. Pohybom kamery sa záber rozšíri o pasúci sa dobytok a potom dve deti pri ohníku, aby sa vrátil späť k zvieratám a tam sa skončil. Bezútešná expozícia nového pohraničného miesta predznamenáva neskoršiu príznakovú repliku: „Predsa sa k sebe nebudeme správať ako zvieratá.“ Cez elipsu prvorepublikovej doby sa potom roztvorí miestopisná freska rokov 1938 až 1952, v ktorej silnejúci tlak nových poriadkov dezorientuje vidieckeho človeka v jeho jednoduchom, rituálnom živote. Zmätok v miestnej komunite odštartuje uvoľňovanie civilizačných hradieb a priestor na animálne správanie. Odistený granát nacistickej svojvôle vyvoláva prejavy primitivizmu, brutality a otvára priechod ľudským patológiám, „šlachteným“ nielen zvonka organizovanou tyraniou, ale aj útlakom v rodine. Explóziu barbarstva vo filme dokoná východný boľševizmus.

Súbory príznakových detailov v tejto dejepisnej

freske neklesajú k „ľúbivému“ živočíchopisu. Realistická výbava filmu sa zastavila pred bránami hyperrealizmu. Dôsledná konkrétnosť výpravy a kostýmov kráča spolu s prácou kamery po úzkej kladine objektivity a vo filme nachádza esenciu nezávislého pozorovania. Spôsobu rozprávania je cudzia irónia, smiešnosť, absurdita, parodickosť či fraška (oblúbené komody českého filmu), rovnako ako artové psychologické ponory či ich syté detaily. Aj emotívnych lyrizovaných obrazov prírody je tu poskromne. Stylistika *Krajiny ve stínu* sa oprela jednak o čiernobielu dobovosť, jednak o vzájomné vzťahy desiatok postáv. Z húštiny ich zväzkov vystupujú ako znaky a ich konanie tvorí najdôležitejšiu zložku štylizácie. Príznakové postavy konajúce v priestorovej a tvarovej realistikosti odkazujú na ústrednú katarziu filmu – drámu dejín písaných ľudským počínaním.

Určujúcimi atakmi na krajinu sú vo filme vyhnanstvá, deportácie a úteky. Ničia stabilitu a vzťah k miestu, kde človek žije a ktoré ho živí. Rozhodnutiu „tu som sa narodil a tu zomriem“ oponuje vynútený odchod: „nemôžem sa už na to pozeráť“. Ide o tragický obraz znásilňovaných dejín a nezdravej „dynamiky“, keď utečencov z cudzej vôle striedajú utečenci z vlastnej nevole. Kým židovské transporty podliehajú nacistickej genocídnej „logistike“, povojnové vyhnanie Nemcov je od-

vetou bez logistického plánu a vyhnančov ponecháva naspas prežitiu na území nikoho. Obraz politického upevnenia komunistickej moci ukončuje film rokom 1952 prostredníctvom drastického príkazu na ďalšie transporty.

Záverečná scéna filmu je kľúčová, pretože sa v nej stretávajú určujúce pohľady dvoch ústredných preživších hrdinov – českého odbojára prizeneného do židovskej rodiny a Česky vydatej do nemeckej rodiny. Štít zlovôle a pomsty sa tu konfrontuje s morálkou citu a ľudskej dôstojnosti. Transportovaná česká hrdinka po chvíľke odvráti zrak od osamoteného odbojára, bývalého väzňa koncentračného tábora a tribúna pomsty. Tak ako v zábe- re predtým žena pozdvihla kríž na mieste vraždy svojho muža, tak sa s duchovnou silou vzdáva odplaty a objí- muc obe svoje deti dáva nádej budúcnosti, vychádzajúcej z tohto dedičstva. Dedičstva mravnej sily, ktorá dokáže čeliť barbarstvu a zlovôli.

Ťažko súhlasiť s tvrdením niektorých recenzen- tov, že film nepriniesol nič nové a mohol vzniknúť aj pred 30 rokmi. Je vidno značný posun a nekompromisné pre- hlbovanie historickej reflexie od snímky *Je treba zabiť*

Sékala (1998). V nej funguje istá kompaktnosť miestneho tribunálu očisťujúceho dedinu od zlovôle – aj keď pod- hodením obete, a ešte viac v porovnaní s témou finálnej ľudskej ústretovosti snímky *Musíme si pomáhať* (2000). V citlivej téme česko-nemeckých vzťahov nadväzuje *Krajina ve stínu* nadväzuje na staršie, dobovo odvážnejšie snímky 60. rokov, na *Kočár do Vídně* (1966) a *Adelheid* (1969) a na novšiu výzvu snímky *Habermannův mlýn* (2010). V slovenskej kinematografii tému aj so sakrálnym rozmerom nastolil dlhší prológ filmu *Tri dcéry* (1968), v ktorom mŕt- volné územie českého pohraničia po likvidácii nemecké- ho katolicizmu osídľujú zbožne založení slovenskí vyh- nanci. Náboženský motív neopomína ani observačná *Krajina ve stínu*. Kým *Služobníci* (2020) si pre túto tému o cirkvi v totalitných súvislostiach vypožičiavajú genius loci a kompozície spirituálneho umŕtvovania, samotná viera v nich nie je motivačným, zobsaženým činiteľom. Oproti tomu v *Krajine ve stínu* je viera nespiritualizova- nou súčasťou historických reálií, tradicionalistickým motívom osobnej integrity a mravnej odkázanosti. ◀

Krajina ve stínu (Česko/Slovensko, 2020) RÉŽIA Bohdan Sláma SCENÁR Ivan Arsenjev KAMERA Diviš Marek HUDBA Jakub Kudláč

STRIH Jan Daňhel HRAJÚ Magdaléna Borová, Stanislav Majer, Csongor Kassai, Barbora Poláková, Pavel Nový, Petra Špalková,

Zuzana Kronerová, Ági Gubíková MINUTÁŽ 135 min. HODNOTENIE ●●●●¼ DISTRIBUČNÁ PREMIÉRA po otvorení kín



Pandémia SK (Slovensko, 2021) RÉŽIA A SCENÁR Peter Pokorný, Peter Hledík, Dominik Jursa, Jaro Vojtek, Nikita Slovák,

Yvonne Vavrová, Soňa Gyarfašová, Lucia Kašová, Daniel Svoreň FORMÁT DOKUMENTÁRNY CYKLUS 10 x 30 min.

HODNOTENIE ● ● ● ¼ TELEVÍZNA PREMIÉRA január–február 2021 na Dvojke RTVS

— text: Jena Opoľdusová / publicistka —

foto: TRIGON —

Slovensko v čase prvého roku pandémie

„Tri týždne sme potichu chystali najväčšiu logistickú operáciu, aká bude na Slovensku uskutočnená.“ Aj vystatovačné vyhlásenie premiéra o celoplošnom testovaní a odvrátení lockdownu pripomenula tým, čo zabúdajú, jedna z desiatich častí dokumentárnej série **Pandémia SK**. Po štyroch mesiacoch, ktoré od tohto vyhlásenia uplynuli, sa Slovensko stalo krajinou, kde na covid-19 zomiera v prepočte najviac ľudí na svete.

Tému, ktorá už rok vyvoláva strach, vypracala *Pandémia SK* z rôznych aspektov. A neraz spustila sondy do hlbších vrstiev donedávna nepoznaného. Čísla... Počty otestovaných, novo infikovaných, mŕtvych. Každý deň ich omieľajú všetky médiá. Ale čo prezrádzajú o realite, ktorú už dvanásť mesiacov žijeme? O nebezpečenstve, ktoré človeku hrozí? Prečo niekto ani netuší, že nový koronavírus v sebe nosí, a inému organizmus zničí tak, že skončí na dýchacom prístroji, alebo horšie? A prečo sužuje celý svet? Presne to zatiaľ nevieme. Viroológovia, molekulárni biológovia, lekári a ďalší špecialisti však už odhalili nemálo čiastkových odpovedí. Napríklad prečo sa nový koronavírus presťahoval zo zvierat na človeka. Alebo to, že vyrobiť ho v laboratóriu je nemožné. Či to, ako dopadnú pľúca pacienta, ktorý sa mu neubrání. Slová odborníkov sa nepočúvajú príjemne, pripomínajú hriechy civilizácie.

Dokumenty sú dobrodružnými výpravami za poznáním, reflexiou diania, ktoré najskôr ochromilo život a v lete dovolilo vystrašeným ľuďom vydýchnuť, aby na jeseň zaútočilo oveľa prudšie, aj odkrývaním (ne)obvyčajných ľudských príbehov. A ne jeden z nich obnažuje aj hlbšie celospoločenské problémy – nášho zdravotníctva, školstva, sociálnych služieb. Azda najhlbšie do „záhad“ vo vizualizácii krásneho, no smrteľne nebezpečného vírusu preniká *Výprava k začiatkom* (r. Peter Hledík). Pátranie po „živej vode“ sa prelína s líniou spletenou z výpovedí odborníkov. O tom, kde sa nový koronavírus vzal, prečo zabíja (ako iné vírusy v histórii neraz), čím sme ho „vyprovokovali“. V jaskyni „živú vodu“ nenájde, ale nemálo odpovedí na otázku prečo, to áno.

Séria hovorí aj o ekonomických a existenčných ťažkostiach, v ktorých sa náhle ocitli tisíce ľudí, no *Návody prežitia* (r. Soňa Gyarfašová) nebedákajú. Netradičná a dynamická road-movie pôsobí ľahko i humorne – aj zásluhou bezprostrednej Doroty Nvotovej. Križuje krajinu, aby sa stretla s ľuďmi, čo neohli chrbát, aj keď ich lockdown veľmi postihol. S majiteľom penziónu hľadajúcim ako zarobiť, aby nemusel prepúšťať; so šéfom strojárskych firm – jej novinku, dezinfekčnú bránu, kupuje svet; s fotografom, ktorý sa chytil roboty vrátnika.

Úsmev, občas trpký, vyvolávalo chvíľami *Školstvo verzus korona* (r. Dominik Jursa). Keď stredoškolská profesorka v rámci on-line výučby nechtiac odtajnila študentom svoju e-mailovú schránku a vyslúžila si výtčtku, prečo má

tisíc neprečítaných mailov. Alebo netradičná hodina matematiky v rómskej osade, na ktorej učiteľka a jej žiaci rátať nie na notebookoch, ale s veľkým hrncom a príbormi. Bez možnosti on-line vyučovania ostalo 18 percent školákov, žiadny prístup k vzdelávaniu ich nemalo 52-tisíc.

Filmové rozprávania oživilo viacerí autori príbehmi. Pred rokom nám stopka náhle vniesla do života priveľa pokoja. A strach. Nie však záchranárovi Ivovi Baľajovi, ktorý odolal zahraničným pracovným ponukám, sám prekonal nákazu a s tímom zachraňoval ľudí v postihnutých oblastiach (*Lud verzus korona*, r. Peter Pokorný). Príbeh zdravotnej sestry a humanitárnej pracovníčky Márie Jackulíkovej v reportáži *Slovensko pomáha* (r. Lucia Kašová) nás zavedie do preplneného tábora migrantov na ostrove Lesbos. Požiar, ktorý počas jej misie vypukne, zničí všetko, čo tam zdravotníci vybudovali. „Kliniku postavíme znova, hlavne, že sa tebe nič nestalo,“ utešuje ju šéf misie.

Namiesto obrazov vojakov strážiacich pre karanténu rómske osady prináša sociálna sonda *Ihla a niť* (r. Jaro Vojtek) príbeh došľinskej učiteľky a občianskeho združenia Domček, ktoré sa stará o maloleté matky. Spoločne učia aj ďalšie deti z osady. O finančných problémoch, ktoré prišli s koronakrízou, písali kompetentným otvorený list. Nikoho to nezaujímalo!

Projekt *Pandémia SK* sa zrodil v produkčnej spoločnosti Trigon, vznikol v spolupráci s RTVS a odvysielala ho Dvojka. Vysielanie dvoch častí za sebou bolo danajským darom a ukázkou dramaturgickej nemohúcnosti. Každá časť totiž ponúkala sumy informácií a podnetov, a tak ako po dobrom filme by divákovi dobre padol čas na spracovanie zážitku. V žánrovo i tematicky pestrej desiatke sa objavili aj slabšie časti. Paradoxne nejde o výpovede mladších, ale skôr skúsenejších autorov.

Napriek tomu by si séria žiadala pokračovanie. Pred rokom zaznelo, že nikto nemôže odhadnúť, kedy, a či vôbec, ochorenie covid-19 zmizne. Platí to stále, hoci vakcíny sú na svete. Z médií stále zaznievajú čísla – počty otestovaných, infikovaných, mŕtvych. Molekulárny biológ Peter Celec pripomína, že ich treba vnímať v kontexte s inými číslami. Bez ohľadu na koronavírus u nás zomierajú tisíce ľudí zbytočne. Trebárs na onkologické či kardiovaskulárne ochorenia. Vieme, koľkí za deň, týždeň či rok? ◀

— text: Katarína Holetzová / autorka detektívnych kníh a publicistka

— foto: HBO —

Šťastné riešenie pre Cormorana Strika

Zo súkromného detektíva Cormorana Strika a jeho snaživej asistentky Robin zrejme nikdy nebudú ikony, ktoré by fanúšikovia hrdo nosili na tričku. Knižná a seriálová podoba detektívok J. K. Rowling však majú vysokú remeselnú kvalitu spracovania a v rámci nej aj cit pre mieru.

Príbehy o Cormoranovi Strikovi sú chtiac-nechtiac poznačené predchádzajúcim úspechom ich autorky. Len čo sa čitatelia nedeľníka *The Sunday Times* dozvedeli, že pod pseudonymom Robert Galbraith sa neskrýva bývalý vyšetrovateľ vojenskej polície, ale spisovateľka J. K. Rowling, spustila sa polemika, či by kniha bola rovnako úspešná, ak by ju naozaj napísal debutant, a do akej miery bolo využitie pseudonymu marketingom a „odhalenie“ spisovateľkinej identity odhalením. Dá sa predpokladať, že Rowling si po veľmi dlhom čase užila pozíciu tvorca, od ktorého nikto neočakáva kúzla na počkanie. Dnes je však prvou asociáciou pri stretnutí s úspešnou knižnou sériou o jednonohom detektívi to, že ju napísala autorka *Harryho Pottera*.

Presne namiešané

Bez ohľadu na svoju extrémne úspešnú literárnu minulosť napísala autorka naozaj slušné detektívky. To bol vlastne aj dôvod, prečo (podľa oficiálnej verzie) začali *The Sunday Times* pátrať, kto sa pod pseudonymom Robert Galbraith skrýva. Zápletky kníh s Cormoranom Strikom pôsobia istým retro dojmom, ako vzdialená spo-

mienka na populárne škandinávské „masakry“. Pritom stále fungujú. Postavy sú namiešané presne, aby boli komplikované a sympatické tak akurát, majú charakter a prirodzene im drukujete. Dialógy majú na zreteli účelnosť, zároveň sú však uveriteľné. A dej odsýpa šialene rýchlo – áno, tak ako v ságe o čarodějníckom učňovi.

Zo série o Cormoranovi Strikovi a jeho asistentke Robin vyšli v slovenskom preklade zatiaľ štyri diela – *Volanie kukučky*, *Hodvábnik*, *V službách zla* a *Smrtiaca biela*. Preklad knižnej päťky sa chystá. Ešte pred jej vydaním však HBO aj na Slovensku sprístupnilo štvordielny miniseriál z dielne BBC. *C. B. Strike: Smrtiaca biela* je spracovaním štvrtej knihy; v BBC dostali seriálovú podobu aj predchádzajúce tri detektívky.

Literárny a filmový úspech *Harryho Pottera* sú porovnateľné. Z hercov sa stali cez noc hviezdy a pre filmových režisérov išlo o poctu aj výzvu. Svet Cormorana Strika filmárom, pochopiteľne, neponúka taký bombastický obrazotvorný repertoár; sú to skôr civilné knihy, z ktorých necítiť ambície okázalého filmového trháku. Televízne spracovanie im prirodzene sedí. Na J. K. Rowling je sympatická práve schopnosť priznať svoju jednodu-

chosť. Namiesto hľadania násilne originálnych námetov a bizarných tém fantasticky spracovala to, čo čitatelia a diváci už poznajú v najrôznejších odtienkoch. S dejovými stereotypmi detektívok však pracuje precízne a premyslene, čím dosahuje skvelú gradáciu s adekvátne prevapivými momentmi. Pointa je prešpekulovaná, ale nezachádza do absurdít, ktoré by vyrušovali. A najmä: stále, naozaj stále chcete vedieť, čo sa bude diať ďalej a ako to celé dopadne. Čo viac možno chcieť od dobrej detektívky?

S vôňou čierneho čaju

K prednostiam kníh, ktoré scenáristi využili naplno, pridali televízni tvorcovia výborné obsadenie. Tom Burke a Holliday Grainger nie sú uhladené hviezdy, ktoré by svojou dokonalosťou zničili odtážitý britský príbeh a komplikovaný vzťah súkromného detektíva a jeho asistentky. Ak má byť Cormoran sympatický a tak trochu na polutovanie a Robin milá, agilná, ale do istej miery

takisto polutovaniahodná, je to dokonalý casting. V televíznom spracovaní sa ešte výraznejšie než v knihách akcentuje rýdzo britské prostredie príbehov. Na obrazovke rozkvitli všetky zákutia Londýna od jagavého elitárskeho až po sivý prístahovalecký a prechádzky po starosvetských uličkách či návštevy v honosných sídlach pri šálke čierneho čaju sú silnými atmosférotvornými prvkami seriálu. Ak si ho pustíte bez dabingu, v originálnom znení a započúvate sa do výrazného prízvuku protagonistov, zabudnete na lockdown a ocitnete sa rovnými nohami v centre mýtického Albionu.

Ak J. K. Rowling vie niečo najlepšie, tak vytvoriť napätie a atmosféru. Tvorcovia seriálu ich dokázali bez ujmy preniesť na obrazovku. Do toho, čo položila J. K. Rowling na papier, zásadne nezasahovali, nepodľahli vábeniu rôznych zdokonalení ani prehnaných ambícií. Šťastné riešenie. ◀

C. B. Strike: Smrtiaca biela (C.B. Strike: Lethal White, Spojené kráľovstvo, USA, 2020) RÉŽIA Susan Tully SCENÁR Tom Edge

HUDBA Adrian Johnston HRAJÚ Holliday Grainger, Tom Burke, Sophie Winkleman, Robert Pugh, Robert Glenister,

Sophie Colquhoun, Kerr Logan MINUTÁŽ 4x 58 – 60 min HODNOTENIE ●●●● DISTRIBUČNÁ PLATFORMA HBO GO

— text: Matúš Kvasnička —
 foto: archív SFÚ/Vlado Vavrek (2),
 archív SFÚ/Václav Polák —

Pozdravy novej vlny

Kým jeho poetická komédia *Ružové sny* (1976) patrila vo svojej dobe k diváckym hitom, tragikomédia z periferie *Ja milujem, ty miluješ* (1980) putovala namiesto k divákom do trezora. Keď ju z neho krátko pred revolúciou uvoľnili, získala na Berlinale 1989 Strieborného medveďa za réžiu aj zvláštne uznanie poroty FIPRESCI. Oba filmy vydal Slovenský filmový ústav na blu-ray nosičoch.

Režisér Dušan Hanák patrí v zahraničí k naj-žiadanejším slovenským tvorcom svojej generácie, ktorej predstaviteľmi sú aj Juraj Jakubisko či Elo Havetta. Všetci traja sa narodili v roku 1938 a absolvovali pražskú FAMU v 60. rokoch, keď sa o slovo prihlásila československá nová vlna. Filmový historik Václav Macek v *Dejinách slovenskej kinematografie* pripomína, že hoci ich filmy spája silný hlas autora, Jakubisko a Havetta sú extrovertní karnevaloví hráči, kým u Hanáka existuje bariéra medzi vnútorným a verejným. Okrem toho bol Hanák z tejto trojice jediný, ktorý si prešiel praxou v krátkom filme a presadil sa nielen v celovečernom hranom, ale aj dokumentárnom filme (*Obrazy starého sveta*, 1972; *Papierové hlavy*, 1995).

Hanákov *Obrazy starého sveta* (1972) boli vôbec prvou snímkou, ktorá vyšla v roku 2002 v Slovenskom filmovom ústave na DVD. Odvtedy vydal ústav na DVD Hanákovi ako prvému slovenskému režisérovi jeho kompletnú celovečernú tvorbu. Hanákov krátky film *Prišiel k nám Old Shatterhand* (1966) sa zase ocitol v kurátorskom výbere Pavla Branka a Rudolfa Urca na 2-DVD *Slovenský dokumentárny film 60* (2019). Snímky *Ružové sny* a *Ja milujem, ty miluješ* vyšli teraz aj na blu-rayoch. Okrem filmov tu divák nájde aj profil Dušana Hanáka v slovenčine a angličtine a filmy majú anglické a slovenské titulky, ako aj slovenské titulky pre nepočujúcich.

Pravdivo o minulom čase

„Navždy budem Dušanovi vďačný, že to so mnou skúsil, že ma vlastne počas písania aj trpezlivo učil, okresával moje literárne nápady, pomáhal mi hľadať reč obrazov,“ hovorí spisovateľ Dušan Dušek. Scenár k *Ružovým snom*, ktorý napísal spoločne s Dušanom Hanákom, bol pre neho filmovým debutom. „Mal som šťastie. S Dušanom Hanákom ma zoznámil ďalší Dušan – Mitana. Začali sme sa stretávať, rozprávali sme sa a dumali nad nejakým námetom. Od Dušana Hanáka to bolo naozaj veľkorysé, doslova odvážne, veď ja som dovtedy nijaký filmový scenár nenapísal,“ spomína Dušek. Filmy sú pre neho okrem iného dokumentom o čase svojho vzniku. „Čím sú staršie, tým výraznejšia je ich dokumentárna hodnota. Ak sú dobré, hovoria pravdivo o minulom čase. Pomáhajú nám ho hľadať, a keď sa to pošťastí, aj nájsť. Ponúkajú jeho – naše – vône, emócie, radosti, no takisto nešťastia, šírý svet života, sklamaní, zázrakov a nádejí. Dúfam, že takéto pocity, vždy jedinečné, sa ctenému obecenstvu vynoria aj pri dnešnom sledovaní našich dvoch filmov,“ hovorí Dušek.

Scenáru *Ružových snov* predchádzali mnohé rozhovory, v ktorých sa postupne vykryštalizovala dvojica protagonistov poetického príbehu – dobrácky dedinský poštár Jakub (Juraj Nvota) a Cigánka Jolanka (Iva Bittová). Ich sny, predstavy, túžby aj prvá veľká láska, ktorú prežívajú vo výtvarne aj hudobne (Petr Hapka) pôsobivej

snímke, však narazia na realitu všedného dňa. „Ponúkol som postavu mladého poštára (mal som kamaráta, bratislavského poštára, bývalého spolužiaka môjho brata, ktorý si ku mne chodil požičiavať knižky na čítanie a popritom rozprával všelijaké zábavné historiky z roznášania pošty), Dušana už dlhšie zaujímal rómske prostredie, ktoré v časoch normalizácie vnímal ako oázu slobody a autentického života – jeho predstaviteľkou sa stala Jolanka,“ hovorí Dušek. Na zrod *Ružových snov* si podľa vlastných slov aj dnes spomína živšie, než je to pri iných filmoch, pretože pre debutanta to bola „nová, zázračná skúsenosť“. „Navyše táto práca dýchala aj našim priateľstvom, čo sa neskôr zopakovalo aj pri spolupráci na scenári filmu *Ja milujem, ty miluješ*,“ dodáva scenárista, ktorý sa neskôr podpísal aj pod snímky Juraja Lihosita *Sojky v hlave* (1983) a *Vlakári* (1988) či pod *Krajinku* (2000) Martina Šulíka.

Ružové sny boli v 70. rokoch minulého storočia jediným slovenským filmom, ktorý sa presadil aj na fil-

Vizuálny naschvál? Autentická fikcia

„Pri filme *Ja milujem, ty miluješ* som trochu pritvrdil, normalizátori ho dali na osem rokov do trezoru. Pol roka pred koncom režimu získal na Berlinale Strieborného medveďa za najlepšiu réžiu,“ zhrnul Hanák osud druhej snímky, na ktorej spolupracoval s Dušekom. To, ako vo filme vykreslil svojich hrdinov z okraja spoločnosti, sa nepáčilo komunistickej cenzúre. Filmu, v ktorom sa pracuje s autentickými prostrediami stanice, slobodárne či dediny, vyčítala vizuálne naschvály, „estetiku škaredosti“ či bezradnosť hrdinov, ktorú autori – podľa cenzorov nielen v rozpore s filozofiou marxizmu-leninizmu, ale aj v rozpore so socialistickou skutočnosťou – povýšili na princíp. Keď sa film nakoniec dostal k divákovi, dobová kritika, naopak, vítala, že protagonistov a ich peripetie neobkresloval podľa dobových šablón. Autentické postavy ešte podčiarkol výber hercov a ich presvedčivé výkony. Hlavný hrdina filmu *Pišta*, stvárnený Poliakom Romanom



Ružové sny —



Ja milujem, ty miluješ —

mových trhoch v zahraničí. „Vo svojej dobe sa *Ružové sny* stali najpredávanejším filmom a pred dvomi rokmi sa konala obnovená premiéra filmu vo Francúzsku,“ povedal režisér snímky, ktorú videli aj diváci na mnohých svetových festivaloch. Osobitné uznanie poroty si doniesol z MFF Teherán, Grand Prix a cenu publika zase z MFF Alès. Recenzie filmu alebo poznámky k nemu vyšli vo viacerých svetových jazykoch nielen vo festivalových katalógoch, ale i v iných periodikách. Ich autori oceňovali Hanákov zmysel pre poéziu, autenticitu, ale aj citlivosť, chápatosť a humor, ktorý nie je zlomyseľný. „Zdalo sa nám dôležité povedať, že dobrý človek ešte žije. Hľadali sme takých ľudí na slovenskom Záhorí a v rómskych osadách, väčšinu motívov sme čerpali zo života. Pritom nám šlo o to, aby bol každý centimeter filmu úprimný a autentický. Je to film o hľadaní ľudskosti, o hľadaní farby a chuti života,“ povedal oceňovaný filmár a fotograf.

Kłosowským, túži po Vlase v podaní českej herečky Ivy Janžurovej. Tá však dáva prednosť Vincovi, ktorého hrá Srb Milan Jelić. Trojlístok hrdinov z okraja spoločnosti dopĺňajú ďalšie, rovnako dobre obsadené postavy. Pištovu matku hrá Milada Ježková, pôvodne neherečka, ktorú do sveta filmu na prahu dôchodku katapultovalo náhodné stretnutie a úloha matky v *Láskach jedné plavovlásky* (1965) Miloša Formana. Jednu z výraznejších úloh manželky člena plesového výboru jej zveril i vo svojom poslednom československom filme *Hoří, má panenko* (1969). Aj ten svojho času putoval do trezoru ako snímka, ktorá skresluje a očierňuje socialistickú realitu.

Podľa Václava Maceka práve „prítomnosť fikcie v autentickom a autentického vo fikcii“ podmieňuje kvalitu Hanákových diel. „Chcel som, aby moje filmy boli pozdravom československej novej vlny a šesťdesiatym rokom, keď aj u nás vznikali pravdivé a kvalitné filmy,“ dodáva zase k svojim snímkam *Ružové sny* a *Ja milujem, ty miluješ* Dušan Hanák. ◀



Sviňa

(Magic Box Slovakia)

Režisérku Marianu Čengel Solčanskú poznáme vďaka filmom *Legenda o Lietajúcom Cypriánovi* (2010), *Miluj ma alebo odíď* (2013), *Láska na vlásku* (2014) a *Únos* (2017). Svoj ostatný film *Sviňa* (2020) nakrútila v tandeme s úspešným producentom Rudolfom Biermannom, ktorý tak debutoval na poste režiséra. Obaja sa podpísali aj pod scenár, v ktorom sa voľne inšpirovali románom Arpáda Soltésza z roku 2018. Z knihy si vybrali niektoré línie a aktualizovali ich o ďalšie kauzy známych osôb, vo filme pomenovaných len prezývkami. Napriek tomu divák nie je na pochybách, kto bol predlohou premiéra Boba, ministra vnútra Nuňuhu, riaditeľky resocializačného centra či mafiána Wagnera. Premiéra filmu bola nacašovaná do obdobia pred voľbami, keď sa čoraz častejšie potvrdzovalo, že prepojenie politikov a mafiánov v našej krajinke nie je fikciou. Nebyť zatvorenia kín, *Sviňa* by pravdepodobne prekonala i návštevnosť filmu *Bathory*. Film je na DVD s obrazom vo formáte 16 : 9, so zvukom DD5.1, so slovenským audiokomentárom pre nevidiacich, s anglickými titulkami a so slovenskými titulkami pre nepočujúcich. Bonusmi sú plagát, fotogaléria a český a slovenský trailer.



Meky

(Magic Box Slovakia)

Režisér Šimon Šafránek nakrútil v roku 2018 dokument *King Skate* o začiatkoch skejtbordingu v Československu. Medzi množstvom ikonických piesní zaznel v tomto filme i *Pekný chlapec* Mira Žbirku. A práve tento interpret sa stal protagonistom Šafránkovho druhého celovečerného filmu, slovensko-českého hudobného životopisného dokumentu *Meky* (2020). Mira Žbirku, ktorého málokto volá inak ako *Meky*, poznajú vďaka jeho hitom ako *Biely kvet*, *Atlantída*, *Co bolí to prebolí*, *Múr našich lások*, *22 dní* či *Len s ňou* nielen jeho rovesníci, ale i mladá generácia. Jeho skutočný život však pozná len málokto. „Snažili sme sa urobiť filmový portrét, aký tu nie je. Bez sentimentu a pátosu, zato s humorom, energický a podvratný. S hlasnou muzikou a najmä, pokiaľ je to možné, úprimný a emocionálny, ľudský,“ povedal režisér. Film je na DVD s obrazom vo formáte 16 : 9, so zvukom DD 5.1 a DD 2.0, so slovenským a s českým audiokomentárom pre nevidiacich, so slovenskými a s českými titulkami pre nepočujúcich a s anglickými titulkami. Ako bonus je na DVD 9-minútový dokument *David Žbirka o Mekym*.



Šarlatán

(CinemArt)

Po filmoch *Jánošík. Pravdivá história* (2009) a *Cez kosti mŕtvych* (2017) je *Šarlatán* (2020) už tretím filmom svetoznámej režisérky Agnieszky Holland, ktorý sa stal súčasťou slovenskej kinematografie, tentoraz vďaka koprodukčnému podielu RTVS a FURIA FILMU. Táto strhujúca dráma o výnimočnom mužovi obdarenom liečiteľskými schopnosťami sa odohráva na pozadí dobových udalostí počas niekoľkých desaťročí. Film je inšpirovaný skutočnými osudmi liečiteľa Jana Mikoláška, na ktorého sa s prosbou o pomoc obrátili tisíce ľudí zo všetkých spoločenských vrstiev vrátane najvýznamnejších osobností kultúrneho života aj najmocnejších politikov. Vďaka výbornému spracovaniu, výkonom Ivana Trojana, jeho syna Josefa a Juraja Loja i kamere Martina Štrbu zbiera film jedno ocenenie za druhým. Má 14 nominácií na Českého leva a dostal sa do užšieho výberu na Oscara v kategórii medzinárodný hraný film. Film je na DVD s obrazom vo formáte 16 : 9, so zvukom DD5.1, s českými titulkami pre nepočujúcich a anglickými titulkami. Ako bonusy sú na DVD film o filme, krátke videá, fotogaléria, plagát a trailer.



V sieti

(Bontonfilm)

Film *V sieti* režisérov Víta Klusáka a Barbory Chalupovej hovorí o fenoméne, ktorého skutočný rozmer poznal len málokto. Je to sociálny experiment, v ktorom sa chytia do pasce sexuálni predátori loviaci v online priestore neplnoleté dievčatá. Po konzultáciách s psychológmi a právnikmi vybrali autori tri 18-ročné protagonistky, ktoré vo filme vystupovali ako 12-ročné dievčatá. V štúdiu postavili repliky troch detských izieb a vytvorili dievčatám profily na sociálnych sieťach. Za 8 dní oslovilo dievčatá 2 460 mužov. Všetky tri verzie – *V sieti*, *V sieti 18+* a *V sieti: Za školou*, čo je špeciálna verzia filmu určená pre divákov už od 12 rokov – videlo v Čechách a na Slovensku takmer 600 000 divákov. Film je na DVD s obrazom vo formáte 16 : 9, so zvukom DD5.1 a DD2.0, s anglickými titulkami a českými titulkami pre nepočujúcich. Ako bonusy na ňom nájdete videoklip *Je doma máma?*, trailery, vystrihnuté scény, rozhovory so štábom, Základné desatoro, fotografie z nakrúcania a súčasťou balenia je aj CD s originálnym soundtrackom od Pjoniho.

— Miroslav Ulman —

čo robia

Michaela Mihályi (M) a David Štumpf (D)

[režiséri, animátori]

D v tomto momente dokončuje post-produkciu krátkeho animovaného filmu Diany Cam Van Nguyen s pracovným názvom *What We Wrote*, ktorému sa venoval posledné mesiace. Zároveň začína pracovať na animácii nového marvelovského seriálu, ktorý je zatiaľ tajný, takže najbližšie mesiace to bude zábava! M sa snaží dokončiť svoj animovaný dokument *Torn*, ktorý je o dospievaní, prsiach a Britney Spears. Najbližšie mesiace začína prácu na novom animovanom dokumente o menštruácii, na ktorý sa veľmi teší! M & D majú aj nový spoločný projekt – psíka Bertu, ktorého učia psie triky.

Ivan Ostrochovský

[režisér a producent]

S Petrom Kerekesom finalizujeme film zo ženskej väznice nakrúcaný na Ukrajine. Získali sme dobrého sales agenta Film Boutique a dúfame v úspešný festivalový život filmu. S Marekom Leščákom pripravujeme natáčanie filmu *Prameň* o činnosti interrupčných komisií. Sú asi najsmutnejším príkladom vstupovania komunistického režimu do súkromia žien v Československu. Paralelne natáčam dokument o kameramanovi Igorovi Lutherovi, ďalší dokument pripravujeme o Alainovi Robbovi-Grilletovi. A s Martinom Šmokom píšeme špionážne ladený hraný film podľa udalosti z roku 1973, keď sýrski teroristi uniesli z Bratislavy do Rakúska vlak so židovskými utečencami.

Marína Andree Škop

[režisérka, producentka]

Mám tú česť pracovať na niekoľkých inšpiratívnych projektoch pre deti. Vyzdvihla by som dva, ktorým sa momentálne venujem intenzívne. Ako režisérka sa podieľam na krátkom animovanom filme *Modrý maco*, ktorý podporuje Chorvátske audiovizuálne centrum a AVF. Ide o príbeh, ktorý deti učí, že aj ich rodičia môžu robiť chyby. So slovenskou režisérkou Vandou Raýmanovou režirujeme hraný film pre deti *Hlavička*. Vývoj projektu podporuje AVF, MEDIA a Chorvátske audiovizuálne centrum. Natáčanie plánujeme v roku 2022. Túto dobrodružnú komédiu, ktorá pre mladé publikum veľmi originálne odhaľuje tému autizmu, píše Juraj Raýman.

— text: Matúš Kvasnička —
 — foto: archív SFÚ/Zuzana Jójártová —

Hračky, masky, obrady a zvyky

V novej rubrike **Film.sk** vám budeme postupne predstavovať kinematografické diela z Národného filmového archívu SFÚ, ktoré prešli procesom digitalizácie, sú dostupné vo formáte DCP (Digital Cinema Package), a teda ich možno premietat' aj v digitálnych kinách. Pokračujeme cyklom filmov režisérky

Heleny Slavíkovej-Rabarovej Malovanky-spievanky.

Cez detské riekanky, piesne aj hry tu autorka oživuje ľudovumelecké výrobky z najrôznejších materiálov od výšiviek cez kraslice a predmety z kovu, dreva, ale i textilné bábiky až po výrobky zo slamy a šúpolia. Predzvestou celého cyklu, v ktorom predmety ožívajú ako súčasť ľudových obradov, bolo *Predjarie* (1982), po ktorom nasledovala *Jar* (1983). Po nej sa práca na cykle na istý čas zastavila. Až v roku 1987 pribudlo *Leto* (1987) a neskôr *Jeseň* (1989) aj *Zima* (1990), v ktorej dostali priestor i koledy. „Animovaný film ako špecifický druh výtvarného umenia dokáže pretlmočiť dieťaťu národný odkaz, podobne ako ilustrovaná kniha. Obohacuje ho však hudba, rytmus, zvukomalebnosť ústneho prejavu. Preto som sa rozhodla pokúsiť sa o detský obradový folklór v animovanom filme, kde sú ľudové hry, obyčaje, zvyky chronologicky zoskupené podľa ročných období,“ vysvetľovala režisérka v časopise *Homo Felix*. „Materiál, do ktorého som mala možnosť načrtnúť, bol úžasne bohatý: hračky, masky, zvykoslovné predmety – kraslice, rapkáče, zvonce, no i betlehemy a mnoho iného. Autentické ľudovumelecké výrobky a predmety sme vo filme použili v organickom spojení s výtvarným prejavom Hany Cigánovej a Petra Cigána,“ hovorila o sérii filmov, v ktorej sa o hudobnú zložku postaral Svetozár Stračina a na jej nahrávaní režisérka spolupracovala aj s detským folklórnym súborom Radosť z Trenčína. „Výrazové prostriedky animácie umožnili ukázať dieťaťu nielen ten-ktorý výrobok, lež aj proces jeho vzniku, jeho materiálovú podstatu či princíp fungovania,“ dodala režisérka.

K animovanému filmu sa Helena Slavíková-Rabarová dostala na základe konkurzu ako čerstvá absolventka dramaturgie na VŠMU. Rudolf Urc v texte o Slavíkovej-Rabarovej pre *Film.sk* pripomenul, že keď sa v roku 1965 konečne podarilo etablovať skupinu kresleného filmu

ako jednu z tvorivých skupín Štúdia krátkych filmov, znamenalo to koniec všetkých problémov, práve naopak. Problémy, ktoré mali technologický či personálny ráz, ale súviseli aj s vhodným priestorovým zázemím tvorivej skupiny, sa ešte len začali. „Najväčším problémom bola dramaturgia. Dovtedajšia výpomoc sesterských dramaturgí či externá spolupráca s kolegami z pražského animovaného filmu boli len provizóriom. Kľúčovú otázku sa podarilo vyriešiť až v roku 1968 nástupom Heleny Slavíkovej-Rabarovej. Stala sa prvou dramaturgičkou slovenského kresleného filmu. Predurčila ju na to prax v bábkovom divadle, študium na Divadelnej fakulte VŠMU i príhovor Bohdana Slavíka, najdôležitejšej osobnosti slovenského triku a grafu,“ napísal Urc. Lenže prišla normalizácia. Slavíková-Rabarová najskôr dostala pokarhanie za spoluprácu na filme *Fedora Vica Ja musím byť zbojník* (1970) a v roku 1972 ju z funkcie dramaturgičky odvolali a preradili na miesto režisérky.

Keď neskôr Slavíková-Rabarová hovorila o rozdieloch a špecifikách slovenskej animovanej tvorby v porovnaní s inými krajinami, upozorňovala, že na rozdiel od iných socialistických krajín, ale aj na rozdiel od českých filmárov, vtedy ešte v rámci Československa, je animovaná tvorba na Slovensku sústredená do jediného štúdia. „S tým súvisí aj takpovediac univerzálne zameranie tohto štúdia: vytvárať animované filmy pre deti i pre dospelých; vytvárať ich prostredníctvom všetkých druhov animácie, t. j. vytvárať filmy kreslené, ploškové i bábkové; vytvárať i filmy experimentálne; vytvárať popri štúdiových filmoch domácich i filmy koprodukčné; vytvárať popri filmoch krátkych i filmy celovečerné; vytvárať aj objednávkové televízne seriály pre deti,“ vymenúvala v roku 1987 pre Zpravodaj Československého filmu režisérka. ◀

— text: Barbora Gvozdjaková / filmová publicistka
 — foto: archív SFU/Vladimír Vavrek

Pozor, ide Jozefína... alebo Dlhodobý problém slovenskej komédie

V rubrike **TV tip** predstavujeme archívne slovenské filmy z aktuálneho televízneho vysielania.

Jednotka RTVS uvedie v marci komédiu Jozefa Režucha *Pozor, ide Jozefína...*

Po drámach z obdobia druhej svetovej vojny *Život na úteku* (1975) a *Do posledného dychu* (1976) nakrútil Jozef Režucha komédiu *Pozor, ide Jozefína...* Splnil ňou svoje predsavzatie vrátiť sa k súčasným témam po „odovzdaní svojej osobnej dane vojnovaj a odbojovej tematike“. Hlavným antagonistom komediálne ladeného príbehu je Tomáš Adam (František Dibarbora), ktorý má pod palcom partiu miestnych murárov. Privyrábajú si rôznymi fuškami. Za fasádou ústretových pomocníkov, ktorí radi priložia ruku k dielu a nenechajú žiadneho suseda v núdzi, sa však skrýva šlendriánstvo a chamtivosť – nehorázna sadzba za ich fušerinu. Môžu si to dovoliť, keďže každý, kto chce v dedine Kajalovce niečo opraviť, prestavať či zbúrať, skončí spravidla pri tejto partii.

Aj Domino Galbavý (Ján Bzdúch) chce pristavať k domu pár izieb, aby spravil miesto pre mladých – jediného syna Michala (Alfréd Swan) a nevestu Jozefínu (Brigita Hausnerová). Okrem toho, že prácou na prístavbe konkuruje Adamovej partii, má ich nevraživosť aj osobnejší rozmer. Bývalý cukrár Adam totiž kedysi kurizoval Galbavého žene Zuzke (Katarína Vrzalová). Zdanlivo neriešiteľnú situáciu sa podujme vyriešiť Dominova nevesta, mladá učiteľka, ktorá prichádza za snúbencom na dedinu z Bratislavy. Jej postava tak poukazuje aj na rozdiely medzi mestom a dedinou. Jozefína mnohému nerozumie, no napriek tomu sa obávanej partičky ani jej vplyvu nezľakne a svojím odhodlaním a umom prekoná úskoky intrigána Adama. Súboj šéfa fuškárov a Jozefíny (okrem iného aj novinovej dopisovateľky) je, keďže ide o komédiu, pôdorysom viacerých humorných scén a skečov.

Režuchov film je adaptáciou literárnej predlohy Jozefa Alexandra Talla a Maximiliána Nitru a rovnakí autori jej dali podobu scenára. Dobová kritika nehodnotila snahu tvorcov o komédiu ako vydarenú. Recenzent Ivan Bonko pomenúva problém vo *Večerníku* v texte nazvanom *Problémy s filmovým humorom* komplexnejšie a pripomína, že natočiť v domácom prostredí poctivú veselohru sa nedarí už takmer tri dekády, no zároveň sú reakcie

na tieto snahy často prehnane kritické. Aj v článku v časopise *Film a divadlo* sa neúspech filmu pripisuje okrem iného i nedostatku veselohernej tradície v slovenskom filme. Podľa textu režisér nepatrí ku „komediálnym“ tvorcom a pravdepodobne preto výsledný tvar nezodpovedá diváckym očakávaniam či túžbam. Pritom Režucha už komediálne ladený film nakrútil aj predtým. Aj snímke *Tie malé výlety* (1972) s Jiřím Sovákom v hlavnej úlohe však vyčítali, že je to krotká spoločenská a moralizujúca komédia. Aj druhá Režuchova komédia, ako sa uvádza v dobovom distribučnom liste, „poukazuje na niektoré nedostatky súčasného života“.

Ivanovi Bonkovi sa nepozdával ani námet a príbeh, tvorcom vyčíta napríklad to, že pri opise žiarlivosti nemali odvahu popustiť viac uzdu fantázii. Výsledný tvar tak pôsobí veľmi prízemne. Obsadenie Brigity Hausnerovej do hlavnej úlohy pokladal za neuváženú voľbu: v úlohe Jozefíny sa síce mimoriadne snaží, no vyznieva až priveľmi usmievalo a naivne. „Dobrá myšlienka, ktorá nepochybne pri zrode tohto filmu bola, však pri jeho realizácii sklzla často do poloh, ktoré sú satirou na satiru. Vykonštruované situácie, nepresvedčivé dialógy, násilné scény – to všetko zaraduje tento film na dolné priečky lanskej tvorby v kolibských filmových ateliéroch,“ napísal v texte *V priezore fuškárstvo* pre periodikum *Večer J. J. Ezet*. Pripomína, že to platí napriek obsadeniu zvukných mien, ako Evy Krížikovej, Františka Dibarboru či Jána Bzdúcha.

Film sa natáčal v Bratislave a v Kráľovej pri Modre. Za kamerou stál uznávaný Stanislav Szomolányi. Jeho kvality sa, bohužiaľ, do výslednej vizuálnej formy Režuchovej komédie nepretavili. Zábery sú technicky poctivo natočené, ale chýba im invenčnosť. Herci robia, čo môžu, ale rozvláčnu formu tejto žánrovky nedokážu zachrániť. Režucha pritom do ďalších úloh obsadil aj české hviezdy, ako Jiřího Hrzána, Karla Effu či Helenu Růžičkovú. ◀

1 Pozor, ide Jozefína... (r. Jozef Režucha, 1976) Jednotka → 28. 3.



České levy aj profily nominovaných tvorcov

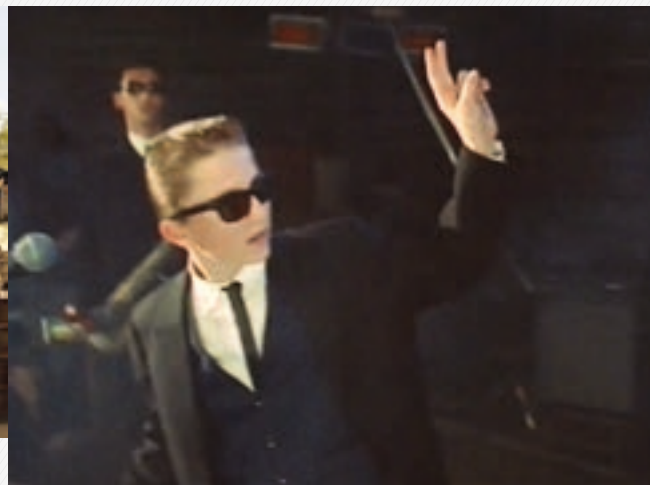
Výber filmových titulov nominovaných na cenu Českej filmovej a televíznej akadémie Český lev vrátane Šarlatána režisérky Agnieszky Holland, ktorý sa stal najlepším filmom a získal aj ceny za réžiu, kameru, zvuk a pre herca v hlavnej úlohe, ponúka DAFilms.sk v programovom špeciáli. Z koprodukčných titulov je tam napríklad *V sieti* (r. Barbora Chalupová, Vít Klusák), ktorý získal Českého leva ako najlepší dokumentárny film, *Alchymická pec* (r. Adam Olša, Jan Daňhel), *FREM* (r. Viera Čákanyová), *Bourák* (r. Ondřej Trojan) a *Cesta do nemožna* (r. Noro Držiak). Portál ponúka aj archív diskusií, ktoré DAFilms.sk s tvorcami streamoval. Sú medzi nimi aj Bohdan Sláma, režisér filmu *Krajina ve stínu*, ktorý získal najviac Českých levov (šesť), a Petr Zelenka, režisér filmu *Modelár*. Oba tituly by na DAFilms.sk chceli časom zaradiť medzi svoje akvizície, zatiaľ ponúkajú staršie snímky týchto tvorcov. Film *Šťěstí* Bohdana Slámu získal v roku 2006 sedem Českých levov a vyhral festival v San Sebastiáne. Úspešné boli aj jeho ďalšie tituly *Venkovský učitel*, ktorý získal dva České levy, a slovenská koprodukcia *Baba z ladu*, ktorá ich získala šesť. Zo Zelenkovej tvorby ponúka DAFilms.sk *Príbeh obyčajného šialenstva* s Ivanom Trojanom v hlavnej úlohe, ktoré získali dva České levy, a fiktívny dokument *Rok diabla*, ktorý ich získal šesť, pridal k nim Krištáľový glóbus z Karlových Varov a stal sa divácky najúspešnejším českým filmom roka 2002.

28. ČESKÝ LEV
/ od 22. februára

PROFIL: BOHDAN SLÁMA
/ od 8. marca

PROFIL: PETR ZELENKA
/ od 15. marca

/ www.dafilms.sk



S česko-slovenskými hudobnými legendami aj do ulíc Bratislavy

Divácky obľúbený cyklus Music & Film prináša Kino Lumière prostredníctvom virtuálnej kinosály projektu Kino doma. Po filmoch Ladislava Kaboša *Tublatanka – Pravda víťazí* a *Marika Gombitová – Ateliér duše* (1987) s bonusovým zostrihom recitálu *Adresa ja, adresa ty* (1987) vyvrcholí trojica online projekcií dokumentom *Bratislava – Čertovo kolo* (1989), ktorý natočil Štefan Semjan. Videofilm o rovnomennom česko-slovenskom hudobnom festivale, ktorého druhý ročník sa uskutočnil 16. 10. 1988 v hale na bratislavských Pasienkoch, ponúkne vystúpenia kapiel ako E, Garáž, Už jsme doma, Bez ladu a skladu, Laura a její tygři, Půlnoc a Mariána Vargu. „Konal sa v druhej polovici 80. rokov, keď hudbe prišlo politické ,oteplenie' a na Slovensku sa začalo konať čoraz viac veľkých koncertov kapiel, ktoré predtým mohli – ak vôbec – vystupovať len v malých kluboch,“ približuje dramaturg cyklu Miro Ulman, ktorý stojí za výberom filmov a tento dokument vo virtuálnej kinosále aj uvedie. Pridanou hodnotou snímky sú čiernobiele zábery vtedajšej Bratislavy, ktoré režisér do filmu doplnil. „Usúdil som, že pesničky z Čertovho kola mi nestačia. Dianie v hale si pýtalo reflexiu zvonku, z Bratislavy – mesta mieru,“ spomína Semjan. „Jazdili sme za tmy hore-dole po pri električkách medzi mostom Lanfranconi a Karlovou Vsou a pálili do nich reflektormi, aby to staré ORWO exponovalo nejakých pracujúcich, trmácajúcich sa v tých električkách po večeroch z práce. Žmúрили na nás pokorne do firemnej volgy a nechápali. Taká bola doba.“ Ako kameraman sa na filme podieľal Martin Štrba. Podľa slov Mira Ulmana oficiálnu premiéru nemal a dvadsať rokov ho považovali za stratený. Našiel sa spolu s filmom *Tublatanka – Pravda víťazí* medzi materiálmi prevezenými z Koliby do Slovenského filmového ústavu.

MUSIC & FILM Z ARCHÍVU / 1., 8., 15. marec ▶ 20.20
/ Kino doma (kiná Lumière, Úsmev, Fontána, Iskra, Tatran) / www.kino-doma.sk



Z ponuky pre detských divákov

Filmy určené detským divákom sa dajú nájsť na DAFilms.sk v programovom špeciáli nazvanom Doma s deťmi. „Zahrňa animované filmy a nestarnúce kultové domáce rozprávky či snímky, ktoré deťom môžu pomôcť odhaliť zaujímavé súvislosti dnešného sveta,“ ozrejmujú zostavovatelia špeciálu. Pri každom titule je uvedená veková prístupnosť. V ponuke sú oceňované animované krátke filmy, ako *Šarkan* Martina Smatanu, *Dcéra Darie* Kashcheeva, seriály *Lichožrúti* Galiny Miklínovej, *Drobci* Vandy Raýmanovej a Michala Strussa, ako aj filmy českej animátorky a výtvarníčky Kristiny Dufkovej. Z hraných titulov sú to napríklad *Piata loď* Ivety Grófovej, *Nina* Juraja Lehotského a veľa rozprávok – *Sedem zhavraných bratov* Alice Nellis, *Johankino tajomstvo* Juraja Nvotu, *Zázračný nos* Stanislava Párnického, *Hodinárov učeň* Jitky Rudolfovej, *Čarovný kameňok* Kristíny Herczegovej atď. Z klasických diel sú to napríklad fantazijné filmy Oldřicha Lipského a Karla Zemana, rozprávky Bořivoja Zemana, Karla Kachyňu, Antonína Kachlíka a ďalších. Nechýbajú ani zahraničné snímky a experimentálne diela. Kino Lumière zase prostredníctvom virtuálnej kinosály projektu Kino doma pripravilo pre detských divákov animovaný rodinný film *O myške a medvedovi* (r. Benjamin Renner, Vincent Patar, Stéphane Aubier), ktorého druhé uvedenie (13. 3.) bude spojené s workshopom *Filmový kabinet deťom*. Deti sa hrovou formou zoznámia s princípmi fungovania filmu a filmového rozprávania. Hostom workshopu bude slovenská animátorka Mária Kralovič.

DOMA S DEŤMI / od 1. marca / www.dafilms.sk

FILMOVÝ KABINET DEŤOM /
10., 13. marec ▶ 18.00/17.30 / Kino doma
(kiná Lumière, Úsmev, Fontána, Iskra, Tatran)
/ www.kino-doma.sk



Pozvánka do Vysokých Tatier

Svojich fanúšikov majú vo FilMOTEKE Kina Lumière aj krátke digitálne reštaurované snímky Slovenského filmového ústavu, ktoré sa pravidelne objavujú v rámci rôznych cyklov a programov. Virtuálna kinosála projektu Kino doma ponúkne malú ukážku z nich – tematický výber viažuci sa k Majstrovstvám sveta FIS v severských lyžiarskych disciplínach, ktoré sa uskutočnili 14. až 22. februára 1970 vo Vysokých Tatrách. Diváci uvidia digitálne zreštaurovaný stredometrážny film *Majstrovstvá sveta* (1970) režiséra Milana Černáka a dve krátkometrážne snímky Štefana Kamenického, ktoré vznikli ešte pred samotným podujatím. Výstavbu športovísk, infraštruktúry a celkovú prípravu podujatia opisuje reportážny film *Tatranské leto 69* (1969). Propagácii lokality Vysokých Tatier ako vhodnej na usporiadanie majstrovstiev sveta sa venuje film *Vysoké Tatry* (1966).

REŠTAUROVANÁ KLASIKA / 22. marec ▶ 20.20
/ Kino doma (kiná Lumière, Úsmev, Fontána, Iskra, Tatran) / www.kino-doma.sk

REDAKCIA NEZODPOVEDÁ ZA ZMENY V PROGRAME PODUJATÍ!
PODUJATIA SA USKUTOČNIA PODĽA AKTUÁLNYCH POKYNOV, KTORÉ SA
MÔŽU MENIŤ V ZÁVISLOSTI OD NARIADENÍ VLÁDY SLOVENSKEJ REPUBLIKY.

— pripravila Jaroslava Jelchová —

1 — Šťěstí — foto: ASFK

2 — Čertovo kolo — foto: archív SFÚ

3 — O myške a medvedovi — foto: Magic Box Slovakia

4 — Majstrovstvá sveta — foto: archív SFÚ

— text: Matúš Kvasnička —
foto: archív SFÚ/Vojtech Mladý —

FERO FENIČ

Mladšia generácia vníma Fera Feniča možno najmä vďaka dokumentárnym cyklom jeho spoločnosti Febio alebo prostredníctvom festivalu Febiofest. Fenič je však nielen výraznou postavou v pozadí oboch fenoménov, ale aj neprehliadnuteľným filmárom. V marci oslavuje 70. narodeniny.

— „Predstavuje koncept neporovnateľný s čímkol'vek, čo v československej kinematografii za posledných dvadsať rokov prišlo na svet.“

— Citovaná veta zhodou okolností pasuje na Feničov BIOgraf, teda spoločnosť Febio, ktorú založil v roku 1991 a vznikli v nej stovky dokumentov v cykloch *OKO – pohľad na súčasnosť*, *GEN*, *Jak se žije...* a ďalších, ako aj kultová satirická skečová šou *Česká soda*. Pre Febio, ktoré spolupracovalo s Českou televíziou a neskôr aj s ďalšími stanicami, nakrúcalo dokopy okolo 200 režisérov vrátane samotného Feniča, ktorý tu nakrútil napríklad *Nejšťastnější den Anny Mečiarové* (1992).

— Veta o výnimočnosti platí aj na Febiofest, ktorý mnohé z týchto dokumentov uvádzal vo svojom programe. Dnes sú slovenský a český Febiofest samostatnými festivalmi a každý ide svojou cestou. Ich spoločný predchodca vznikol v roku 1993 a z malej akcie sa rozrástol do kín po celom bývalom Československu.

— A do tretice platí citát z úvodu aj na Feničov tretí a posledný hraný film *Zvláštní bytosti* (1990). Práve o ňom napísal túto vetu filmový kritik Jan Lukeš začiatkom 90. rokov. Alegorický príbeh vysokého stranického funkcionára, ktorý zisťuje, že v štruktúrach komunistickej mašinérie sa z neho stal iba ľahko nahraditeľný pešiak, sa naozaj vymyká (nielen) súdobej československej hranej produkcii a Fenič ním potvrdil svoju povest „problémového“ filmára. Sugestívna obžaloba režimu a jeho praktík však mala smolu v tom, že k divákovi sa dostala až po páde režimu, v lete 1990.

— Film Feničovi učaroval, keď sa prvýkrát stretol s Chaplinom. V kine. Tuláka Charlieho dlho nič neprekonal, až kým Fenič, už ako stredoškolač, neobjavil diela novej vlny. „Bol to akoby prirodzený oblúk medzi tragikomikou Chaplina a živočíchopisom Formana (Lásky jedné plavovlásky, Hoří, má panenka), Passera (Intimní osvětlení) a Chytilovej (Sedmikrásky). Vydával som vtedy svoj školský časopis Študák, písal poviedky a práve pod vplyvom tejto novej vlny mi prestávalo stačiť slovo a narastala túžba získať ďalší rozmer: obraz,“ spomínal Fenič vo *Film.sk* v rubrike Zásadné filmy.

— Feničovým celovečerným a zároveň hraným debutom bola televízna snímka *Brehy nehy* (1982). Zuzane

Kronerovej v nej zveril úlohu inžinierky Štefky Kráľovej, ktorá učí na odevnom učilišti v malom meste a všetci na ňu hľadajú zhora, lebo nemá po svojom boku muža. Keď Štefkine city zraní zistenie, že záujem „štramáckeho“ taxikára bol len naaranžovaný, zostáva jej iba vážna známosť, ktorú si predtým vymyslela. „Fenič nadväzuje na štýlistické postupy českej novej vlny, najmä formanovskú poetiku všednosti a trápnosti (...) čím vytvára pocit dejã vu. Aj po dvoch desaťročiach je totiž spoločnosť tam, kde kedysi, zviditeľnili sa len výdobytky modernej medicíny (hormonálna antikoncepcia Biogest),“ píše Eva Filová v knihe *Eros, sexus, gender v slovenskom filme* a pripomína, ako Štefka naivne odpovedá taxikárovi po tom, ako splnil, čo mal, že „nič neberie – veď je zdravá“. „Vo svojom (českom) filmovom debute Džusový román (1984) zašiel Fenič ešte ďalej a svoju hlavnú hrdinku nechal podstúpiť interrupciu,“ píše Filová.

— Džusový román putoval do trezoru a cenzúra zastavila aj *Brehy nehy*, podľa režiséra pre „pesimistický obraz socialistickej reality“. Podobné skúsenosti zažíval Fenič už od štúdia dokumentárnej réžie na FAMU, kde mu nedovolili nakrútiť dokument o dome obývanom osamelými ľuďmi, absolvoval teda filmom *Ako sa pán Kráľovič stal kráľom* (1976). Portrét amatérskeho archeológa a starého mládenca ocenili v Oberhausene.

— Ako absolvent dostal ponuku z bratislavského Krátkeho filmu. Mal nakrútiť film o mladých. Tak vznikol jeho debut *Diadém* (1978) o učňoch, ktorí túžia mať kapelu. „Bol to kontrast k tomu, čo vtedy v dokumente prevažovalo: zaslúžili robotníci, úderníci, funkcionári (...) Vybral som si obyčajných mladých chalanov, ktorí patrili na svojom učilišti až k podpriemeru,“ spomínal Fenič. Ako najlepší slovenský dokument rokov 1969 až 1989 ocenili po revolúcii na festivale československých filmov v Bratislave snímku o východoslovenských robotníkoch v Prahe *Tam a späť* (1980), ktorá sa predtým takisto nedostala do distribúcie. Cenu v Bratislave aj v Oberhausene získal *Vlak do dospelosti* (1990) o brancoch, ktorí sa narodili v roku 1969 a nastupovali na povinnú vojenskú službu. Bol to Feničov posledný film nakrútený na klasickú surovinu. Spolu s jeho ďalšími autorskými dokumentmi vyšiel na DVD v Slovenskom filmovom ústave. ◀

— text: Eva Filová / filmová historička —
foto: Miro Nôta —

JELENA PAŠTÉKOVÁ

Vedecký výskum, pedagogická činnosť, štúdie a monografie, komisie, funkcie, granty, preklady, kolokviá, konferencie, médiá, diskusie, prezentácie, hodnotenia, kolegiálnosť aj nekonečná trpezlivosť so študentmi, konzultácie, oponentúry... „Je to drina a nazýva sa to kolobek vedeckej energie v prírode.“ Filmová a literárna teoretička a historička Jelena Paštéková oslaví v marci 70 rokov.

— S Jelenou nás dal dokopy Eros. Znie to podozrivo, ale je to tak. Sadla som na lep vypísanej téme a už sa to so mnou viezlo. Niekoľkoročné trápenie aj nečakané radosť s erosom v slovenskom filme, výmena knížiek a (ne)dostupných filmov cez vrátnice aj z rúčky do rúčky, namáhavé písanie a ešte namáhavjšie čítanie a usmerňovanie, nočné čítanie („Nenahrála si včera Kruté radosti? Mne sa tam nahrál omylom hokej.“), dni a mesiace koncentrácie pomedzi ďalšie povinnosti. Obdivovala som energiu, múdrosť aj ľahkosť, s akou sa dali zdolávať zdanlivo neprekonateľné nástrahy, humor a odstup od ťaživej vážnosti a mátožiacich termínov („Potrebujem pevnú ruku.“ „Áno, si presne to isté ako moja staršia dcéra.“). Výsledkom bola nainfikovaná vášeň pre slovenský film.

— Keď som prednávkou zbierala podklady do zborníka venovaného Petrovi Mihálikovi, *otcovi slovenskej filmovej teórie*, dostali sa mi do rúk vzácne materiály, medzi nimi aj poctivo archivovaná, krasopisným písmom napísaná a farebnými fixkami zvýraznená koncepcia diplomovej práce *Švantner a film* od Jeleny Budskej, ktorej školiteľom bol práve Mihálik. (Dôležité náčrty, posudky, zmluvy ani indexy sa nevyhadzujú!) Jeho prednášky a projekcie k dejinám filmu na Katedre estetiky Filozofickej fakulty UK predurčili jej životnú dráhu (bez „viny“ v tom nebude ani domáce divadelno-filmové zázemie), súbežne a zároveň *synergicky* napredujúcu v dvoch jazdných pruhoch: v literatúre a vo filme. S dlhoročným pôsobením v Ústave slovenskej literatúry SAV, krátkym v Slovenskom filmovom ústave a od 90. rokov na Filmovej a televíznej fakulte VŠMU.

— Filmové adaptácie, svetové aj domáce, poskytovali inšpiratívny materiál na teoretický výskum. „Mnoho-

krát popisované vzťahy, podobnosti a rozdiely medzi filmom a literatúrou sa v priebehu vyše storočnej existencie kinematografie menili. Môžeme ich uchopiť zo semiotickej i naratologickej perspektívy, ako aj z pohľadu rôznych diskurzov. Nemalý podiel na ich formovaní majú aj ďalšie médiá, napríklad divadlo a televízia, s ktorými sa stretli v súboji o publikum“ (Rozprávanie o rozprávaní). Drak Dobroslava Chrobáka, zázračná panna Dominika Tataru, Peter Karvaš, Ivan Bukovčan, Alfonz Bednár, Milo Urban, Ladislav Ballek, Leopold Lahola – to je len zlomok predstaviteľov „otcovskej žily dejín“ (Mira Schor), z ktorej nádejne, hoci sporadicky vykúkali stopy ženských génov, napríklad Jaroslavy Blažkovej a jej Vandy, „dračice so záplavou hrzavých vlasov“.

— Jedna celá generácia filmových kritikov bola odchovaná na precíznom mapovaní poetiky a politiky stalinistického a normalizačného obdobia, na prvých ponovembrových *Dejinách slovenskej kinematografie*, ktoré sa stali povinnou bibliou na ceste k poznaniu a porozumeniu v tom čase už upadajúcej filmovej prevádzky. Keby len jedna generácia! Každoročné študentské dotazníky na FTF VŠMU prezradia, čo my ešte málo vycvátaní môžeme závidieť: vysokú obľúbenosť predmetov aj osobného prístupu profesorky Paštékovej.

— Keďže vedecká energia nespí ani počas pandémie, namiesto obľúbeného kina či kaviarne sa s Jelenou opäť stretávame vo virtuálnom priestore, zakliesnené v pasci sofistického učebného softvéru a nad ďalšími projektmi pod jej vedením: druhým zväzkom *Súčasných filmových teórií* a *Abecedárom slovenského filmu*, pripravovaným v spolupráci so SFÚ. Ostáva mi poďakovať za všetko a nasledovať rozprúdenú *materinskú žilu dejín!* ◀

— text: Mariana Jaremková / filmová publicistka — foto: archív SFÚ
Z nakrúcania filmu Kandidáti (1971) / Vľavo režisér Štefan Kamenický, vpravo Vladimír Holloš —

VLADIMÍR HOLLOŠ

Puzzle zložené z filmov kameramana Vladimíra Holloša je veľké a pestré. Tvorí ho asi 100 krátkych titulov, 30 televíznych snímok, inscenácií a seriálov a zhruba desiatka celovečerných hraných filmov. Pri nich najčastejšie spolupracoval s režisérom Miloslavom Lutherom. Holloš sa v marci dožíva 80 rokov.

— Vladimír Holloš patrí ku generácii kameramanov, ktorá prešla školou pražskej FAMU. „Bolo šťastím zažiť 60. roky v Prahe a popritom byť študentom FAMU. Politická situácia sa uvoľnila, zmizla cenzúra a filmárska obec začala naplno využívať tvorivú slobodu. Do Prahy v tej dobe začali prichádzať najznámejší režiséri a tvorcovia filmu z celého sveta a my sme mali možnosť s nimi debatovať, vidieť ich najnovšie filmy, čo ešte viac sme si mohli priať. Entuziazmus tej doby sa naplno prejavil následne aj vo filmovej tvorbe známej ako československá nová vlna,“ povedal Holloš dávnejšie v rozhovore pre Film.sk. Na katedre kamery študoval v rokoch 1962 až 1967. „V tej dobe na FAMU prednášali pedagógovia z praxe, tí najlepší zo všetkých filmových profesií z Barrandova. Už v prvom ročníku sme boli pre nich kolegami. Debatovali s nami o najnovších trendoch vo svete techniky i tvorby, vodili nás na nakrúcanie. Na Barrandove nakrúcali aj zahraniční filmári, hlavne Američania a Nemci. Špičková filmová technika zostávala po nakrútení filmov Barrandovu, takže sme k nej mali prístup už na škole. Tam som videl aj to, ako môžu byť ľudia hrdí na svoju prácu – profesiu, či už to boli pracovníci laboratórií, kamerovej či svetelnej techniky, alebo trikoví kameramani,“ dodal.

— Po skončení školy spolupracoval na viacerých filmoch s Dušanom Trančíkom – Fotografovanie obyvateľov domu (1968), Vydýchnuť (1970) či Vrcholky stromov (1972). „Trančík mal vždy obrovské množstvo nápadov, čo bolo úžasné, ale aj hrozné, lebo čo sme si povedali v jeden deň, na druhý už neplatilo – dostal kopec iných nápadov,“ povedal Holloš. S Trančíkom nakrútil nielen doma i v zahraničí ocenené krátke snímky, spolupracovali aj na hraných filmoch Vítaz (1978, druhý kameraman) a Pavlón šeliem (1982).

— Holloš sa postupne profesijne stretol aj s ďalšími výraznými tvorcami. S Jurajom Jakubiskom nakrútil snímku Postav dom, zasad' strom (1979), ktorou sa režisér po dlhom zákaze mohol vrátiť k hranej tvorbe. „Pri realizácii filmu má neuveriteľnú výdrž. Nepotrebuje jesť, piť, ísť na záchod, žije iba filmom a o ničom inom ani nerozpráva,“

spomínal Holloš. „Nakrúcalo sa až do úplnej tmy, a keď sa skončilo denné nakrúcanie, hneď po večeri začal s hercami a štábom skúšať scény ďalšieho filmovacieho dňa.“

— Vladimír Holloš je však umelecky prepojený najmä s režisérom Miloslavom Lutherom. „Obaja vychádzame z reality a to nás spojilo. Je veľmi ľahké na seba ako na kameramana upútať pozornosť. Skĺznuť k exhibícii. To Slávo nemal rád a aj mne to bolo cudzie,“ povedal. S Miloslavom Lutherom spolupracoval na filmoch a seriáloch Život bez konca (1982), Kráľ Drozdia brada (1984), Mahuliena zlatá panna (1986), Štek (1988), Chodník cez Dunaj (1989), Anjel milosrdenstva (1993), Koniec veľkých prázdnin (1996) a Útek do Budína (2002). „Pri režijnej metóde, akú preferujem, sa kameramanova invencia prejavuje najmä v tom, ako dokáže citom pre veľkosť a dynamiku záberu a výslednou tonalitou obrazovej atmosféry umocniť dramatický dej,“ povedal Miloslav Luther vlni v rozhovore pre Film.sk. S Hollošom boli podľa neho pri každom spoločnom filme na rovnakej vlnovej dĺžke. „Mojím krédom pri filmovej realizácii je správnu svetelnou štylizáciou, pohybom a výtvarným riešením podporiť myšlienku scenára, režisérov zámer a dať maximálny priestor na hereckú realizáciu. Adekvátne k hereckej postave, dobe a prostrediu, v ktorých sa príbeh odohráva. Chcel som, aby boli ľudia z mäsa a kostí, tak ako v reálnom živote. Nerád som nezmyselne prikrášľoval. V tom sme si so Slávom rozumeli,“ zhrnul kameraman.

— Prikrášľovanie mu nevoňalo ani v procese digitálneho reštaurovania. „Niektorí kameramani majú tendenciu svoj film vylepšovať, využiť všetky možnosti, ktoré nová technika ponúka. Človeka to zvádza, no treba si vedieť povedať nie,“ povedal Holloš, pre ktorého sú filmy aj záznamom doby ich vzniku a jej technických možností. „Je potrebné zachovať film pre diváka tak, ako vyzeral v čase svojho vzniku a premiéry. Samozrejme, špiny a škrabance sa odstránia, hoci mne už prekáža čo najďôslednejšie odstraňovanie nedostatkov, lebo plátno malými nedostatkami žije, a keď je to príliš precízne, akoby film stratil svoj vnútorný život.“ ◀

— text: Matúš Kvasnička —
foto: archív SFÚ/Anton Podstraský, M. Švehlík —

GUSTÁV VALACH

Rozhlas, divadlo, film i televízia poskytli Gustávovi Valachovi množstvo príležitostí. Herec, ktorý stvárňoval výrazné, často protirečivé charakterové postavy a robustným hrdinom dodával váhu aj zvučným hlasom, sa narodil pred sto rokmi, 16. marca 1921.

— „Spomedzi slovenských hercov mal Gustáv Valach jednu z najvýraznejších, obsahovo najplnších tvári a najobsažnejšie gestá. Nieko má vizáž nepopísanú, málo prezrádzajúci pohľad, upäté, ostýchavé alebo formálne gestá. Gustáv Valach naopak – bol herec plastický a prenikavo zapamätateľný už na prvé videnie. A na prvé pocity zrozumiteľný,“ napísal v zborníku o Valachovi v štúdiu Postavy Gustáva Valacha medzi panovačnosťou a šialenstvom Miloš Mistrík, podľa ktorého bol Valach rovnako ako v mimike, gestách a postoji špecifický i svojim hlasovým výrazom. Zrejme aj to predurčilo hercove rozhlasové začiatky. Podľa vlastných slov chodieval do rozhlasu čítať prednášky za 25 korún, čo bol vtedy dosť veľký peniaz. „Čo to máte za nového hlásateľa, to je starší pán?“ pýtali sa vraj, keď tam 21-ročný Valach začínal na pozícii hlásateľa a jeho barytón znel z éteru. Nádejný právnik, ktorý zároveň navštevoval konzervatórium, aby si rozšíril obzory, sa v roku 1946 po stretnutí s Andrejom Bagarom stal posilou činohry Slovenského národného divadla.

— Čoskoro si ho všimol aj film. Jeho prvou úlohou bola epizódna postava partizána Dema v českom filme Bílá tma (1948) režiséra Františka Čápa, ktorý ho nakrútil s plejádou slovenských hercov v Bratislave k štvrtému výročiu Povstania. O dva roky neskôr zaujal Valach ako syn bohatého gazdu a sok traktoristu (Július Pántik) v Bielikovej Priehrade (1950) a jeho výkon, hoci vo vedľajšej úlohe, patrí aj k vrcholom snímky Vladimíra Bahnu Pole neorané (1953). Jelena Paštéková v Dejínach slovenskej kinematografie pripomína, že individualizácia postáv tu hercom vo vedľajších úlohách otvorila priestor na nadpriemerné výkony. Amerikán Marek Cudrák (Gustáv Valach) a jeho žena Zuza (Jela Lukešová Tučná) sa podľa Paštékovej ako osudové obete biedy a vlastnej nevedomosti nemusia ani v konaní, ani v reči riadiť poučkami marxizmu-leninizmu. „Výsledkom tohto oslobodenia je (...) najmä Valachova majstrovská kreácia v krčme. V nej striedaním kontrastných nálad obnažuje pocity Marka Cudráka. Vo Valachovom podaní sa žiaľ prudko mení v hnev a vzápätí sa zlomí do trpkkej, rezignujúcej bolesti. Práve táto scéna je svojim silným emotívnym účinkom katarzným vyvrcholením kysuckej drámy.“

— „Sila, násilie, prevaha, to je vo Valachovom herectve

mocnejšie ako všetko iné. Ak náhodou či omylom dostal náš herec niekedy zahrať aj úlohy galantných mužov, salónnych levov, ohybných tanečníkov, vyšli mu kreácie falošné, toporné i nedôveryhodné. Gustáv Valach s lutnou v ruke alebo na tanečnom parkete je nepresvedčivý. Tie správne party preňho, to boli bojovníci v teréne, ich srdcia planuli v zápasoch o najvyššie hodnoty, o vieru, o česť,“ charakterizuje ho v spomínanom texte Miloš Mistrík. „Neboli to však romantickí hrdinovia ani zaručení víťazi bitiek (...). Veľký, často vopred prehratý boj ich ničil,“ dodáva Mistrík o Valachových postavách, od ktorých mal však herec istý čas dištanciu. Členom činohry SND bol od roku 1946 až do roku 1959, keď sa s doskami prvej scény musel načas rozlúčiť, pretože sa odmietol vzdať svojej viery, ktorú dával na dobové pomery okázalo najavo. Rečnil na rôznych kresťanských zhromaždeniach a svoje politické názory demonštroval napríklad, keď rečnil na pohrebe Alexandra Macha. Do divadla sa Valach vrátil v roku 1962 po niekoľkých rokoch práce robotníka v Pozemných stavbách a zostal tam až do odchodu do dôchodku v roku 1992.

— V 60. rokoch patrili k jeho najvýraznejším filmovým úlohám napríklad Šimon Jariabek v Grečnerovom kongeniálnom spracovaní novely Dobroslava Chrobáka Drak sa vracia (1967). Napätie medzi Šimonom, ktorý Martina Lepiša (Radovan Lukavský), prezývaného Drak, pripravil okrem iného o snúbenicu Evu (Emília Vášáryová), pramenilo vo filme aj z toho, že podľa spomienok členov štábu chcel Valach pôvodne hrať Draka, uvádza Václav Macek v Dejínach slovenskej kinematografie. Valach zaujal aj postavou sedliaka Haštiaka vo filme Martina Hollého Kto odchádza v daždi (1974) a viaceré príležitosti mu dal aj Štefan Uher (Javor a Juliana, 1972; Penelopa, 1977). Obsadzovali ho i českí režiséri. Popri postave vojnového invalida Linharta v snímke Pavlínka (1974) Karla Kachyňa či úlohe dedinského lekára Valchara vo Vláčilových Stínoch horkého léta (1977) si ho diváci aj vďaka častým televíznym reprízam pamätajú ako horára Straku z voľnej trilógie s detskou hviezdou Tomášom Hollým v réžii Václava Gajera Pod Jezevčí skálou (1978), Na pytlácké stezce (1979) a Za trnkovým keřem (1980). ◀

— text: Martin Kudláč /
filmový publicista —

50. MFF Rotterdam: multidimenzionálna festivalová skúsenosť

Holandský filmový festival, ktorý sa dlhodobo venuje mladej, inovatívnej a progresívnej kinematografii, oslavuje v roku 2021 polstoročnicu existencie. Navzdory extravagantnejším plánom sa v dôsledku pandemickej situácie oslavovalo primárne filmom vo virtuálnom priestore. Jubilejný ročník má však dve štádiá. Po februárovej online verzii (1. – 7. 2.) je na jún naplánované „offline“ podujatie.

Hybridnú online a offline štruktúru a február so začiatkom leta preklenie iniciatíva 50/50. Na streamingovej platforme IFFR Unleashed uvádza postupne 50 filmov z 50 ročníkov prehliadky. Decentralizovaná podoba dáva nový rozmer a pozíciu festivalovej skúsenosti. Podobný koncept predstavil už vlni portugalský festival Doclisboa a obdobná forma čaká Berlinale. Rotterdam však bol medzi prvými festivalmi, ktoré už v minulosti experimentovali so streamingom. V rámci už neexistujúcej iniciatívy IFFR Live! slovami vtedajšieho riaditeľa „exportovali“ do sveta nielen filmy, ale aj časť festivalovej skúsenosti. V roku 2021 sa takýto export stal štandardom.

Pred začiatkom priprav 50. ročníka nahradila holandského producenta Bera Beyera v pozícii riaditeľa chorvátska festivalová dramaturgička a manažérka Vanja Kaluđerčić. V minulosti už pre Rotterdam pracovala. Obmenila programový tím a následne spolu adaptovali aj štruktúru festivalu. Bero Beyer k nej počas predchádzajúcich piatich ročníkov pristupoval veľmi pružne, každý rok sa obmieňala a mohla tak bezodkladne reagovať na dianie a trendy v nezávislej kinematografii.

Nový programový tím vybral pre februárovú časť tradičnú súťaž začínajúcich režisérov (Tiger Competition), sekciu Big Screen s umeleckými filmami so širším diváckym a distribučným potenciálom a sekciu Lime-light, sumár najzaujímavejších diel uplynulej sezóny a filmov, ktoré sa pripravujú do lokálnej distribúcie. V júni čakajú Rotterdam filmy tvorcov na vzostupe a trendy v nezávislej kinematografii v známej sekcii Bright Future. Zároveň sa pripravuje inaugurácia najnovšej a najväčšej sekcie Harbour. Ak je súťaž Tiger Competition vlajkovou loďou rotterdamského festivalu, nová sekcia sa má stať jeho výkladnou skriňou a má reflektovať aj „multidimenzionálnu povahu“ festivalu.

Rozšírenie hlavnej súťaže Tiger Competition na 16 titulov umožnilo zväčšiť aj teritoriálny, štýlistický a formálny záber sekcie, ktorá sa dlhodobo zameriava na propagovanie talentov. Tohtoročný výber bol vskutku eklektický. Ak by mala byť rotterdamská súťaž odrazom aspoň jedného súčasného trendu, bola by ním neustále stúpajúca fluidnosť filmového umenia, súvisiaca s rúcaním akýchkoľvek bariér a hierarchií v ňom.

Tuniský klubový triler *Black Medusa* v spoločnej réžii Youssefa Chebbiho a ismaëla aktualizuje vzorec exploatačného „rape-revenge“ žánru v dobe #MeToo. Okrem toho sa snímka stáva aj generačným a genderovým portrétom porevolučného Tuniska. Medzigeneračný posun zaznamenáva aj Juja Dobrachkous prostredníctvom motívu gréckeho mýtu o Ariadne a Minotaurovi a tradičného gruzínskeho rituálu k zosnulým v snímke *Bebia, à mon seul désir*. Mladá modelka Ariadna sa v nej snaží vymedziť voči práve zosnulej starej mame, ktorá dominuje retrospektívnemu rozprávaníu. Atmosférická čiernobiela kamera (Veronika Solovieva) pripomína rurálne zábery Freda Kelemena a takmer bressonovským snímaním detailov dodáva filmu poetický vizuál.

Medzi progresívnejšie tituly sa zaradil celovečerný režisérsky debut Francúza Pascala Tagnatiho *I Comete – A Corsican Summer*, kolektívny portrét korzickej dediny, vyskladaný z mikropríbehov jej obyvateľov, ktoré sú často až voyeuristickými fragmentmi. (Snímka získala jednu z troch cien sekcie – Zvláštnu cenu poroty, rovnako ako kosovský film Noriky Sefa *Looking for Venera*, Tiger Award si odniesol Vinohraj P. S. za indický film *Pebbles* – pozn. red.). Najradikálnejší objav tohtoročnej súťaže predstavuje projekt domáceho režiséra Tima Leyendekera *Feast*. Inšpiroval ho skutočný prípad úmyselného šírenia vírusu HIV, ktorý otriasol Holandskom v roku 2006. Leyendekker sa odpútava od tradície konvenčnej narácie a v siedmich, často nesúvisiacich epizódach (na každej spolupracoval s iným kameramanom) sa venuje rôznym parciálnym aspektom tohto prípadu. Postupne sa posúva z mimézis do abstraktnejšej polohy umeleckej interpretácie toho, čo sa stalo. Vytvoril v podstate videoartové dielo, formálne ho prispôbil filmovému médiu a výsledkom je polymorfná kombinácia mystifikačnej esejistickej dokufikcie.

Už pri minulých ročníkoch zaznelo, že posolstvom rotterdamského festivalu je podporovať a predstavovať filmové umenie, ktoré je v opozícii k monolitickému vnímaniu kinematografie. Vynovený programový tím vstúpil do ďalšej polstoročnice s rovnakým krédom.

— text: Martin Kudláč / filmový publicista —
foto: Tjaša Kalkan/Sundance Institute
– Mayday (2021) —

Sundance 2021: Trauma a hnev proti patriarchátu

Americký filmový festival Sundance (28. 1. – 3. 2.) otvoril filmovú sezónu 2021 digitálne. Mimoriadnemu ročníku dominovala téma inkluzívnosti, zosobnená nielen príbehmi, ale aj zložením filmárov.

Nový filmový rok a festivalová sezóna 2021 sa začali v Park City v Utahu (USA) virtuálne. Filmový festival Sundance zvolil túto formu napriek tomu, že ostatné veľké a vplyvné americké filmové festivaly, ako SXSW (Austin, Texas) a Telluride (Colorado) vlni vypustili ročník a naznačili tak nevôľu voči digitálnej alternatíve. Dnes už aj SXSW pripravuje virtuálny festival.

Prehliadky, ktoré sa rozhodli pre online verziu, hlásili doposiaľ rekordné počty divákov. Digitalizácia prispieva k väčšej demokratizácii a inkluzívnosti festivalov. Inkluzívnosť sa stala aj výrazným tematickým motívom tohtoročného Sundance. Hlavnú cenu v kategórii hraných filmov si z neho odniesla snímka americkej scenáristky a režisérky Siân Heder *CODA* (anglický akronym pre „dieťa hluchých rodičov“). *CODA* sa navyše zapísala do histórie festivalu ako prvý film, ktorý vyhral hlavnú cenu poroty, divácku cenu, aj ocenenia za réžiu a obsadenie. Navyše Apple TV+ kúpila práva na film za rekordnú sumu v históriu festivalu – 25 miliónov dolárov.

Ide o remake francúzskeho filmu *La Famille Bélier* (2014), ktorý sa odohráva na pôdoryse konvenčnej stredoškolskej drámy o dospievaní. Jeho protagonistkou je Ruby. Ako jediná počujúca uľahčuje ostatným členom rodiny spojenie s majoritnou spoločnosťou ako ich tlmočnica. Ocítá sa však na životnej križovatke. Čelí dileme, či zostať s rodinou a pomáhať v skromnom, avšak existenčne nevyhnutnom podnikaní, alebo sa vydať v ústrety nepoznanej slobode a naplniť vlastné spevácke aspirácie. Silnú stránku filmu predstavuje zobrazenie nepočujúcej minority (rodičov hrajú nepočujúci herci, Oscarom ocenená Marlee Matlin a Troy Kotsur) a nesentimentálne uchopenie jej emancipácie vo väčšinovej spoločnosti.

V rámci programovej štruktúry dosiahol festival rovnováhu medzi režisérmi a režisérkami a až 51 percent z nich bolo inej ako bielej farby pleti. Príbehy zo ženskej perspektívy v spracovaní autoriek dominovali programu ako výrazné tematické vlákno a nezanedbateľná časť filmov pochádzala zo spektra žánrovej kinematografie. Fantazijnosť *Faunovho labyrintu* s osobnou drámou protagonistky pátrajúcej po svojom utopenom dvojčati v inej dimenzii kombinuje v snímke *The Blazing World* režisérka

Carlson Young, ktorá zároveň stvárňuje hlavnú postavu. Hororovú atmosféru narúša štylizovaný, až pastišový surrealizmus. Tento fantasy film tak získava mierny odstup pri spracovávaní témy trauma a mentálneho zdravia. Britská filmárka Prano Bailey-Bond so svojim metatextovým psychologickým hororom *Censor* sleduje obdobnú príbehovú a tematickú trajektóriu ako *The Blazing World*. Enid pracuje ako filmová cenzorka v thatcherovskom Spojenom kráľovstve. Do jej pracovnej náplne spadajú v drvinej väčšine ultranásilné exploatačné filmy (tzv. *video nasties*). Na rozdiel od tajomného portálu v príbehu Carlson Young objavuje Enid svoju stratenú sestru v jednom z extrémnych filmov. Trauma a paranoja začínajú priživovať obsesiu s fatálnymi následkami.

Švédka režisérka Frida Kempff sa v celovečernom, takmer komornom debute *Knackningar* takisto venuje obsedantnosti a paranoji. Molly sa po prekonaní nervového zrútenia presťahuje. V novom byte neustále počuje zvláštne klopkanie. Jej susedia – muži nemajú pre jej výstredné správanie pochopenie a Molly sa čoskoro ocitá na pokraji šílenstva. Vzhľadom na príbehový minimalizmus snímka Fridy Kempff najvýraznejšie demonštruje politický podtext ženy spútanej nie duševnou chorobou, ale patriarchátom a latentnou opresiou, ktorej musí čeliť. Motívy psychickej choroby v uvedených filmoch nie sú znakom slabosti, hystérie či inej nedokonalosti, ale prejavom vzbury proti systému.

Túto rebéliu najexplicitnejšie pomenúva a zobrazuje americká scenáristka a režisérka Karen Ciorre v celovečernom debute *Mayday*. Podobne ako Carlson Young aj Ciorre vytvorila alternatívnu realitu. Skupina odbojárov v nej žije v ponorke uviaznutej na pobreží a ako sirény lákajú mužov, ktorých podľahnutie volaniu pripraví o život. Tých, čo prvotnú leš prežijú, uháňajú ako zver, až kým ich nepopravia. Ciorre dáva do kontrastu harmóniu ženského spoločenstva a krutosť a nelútostnosť pri likvidácii tyranie. Výsledkom je politická rozprávka, ktorá na zdôraznenie nevyhnutnosti rebélie proti patriarchálnemu establishmentu a nevyhnutnosti jeho zvrhnutia využíva radikálnejšie obrazy, než je subtílna implózia vo filme *Knackningar*.

— text: Milan Černák —

Čistota vody a ovzdušia bola témou aj v minulosti

Filmové týždenníky ako žáner spravodajského filmu sú dnes vzácnosťou. Na Slovensku sa o ne vo svojich zbierkach stará Slovenský filmový ústav (SFÚ), ktorý ich v spolupráci so spravodajskou televíziou TA3 uvádza v jej programe. V mesačníku *Film.sk* ich čitateľom približuje Milan Černák, ktorý pôsobil ako dramaturg a režisér Spravodajského filmu.

— Už viackrát bola na tomto mieste zmienka o tom, že rok 1961 znamenal výrazné rozšírenie kruhu autorov filmového týždenníka. Veď Krátky film Praha, ktorého súčasťou bola spravodajská redakcia, bol veľkosťou porovnateľný s celou slovenskou filmovou tvorbou. (Medzi menami spravodajcov sa objavili neskôr aj také, ktoré prekvapia i znalcov histórie: Jiří Menzel a Evald Schorm.)

— Pristavme sa pri dvoch, ktoré nájdeme na titulkoch marcovej série: Bruno Šefranka a Jaroslav Šikl. Prvý z nich, Slovák narodený v Hlohovci (1928 – 1985), celoživotne tvoril v Prahe (preto je o ňom aj zmienka v jedinej vete *Dejín slovenskej kinematografie*, 1. vydanie, s. 540). Vo svojej tvorbe sa programovo venoval autorom a histórii animovaného filmu, ale tematický register jeho dokumentárnych filmov bol oveľa bohatší. Napríklad ocenenie v Benátkach získal za film o Prahe *Mesto v noci*.

— Jaroslav Šikl (Praha 1930 – 1985) bol popri rozsiahlej dokumentárnej tvorbe aj známym (a plodným) autorom detektívok a kriminalistickej literatúry. Tejto tematike sa často venoval aj vo svojich filmoch.

— Veľká frekvencia snímok zo zahraničia pokračovala – vrcholným podujatím politického života bolo stretnutie Chruščov – Kennedy (TvF 24) v prvých dňoch júna vo Viedni. (Paradoxné, no pre vtedajšiu dobu príznačné je, že v slovenskej redakcii vznikol o tomto stretnutí strihový film z materiálov nakrútených Rakúšanmi, ale s vlastným propagandistickým komentárom.)

— Pozitívnym znakom série je neobyčajne bohatý (vzhľadom na „normál“) výskyt šotov zameraných environmentálne: ako odpad z celulózky v Ružomberku ovplyvňuje vody Váhu (20), ako sa vyrovnáť so znečisťovaním Vltavy papierňami vo Větrní (22), ako najmodernejšia spalovňa na svete vo Vysočanoch chráni čistoť ovzdušia (23).

— K tomu môžeme priradiť ešte snímku z Oravského jazera, na ktorom sa počas svojich medzikontinentálnych preletov pristavujú na Slovensku dosiaľ nevidané druhy vtákov (25).

— Čerešničkou na torte tejto témy – ak to nebudeme brať vážne – je spustenie nového automatu na výrobu mucholapiek v Táboře (25), na ktoré sa nalepia v celosvetovom meradle 4 miliardy múch ročne! Čo už potom ostalo pre kačičky na jazierku v pražskej Stromovke (26)? ◀

FILMOVÉ TÝŽDENNÍKY NA TA3 – MAREC 2021

7. 3. – 16.30 hod. ▶ Týždeň vo filme 19/1961 a 20/1961

13. 3. – 14.30 hod. ▶ Týždeň vo filme 21/1961 a 22/1961

21. 3. – 14.30 hod. ▶ Týždeň vo filme 23/1961 a 24/1961

28. 3. – 14.30 hod. ▶ Týždeň vo filme 25/1961 a 26/1961

ako ďalej, absolvent?

— text: Kriss Sagan — foto: archív autorky —

KRISS SAGAN



V rubrike Ako ďalej, absolvent? predstavujeme začínajúcich filmárov a pýtame sa ich na štúdium a predstavy, s akými vstúpili do profesionálneho života. Kriss Sagan absolvovala Ateliér animovanej tvorby FTF VŠMU bakalárskym filmom *Poetika Anima* (2019), ktorý získal niekoľko ocenení a dostal sa aj do slovenskej distribúcie. Magisterské štúdium ukončila na MOME v Budapešti.

— Na VŠMU a do ateliéru animovanej tvorby som nastúpila s minimálnymi skúsenosťami. Bolo to pre mňa obdobie plné nových informácií, kontaktov a objavovania neznámeho prostredia. Cením si, že som mohla spoznať viaceré generácie tvorcov animovaného filmu, hoci občas mi u niektorých chýbal väčší záujem a motivácia učiť. Napriek tomu si VŠMU vážim, bola to pre mňa zásadná skúsenosť a neskôr aj odrazový mostík.

— Po „bakalárovi“ som sa presunula do Budapešti. Magisterský ročník na MOME mi dovolil experimentovať, objavovať a sústrediť sa na tvorivý proces a vlastný rozvoj na rozdiel od Bratislavy, kde škola fungovala viac ako produkčná spoločnosť. Keďže MOME nie je filmová škola, študenti majú viac priestoru na rôzne presahy, čo sa prejavilo aj v mojej diplomovej práci, v ktorej som pracovala s rozšírenou realitou. Škola si však aktívne udržuje tradíciu animovaného filmu a v osnovách má napríklad kurz tvorivého písania, storyboardu či rôzne voliteľné predmety pod vedením aktívnych maďarských tvorcov, akými sú Luca Tóth, Réka Bucsi a ďalší. Katedra každý semester aktualizuje ponuku predmetov aj na základe spätnej väzby od študentov.

— Z ponuky teoretických predmetov ma oslovil napríklad predmet zaoberajúci sa vzťahom vedy a umenia či súčasnou problematikou stereotypov, predsudkov, diskriminácie a pod. Veľmi som oceňovala individuálny záujem a profesionálny prístup mojich pedagógov a školiteľiek, množstvo spätnej väzby, konštruktívnej kritiky, podnetov a otvorený dialóg. V ateliéri na VŠMU bol zase veľmi užitočný predmet (a aktivity) režisérky a producentky Kataríny Kerekesovej, ktorá nás viedla pri príprave a vývoji rôznych animovaných projektov.

— Slovenská animátorská komunita má (ne)výhodu v tom, že je veľmi malá, takže nie je problém získať kontakty a vytvoriť rôzne spolupráce s etablovanými tvorcami už počas štúdia. Z týchto kontaktov čerpám aj dnes. Onedlho ma napríklad čaká animátorská spolupráca s režisérkou Majkou

Kralovič na jej pripravovanom filme *Turisti*. Z osobného a profesionálneho hľadiska bola pre mňa určite dôležitá účasť na medzinárodných festivaloch s mojím bakalárskym filmom *Poetika Anima*, ktorý sa neskôr dostal aj do slovenskej kinodistribúcie.

— Zaujímavou skúsenosťou boli aj rôzne výzvy či workshopy, ktoré prišli počas bakalárskeho štúdia a priniesli so sebou príležitosť nielen prezentovať tvorbu na veľmi zaujímavých podujatiach po celej Európe, ale i spoznať talentovaných ľudí z iných škôl a rôznych kreatívnych odvetví. Často rozširujem svoju bublinu a spájam sa s ľuďmi či iniciatívami, ktoré sú mi niečím blízke, aj virtuálne. I takouto cestou sa z času na čas podarí milá spolupráca.

— V súčasnosti pracujem na voľnej nohe. Necelý rok po skončení štúdia mám pocit, že mám dobrý pomer medzi rôznymi spoluprácami a autorskou tvorbou, ktorú predstavuje najmä animácia, ilustrácia (raz, dúfam, aj knižná), maľba a spomínaný presah do AR (z anglického Augmented Reality – rozšírená realita, ktorá umožňuje umiestňovať virtuálne objekty do reálneho prostredia; tie sú viditeľné cez displej smartfónu, tabletu alebo cez špeciálne okuliare na rozšírenú realitu). Z nedávnych spoluprác ma veľmi bavila ilustrácia do seriálu *Ikony*, konkrétne do dielu o Štefanovi Svetkovi, či spolupráca na kampani pre časopis *Bublina*. Hodnotná bola pre mňa aj spolupráca s Ové Pictures na vzdelávacom projekte *Výtvarná rozcvička so SNG*, kde som pomáhala animovať jednotlivé diely. Zaujímavou a hravou formou prepájajú aktuálne témy s umením. V rámci autorskej tvorby pripravujem novú výstavu a vďaka štipendijnej podpore Audiovizuálneho fondu pracujem na svojom debutovom animovanom filme s témou potláčaných emócií. Teším sa, že projekt dramaturgicky zastreší talentovaná Maca Žgančíková. ◀

→ Vo veku 91 rokov zomrel 5. 2. kanadský herec Christopher Plummer. Najviac ocenení vrátane Oscara a Zlatého glóbusu získal za vedľajšiu úlohu vo filme *Začiatočníci* (r. Mike Mills). Na Oscara bol v rovnakej kategórii nominovaný aj s titulmi *Všetky prachy sveta* (r. Ridley Scott) a *Posledná nedeľa* (r. Michael Hoffman). Kritikov zaujal aj v snímke *Muž, ktorý vedel priveľa* (r. Michael Man).

→ Hudobný skladateľ Igor Dibák, ktorý pôsobil v redakciách hudobného vysielania Slovenskej televízie a rozhlasu aj ako pedagóg na Akadémii umení v Banskej Bystrici, zomrel 8. 2. vo veku 73 rokov.

→ Slovenský koprodukčný film *Šarlatán* Agnieszky Holland, nominant Českej republiky na Oscara v kategórii medzinárodný celovečerný film, sa dostal do užšieho výberu pätnástich titulov. Informáciu zverejnili 9. 2. Nominácie vyhlásia 15. 3.

→ Hudobný skladateľ, dirigent a pedagóg Peter Martinček, ktorý spolupracoval s režisérmi ako Miloš Pietor, Samuel Ivaška alebo Peter Dimitrov, zomrel 14. 2. vo veku 58 rokov.

→ Vo veku 84 rokov zomrela 20. 2. Marta Králiková-Labajová, dlhoročná dramaturgička Slovenskej televízie a šéfredaktorka detskej redakcie, ktorá založila skupinu detských a mládežníckych programov zo zahraničia a stála pri zrode cyklu Filmárik a Filmuška. Neskôr stála aj pri vzniku Medzinárodného domu umenia pre deti a mládež Bibiana a bienálneho Medzinárodného televízneho festivalu pre deti a mládež Cena Dunaja.

→ Herec a divadelný režisér Vladimír Sadílek, ktorý sa objavil vo filmoch ako *Krajinka* (r. Martin Šulík), *Nejasná správa o konci sveta* (r. Juraj Jakubisko), *Hana a jej bratia* (r. Vladimír Adásek), *Fragmenty z malomesta* (r. Peter Mikulík) alebo *Nedodržaný sľub* (r. Jiří Chlumský), zomrel 27. 2. vo veku 76 rokov.

— jj —

MAREC 2021

1. 3. 1931 **Jozef Bugár** riaditeľ Filmových laboratórií Bratislava (zomrel 29. 8. 2012)
1. 3. 1961 **Peter Maťo** herec, divadelný kritik a pedagóg
1. 3. 1971 **Lenka Barilíková** herečka
8. 3. 1936 **Eduard Palček** zvukový majster (zomrel 24. 12. 2003)
9. 3. 1941 **Anna Biľaková** výtvarníčka, animátorka
10. 3. 1921 **Branislav Koreň** herec (zomrel 10. 9. 1982)
10. 3. 1941 **Vladimír Holloš** kameraman
12. 3. 1961 **Zuzana Frenglová** herečka
13. 3. 1961 **Viera Langerová** filmová historička, kritička
14. 3. 1961 **Pavol Topoľský** herec
16. 3. 1896 **Josef Křepela** herec (zomrel 29. 4. 1969)
16. 3. 1921 **Gustáv Valach** herec (zomrel 27. 4. 2002)
17. 3. 1901 **Frída Bachletová** herečka (zomrela 28. 12. 1969)
17. 3. 1936 **Ladislav Kupkovič** hudobný skladateľ (zomrel 15. 6. 2016)
18. 3. 1931 **Miroslav Horňák** režisér (zomrel 4. 6. 1994)
19. 3. 1936 **Vlado Müller** herec (zomrel 20. 6. 1996)
19. 3. 1961 **Marián Zachar** režisér, scenárista
20. 3. 1951 **Fero Fenič** režisér, producent
21. 3. 1911 **Jozef Čierny** herec (zomrel 26. 4. 1979)
21. 3. 1931 **Slavo Drozd** herec (zomrel 13. 7. 2008)
22. 3. 1961 **Tatiana Kulíšková** herečka
23. 3. 1946 **Malvína Drahošová** vedúca výroby
24. 3. 1961 **Jana Zvaríková** herečka
26. 3. 1936 **Emília Kincelová** publicistka
27. 3. 1931 **Anton Šulík** herec (zomrel 11. 1. 1999)
28. 3. 1961 **Dagmar Rúfusová** herečka
29. 3. 1971 **Emanuel Hason** herec
30. 3. 1951 **Jelena Paštéková** literárna a filmová historička

zdroj: Kalendár filmových výročí 2021
Interná publikácia Slovenského filmového ústavu
zostavila Renáta Šmatláková



▼ film.sk je evidovaný mk sr pod ev. č. ev 947/08

